

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200830

UNIVERSAL
LIBRARY

*Approved by the Text Book Committee, Madras.
Recognised by the Director of Public Instruction, Madras.*

PUBLISHED BY
THE BALA SAHITYA MANDALA, LTD.,
Kodialbail, Mangalore.

1943

Copyright.

FOLK TALES FOR LITTLE FOLKS SERIES

ILLUSTRATED

1. **HOW THE MICE DANCED**
2. **THE LARK AND ITS EGGS**
3. **THE CROW AND THE SPARROW**
4. **THE WOOD LOUSE IS DEAD**

NEW PUBLICATIONS

5. **MASTER PEPPER**
6. **RUB-A-DUB GUMMATA RAY**

ಕಾವ್ಯರತ್ನಾಕರ

ಉಗ್ರಾಣ ಮಂಗಳೇಶರಾಯ

(ಸಂಪಾದಕ)

ಮದರಾಸು ಟೆಕ್ನಿಕ್ಸ್ ಬುಕ್ಸ್ ಕಮಿಟಿಯವರಿಂದ
ಶಾಲೆಗಳ ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕಾಲಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ
ಮಂಜೂರಾಗಿದೆ.

ಕಡುಕಂಪಂ ಪಿಡಿಕೆಯ್ ಲಕ್ಕುಮೆ? ಬಳಲ್ವೈತಂದ ತಂಗಾಳಿಯಂ
ಪಿಡಿಯಲ್ ಬರ್ಕುಮೆ? ತೃಷ್ಣೆಗೊರ್ಕುಡಿತ್ತೆಯಿಂ ಕೊಂಡಚ್ಚವೆಳ್ಳಿಂಗಳಂ
ಕುಡಿಯಲ್ ಬರ್ಕುಮೆ? ಪುಣ್ಯದಿಂದೆ ಪಡೆದಾತ್ಮಾನಂದ ಸೌಖ್ಯಂಗಳಂ
ನುಡಿಯಲ್ ಬರ್ಕುಮೆ ಬರದಿಂತುಟೆ ವಲಂ ಕಾವ್ಯಾವೃತ್ತಾಸ್ವಾದನಂ ||

(ಕವಿಕುಂಜರ)

ಏಳನೆ ಮುದ್ರಣ

ಬಾಲಸಾಹಿತ್ಯಮಂಡಲ, ಅಮಿಟೆಡ್,

ಮಂಗಳೂರು

೧೯೪೮

ಕ್ರ.ಯಂ - ೧೨--೦

ಇದು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಚತುರ್ಥಾವೃತ್ತಿಯ
ಪುನರ್ನುರ್ದಿಷ್ಟವು.

ಇದರ ಎಲ್ಲಾ ಹಕ್ಕುಗಳು ಕಾಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ವಿಷಯಸೂಚಿ

	ಪುಟ
ಅವನಾರು?	1
ಭಾರತಭೂಮಿ	2
ಕನ್ನಡ ನಾಡರಾಣಿ	8
ಮೈಸೂರು	4
ಹುತ್ತರಿ ಹಾಡು	7
ಗುಂಡಪ್ಪನ ಹಾಡು	9
ಅಟ್ಟುಳಿ	10
ಎನ್ನ ಮುದ್ದಿನ ಗಿಣಿಯೆ	11
ಎನ್ನ ಮುದ್ದು ಲಲಿತೆ	12
ಚಂದ್ರಮತೀ ವಿಲಾಸ	14
ಎಲ್ಲಿಂದ ಹೇಳಮ್ಮ ನಾನಿಲ್ಲಿ ಬಂದೆ?	16
ಡೊಂಬರಾಟ	17
ನೀತಿ	19
ನಗುಮೊಗವ ತಳೆದಿರಲು ನಗುತ ಬಳಿಗೈದುವರು	20
ಹಿತವಾದ	21
ವನಸುಮ	28
ದಾನ	24
ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ	25
ಮುದಿಯ ರಾಮಗೌಡ	27
ಪ್ರಾರಬ್ಧ ದಳವ ಮಾರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ	29
ಪಾರಿಜಾತದ ಕತೆ	32
ಭರತೇಶ್ವರನ ಒಳ ವೋಲಗ	34
ಭೀಮನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನು ಸಾರಿ ದೂರಿದುದು	40
ಹಾಳೂರು	48
ಕನಕಾಂಗಿ	45
ಸಾವಿತ್ರೀಜನನ	58

ಇಂದುಮತೀ ಸ್ವಯಂವರ	56
ಉದಯಕಾಲ	61
ಕಾಕಳ ಗೋಮಟೀಶ್ವರ	61
ಕೋಗಿಲೆ	64
ವಸಂತ	65
ಸುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿದೆ	66
ಭಾವನೆ	68
ಕಲಾಮಹಿಮೆ	69
ಕಾವೇರಿ	70
ಕೃಷ್ಣಲೀಲೆ	71
ರತ್ನಾಕರ ಪಂಡಕ	72
ಅಪರಾಜಿತಾಷ್ಟಕ	73

ಅ ದಿ ವ ದ ವ ಟ್ಟಿ ಕೆ

ಅಡಿಯಗೆಜ್ಜೆ ನಡುಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ ಸುಗ್ಗಿ ಬರುತಿದೆ!	೬೬
ಅರಳಿ ಹೂವಾಗದೆಯೆ, ಪರಿಮಳವ ಬೀರದೆಯೆ	೧೧
ಉನ್ನತ ಶೈಲಶೃಂಗದಲಿ	೬೩
ಎನ್ನ ಮುದ್ದಿನ ಗಿಣಿಯೆ	೧೧
ಎಲ್ಲಿಂದ ಹೇಳಮ್ಮ ನಾನಿಲ್ಲಿ ಬಂದೆ?	೧೫
ಎಲ್ಲಿ ಭೂರಮೆ ದೇವಸನ್ನಿಧಿ ಬಯಸಿ ಬಿಮ್ಮನೆ ಬಾಡಳೊ	೭
ಏವೇನೇವೆನೆಲೆ ಮಗನೇ ಮಗನೇ!	೩೬
ಏಳು, ಶೂರರ ಖಣಿ! ಏಳು, ಶೂರರ ರಾಣಿ!	೩
ಕಡೆಯಿಲ್ಲದಮೃತಸಂಪದದ ನಿನ್ನೊಳಗಿಟ್ಟು	೩೬
ಕದ್ದವರದಾರನ್ನ	೧೦
ಕುರಿಗಳೆಲ್ಲಾ ರೊಪ್ಪದಲ್ಲಿ, ದನಗಳೆಲ್ಲಾ ತೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ	೨೯
ಕೂಹೂ! ಕೂಹೂ! ಎನ್ನುತ ಹಾಡುವ	೬೮
ಕೇಳು ಧರ್ಮಜ ಮದ್ರದೇಶವ	೫೩
ಗಿರಿಯ ಕೆಲದಿ ಬನದ ನಡುವೆ	೭೦
ಜೋ ಜೋ ಜೋ ಜೋ ಜೋ ಜೋ ಗುಂಚಯ್ಯ!	೯
ತನುವಂ ಸಂಘದ ಸೇವೆಯೊಳ್	೭೨
ದೇವಿ ಭಾರತಭೂಮಿ! ವರದಿ ಶರ್ವಾಣಿ!	೨
ಧರಣಿಯೆನ್ನುವ ಪೂರ್ಣಯುವತಿಯ ತಿಲಕಡ	೩೦
ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ನೀ ಪಡೆದ ಹತಭಾಗಿ ಸುತರನ್ನು	೪೨
ನಗುಮೊಗವ ತಳೆದಿರಲು ನಗುತ ಬಳಿಗೈದುವರು	೨೦
ನಿನ್ನ ಪದಾಬ್ಜ ಭಕ್ತಿ	೭೩
ನಿಮ್ಮ ನಾಡಾವುದು?	೪
ನೀರನೀರಿಯರಂದು ಬೇರಾಗಲಿಹುದೆಂದು	೬೯
ನೆನೆಯದೆ ಗೋಪಿ ಪಾಲ್ಲಡೆವೃತಂ ಮನೆವಾರ್ತೆಗೆ ಪೋಗೆ	೭೦
ಪಡೆದು ಪಣಮಂ	೨೪
ಮಂಗಳಾನಕ ಮೊಳುಗುತಿರೆ	೫೬
ಮದುಮಾಸದಾನಂದ ಹೂಗಳೊಡನಳಿಯುವುದು	೬೮

ಮನೆಯ ಹಂಗಸರೆದ್ದು ಕಲಸವನು ಮಾಡುತಿರೆ	.	.	೬೦
ಮಳೆ ನಿಂದು ಜಳಿ ಬಂದು ಮೋಡವಳಿದಿರುವೆಂದು	.	.	೬೩
ಮೆರೆವ ಕಾಂಚೀಪುರದೊಳರಸುತನ ಗೈಯುತ್ತ	.	.	೪೭
ಮೇಲೆ ನೋಡೆ ಕಣ್ಣು ತಣಿಸಿ	.	.	೧
ಮೊಗದಿಂದಲೊಳ್ಳಿತಾಗಿಯೆ ಸೂಸುತಿರುವ	.	.	೨೨
ವನಸುಮದೊಲೆನ್ನ ಬೇವನವು ವಿಕಸಿಸುವಂತೆ	.	.	೨೪
ಶಿಶಿರದೇಸಕವ ಕಳೆದು	.	.	೬೫
ಶ್ರುತಿಯ ಕೇಳಿಸಲಖಳ ಜನರು ಕೂಡಿದರು	.	.	೧೭
ಸಾಂಗವೇಸವನೋದಿ	.	.	೨೬
ಹಾಳೂರು ನೋಡು	.	.	೪೪
ಹೊಲೆಯನೆನ್ನುತ ದೂರ ಹಾರಬೇಡ	.	.	೨೦

ಕಾವ್ಯರತ್ನಾಕರ

ಅವನಾರು ?

ಮೇಲೆ ನೋಡೆ ಕಣ್ಣು ತಣಿಪ
ನೀಲಪಟದಿ ವಿವಿಧ ರೂಪ
ಜಾಲಗಳನು ಬಣ್ಣಿಸಿರ್ಪ
ಚಿತ್ರಚತುರನಾರ್ ?
ಕಾಲದಿಂದೆ ಮಾಸದಾ ವಿ
ಚಿತ್ರವೆಸಪನಾರ್ ?

ಸುತ್ತ ಪೊಳೆವ ಶೈಲಗಣದ
ಕೊತ್ತಲಂಗಳಿಟ್ಟು, ಕಡಲ
ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ, ಕೋಟಿಯಿದನು
ಕಲ್ಪಿಸಿರ್ಪನಾರ್ ?
ವಸ್ತುಚಯವನಿಂತು ರಚಿಸ
ಶಿಲ್ಪವರ್ಯನಾರ್ ?

ಗಿರಿಯ ತೊರೆಯ ಬನದ ಹೊಲದ
ಬೆರಗಿನಿಂದೆ ಮೃಗದ ಖಗದ
ಸರಗಳಿಂದಲೀ ವಿಹಾರ
ಭವನವೆಸಪನಾರ್ ?
ಮರೆಯಲಿದುರ್ ಸೊಗವನಿಂತು
ಕವಿಸುತಿರ್ಪನಾರ್ ?

ಜ್ಯೋತಿಗಳನು ಗಗನತಲದಿ,
ಗೀತಗಳನು ವಿಹಗಮುಖದಿ,
ಪ್ರೀತಿಗಳನು ಜನದ ಮನದಿ
ತೋರುತಿರ್ಪನಾರ್ ?
ಮಾತನುಳಿದ ಕವಿತೆಯಂತು
ಬೀರುತಿರ್ಪನಾರ್ ?

ಅವನ ಕೃತಿಯ ನೋಡಿ ಮಣಿವೆ
ವವನ ರವಣ ಕೇಳಿ ನಲಿವೆ
ವವನ ಭಿಕ್ಷೆಯುಂಡು ಬೆಳೆವೆ
ವವನನರಿಯೆವು;
ಅವನ ಲೀಲೆಗಳನು ಕಾಣ್ಬೆ
ವವನ ಕಾಣೆವು

(ಡಿ. ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ—ನಿವೇದನ)

ಭಾ ರ ತ ಭೂ ಮಿ

ದೇವಿ ಭಾರತಭೂಮಿ ! ವರದೇ ಶರ್ವಾಣಿ !
ದೇವಮಾನವವಿನುತೆ ಸರ್ವರಲಿ ರಾಣಿ !
ಭೂವಲಯದಲಿ ನಿನ್ನ ಸರಿಯ ಕಂಡರಿಯೆ;
ಭಾವಿಸಲು ನಿನ್ನ ಸಮರನ್ನು ಕೇಳ್ತರಿಯೆ.
ಅಮಿತ ನಗರಾಭರಣಗಳನು ಧರಿಸಿಹಳು;
ವಿಮಲ ಸಾಗರದೊಳಗೆ ತೂಗಿ ಮಲಗಿಹಳು;
ಹಿಮಗಿರಿಯ ಶಿಖರದಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿರುವಳು;
ಯಮುನೆಗೆಂಗೆಯರ ಶುಭಜಲದಿ ರಮಿಸುವಳು.
ಕೋವಿದರು ವಿದ್ಯೆಯಲಿ ಪಡೆವ ಮೋದದಲಿ,
ಜೀವಪರಮಾತ್ಮಗಳ ಭೇಷವಾದದಲಿ,
ತಾವರೆಯ ಕೋಮಲ ಸುವಾಸನೆಯೊಳಿಹಳು
ಮಾವಿನಾ ಸವಿಯೊಳಿತಿ ಮಧುರವಾಗಿಹಳು.

ಕೋಗಲಿಯ ಕಂಠಕಲಕಲದಿ ಕೂಡಿಹಳು;
 ಸೋಗೆಯಾ ವರ್ಣವೈವರ್ಣ್ಯ ದೊಳಗಿಹಳು;
 ಯೋಗಗಳ ಯೋಗದಲಿ ಗೊಢಳಾಗುವಳು;
 ಭೋಗಗಳ ಭೋಗದಲಿ ಬೆರಸುತಾಡುವಳು.

ಹಾರುವರ ಮಂತ್ರವವಲಿ ಕೇಳಿಸುವಳು;
 ವೀರರೆದೆಧಮನಿಗಳೊಳಾಡಿ ಹರಿಯುವಳು;
 ನೀರೆಯರು ಪಾಡುತಿರೆ ಸವಿ ಜೋಗುಳವನು;
 ತೋರುವಳು ಕಲಿಸುವಳು ದೇಶಪ್ರೇಮವನು.

ಭರತಸುತನಾಮವನು ಜನನದಲಿ ತಳೆದು,
 ಹರುಷದಿಂ ಜೀವವನು ನಿನಗೆಂದು ಕಳೆದು,
 ಮರಣದನಕಂ ನಿನ್ನ ದಾಸನಹುದೆಂಬಾ
 ವರವ ಪಾಲಿಸು, ಭೂಮಿದೇವಿ, ಜಗದಂಬಾ!

(ಮ. ಅನಂತರಾವ್)

ಕನ್ನಡ ನಾಡರಾಣಿ

ಏಳು, ಶೂರರ ಖಣಿ! ಏಳು, ಶೂರರ ರಾಣಿ!
 ಏಳು, ತೀರದ ವೀರರಸದ ವಾಣಿ!
 ಏಳು, ಮಾರಿದ ಜಾನಿ! ಏಳು, ಈ ಸ್ಥಿತಿಗಾಣಿ—
 ಏಳು, ವರವರದಪಾಣಿ!

ಶೂರಪುರುಷರ ಕೊನೆಯು, ವೀರಕವಿಗಳ ಗೊನೆಯು,
 ಭೀರುತನವೆಂಬ ಶಲ್ಯಕ್ಕೆ ಮೊನೆಯು,
 ಧೀರಸತಿಯರ ತೆನೆಯು, ವೀರರಸಗಳ ಸೊನೆಯು,
 ಈ ರೀತಿ ನಿನ್ನ ಮನೆಯು.

ಭರದೆ ಬೆಳೆಯುವ ಬೆಳೆಯು, ತ್ವರದೆ ಹರಿಯುವ ಹೊಳೆಯು,
 ಇರದೆ ಪ್ರತಿಕಾಲಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮಳೆಯೂ,
 ವರಲಕ್ಷಣದ ಕಳೆಯು, ಸುರರ ಸೀಮೆಯ ಬೆಳೆಯು,
 ಇರವಂಥ ನಿನ್ನ ಇಳೆಯು.

ಸತ್ತಿರುವುದೆದೆ ಸೇರು; ಸುತ್ತಿರುವ ವಿಷ ಹೀರು;
ಬತ್ತಿರುವದವ್ಯತರುರಿ ಮತ್ತೆ ತೋರು;
ಸತ್ತುಳ ನೂರಾರು ಬಿತ್ತುಗಳ ನೀನೂರು
ಕಿತ್ತು ಭಯ ಬಿಟ್ಟ ಬೇರು.

ಅಂದಿನಂತಹ ಧನವು, ಅಂದಿನಂತಹ ತನುವು,
ಅಂದಿನಂತವರ ಹಿರಿದಾದ ಮನವು,
ಅಂದೆ ಅಂದಿನ ತನುವು, ಚಂದದಾಟಕೆ ಅನುವು
ಎಂದು ತಂದೀತು ದಿನವು?

ನೀನು ನೆಲಸಿದ ಕಾಡು, ಮಾನಿಸುವರೌ ನಾಡು
ಧ್ಯಾನಿಸುವರೌ ನಿನ್ನ ಹಾಡಿ ಹಾಡು.

ಈ ನಾಡಿನೊಳು ಮಾಡು ಪ್ರಾಣಪುತ್ರರ ಬೀಡು —
ಏನು ನಂದನದ ಪಾಡು!

(ಅಂಬಿಕಾತನಯ ದತ್ತ)

ಮೈಸೂರು

ನಿಮ್ಮ ನಾಡಾವುದು?
ಮೈಸೂರು.

ನಿಮ್ಮೂರದಾವುದು?
ಮೈಸೂರು.

ಕನ್ನಡದ ಕಣ್ಣು
ಮೈಸೂರು.

ನಾಲುಮಡಿ ಕೃಷ್ಣನ
ಮೈಸೂರು.

ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರು ಬಾನಕರೆಯಲಿ ಹುದುಗಿ ಕಾರಮುಗಲಂತಿಹುವು
ಬಟ್ಟೆ ಹಬ್ಬಿ;
ತೆರಿ ಎದ್ದುಬಿದ್ದು ಬಹ ಬಯಲಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳು, ತಾವರೆಯ ಕೆರೆ, ತೋಟ,
ಹೊಲದ ಹಸುರು;
ಕಾಡಿನಲಿ ನುಸಿಯುತ್ತ, ಕಲ್ಲಿನಲಿ ವೊರೆಯುತ್ತ, ಮರಳಿನಲಿ ಸುಳಿಸುಳಿದು.
ಸರಿಯು ದುಮುಕಿ,
ಪಯಿರುಗಳ ಬದುಕಾಗಿ, ಹೊಳಲುಗಳ ಬೆಳಕಾಗಿ, ಕಣ್ಣುಗಳ ಬೆರಗಾಗಿ
ಹರಿವ ಹೊನಲು.
ಅಲ್ಲಿ ಅಲೆಅಲೆಯಾಗಿ ಬಂದು, ನೆಲೆನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಂದು, ಹಲಕೆರದಿಂದ
ನುಡಿದು, ನಡೆದು
ಕಡೆಗೆ ನಾಡೊಂದೆಂದು ದೊರೆಯೊಬ್ಬನಮಗೆಂದು, ಬಾಳಬೆಲೆ ಹುದುವೆಂದು
ಕಲಿತು, ಕಲಿತು,
ಜಾಣಿನಲಿ, ಚೆಲುವಿನಲಿ, ಸೊಗಸಿನಲಿ, ನಯದಲೌದಾರ್ಯದಲಿ, ಕಾರ್ಯದಲಿ
ಕಳಶವೆನಿಸಿ,
ಮೆರೆಯುತಿಹ ಜನವನಾನೇನೆಂಬೆ, ಎಂತು ನಾ ಕನ್ನಡಿಗರೈಸಿರಿಯ ಬಣ್ಣೆ ಸು
ವೆನು.

ಚಿನ್ನದ ನಾಡದು,
ಮೈಸೂರು.

ಗಂಧದ ಗುಡಿಯದು,
ಮೈಸೂರು.

ವೀಣೆಯ ಬೆಡಗದು,
ಮೈಸೂರು.

ನಾಲುಮಡಿ ಕೃಷ್ಣನ
ಮೈಸೂರು.

ಅಲ್ಲೊಬ್ಬ ನಮಗಹನು ನಾಯಕನು; ಭಕ್ತಿಯಲಿ ನಿಲುನಿಲುಕಿ ಕಣ್ತುಂಬ
ನೋಡುತ್ತಿರಲು,

ಆನೆಯಂಬಾರಿಯಲಿ ನಸುನಗೆಯನಿಕ್ಕೆಲಕ್ಕೆ ಬೀರಿ, ಜನರಕ್ಕರಿಯ
ನುಕ್ಕಿಸುವನು.

ಧೀರನಾತನು; ತುಂಬುಗಾಂಬೀರ್ಯದಲಿ ಸತ್ಯವನೆ ಎತ್ತಿ ನಿಲಿಸುವನು
ಪ್ರಜೆಯ ತಂದೆ.

ಮರೆತು ತನ್ನನು ರಾಜ್ಯಸೇವೆಯಲಿ, ಸಲಿಸುವನು ಧರ್ಮವನು ರಾಜರ್ಷಿ
ಕರ್ಮಯೋಗಿ.

ಬನ್ನಿ ಕೆಳೆಯರೆ, ನಮ್ಮ ಬಾಳಿಕೆಯ ಕಾಣಿಕೆಯನೊಪ್ಪಿಸುವ, ಕೈಕೊಳುವ
ದೊರೆಯ ಗುರಿಯ;

ನೋಹಿಯಾತನದು—ತನ್ನರಮನೆಯ ಹಸಗೆಯ್ದು ಬೆಳಗಿದಂತೆಯೆ ಬೆಳಗಿ
ಊರ ನಾಡ,

ಹಸಗೆಯ್ಯೆ, ಹೊಸಗೆಯ್ಯೆನೆಂಬೊಲುಮೆ; ನಾವೆಲ್ಲರಾ ನಾಯಕನ ದಳದಿ
ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು,

ವಿಾರಿ ಬಳಸುನ ಬನ್ನಿ ಬುದ್ಧಿಯನು ಶ್ರದ್ಧೆಯನು, ಕನ್ನಡಿಗರೈಸಿರಿಯ
ಬೆಳೆಯ ಬೆಳಸಿ,

ಬೆಳೆಯುವ ನಾಡದು,

ಮೈಸೂರು.

ಇಳೆಯ ಮಾದರಿಯದು.

ಮೈಸೂರು.

ಕನ್ನಡಿಗನುಸಿರದು,

ಮೈಸೂರು.

ನಾಲುಮಡಿ ಕೃಷ್ಣನ

ಮೈಸೂರು.

(ಶ್ರೀ.)

ಹುತ್ತರಿ ಹಾಡು

ಎಲ್ಲಿ ಭೂರಮೆ ದೇವಸನ್ನಿಧಿ ಬಯಸಿ ಬಿಮ್ಮನೆ ಬಂದಳೋ,
ಎಲ್ಲಿ ಮೋಹನ ಗಿರಿಯ ಬೆರಗಿನ ರೂಪಿನಿಂದಲಿ ನಿಂದಳೋ,
ಎಲ್ಲಿ ಮುಗಲಲಿ ಮಿಂಚಿನೊಲ್ ಕಾವೇರಿಹೊಳೆ ಹೊಳೆಹೊಳೆವಳೋ,
ಎಲ್ಲಿ ನೆಲವನು ತಣಿಸಿ, ಜನ ಮನ ಹೊಲದ ಕಳೆ ಕಳೆಕಳೆವಳೋ

ಅಲ್ಲೆ ಆ ಕಡೆ ನೋಡಲಾ !
ಅಲ್ಲೆ ಕೊಡಗಿನ ನಾಡಲಾ !
ಅಲ್ಲೆ ಕೊಡವರ ಬೀಡಲಾ !

ಸವಿದು ಮೆದ್ದರೊ ಯಾರು ಪೂರ್ವದಿ ಹುಲಿಯ ಹಾಲಿನ ಮೇವನು,
ಕವಣೆ ತಿರಿಕಲ್ಲಾಟ ಹಗ್ಗಕೆ ಸೆಳೆದರೋ ಹೆಬ್ಬಾವನು,
ಸವರಿದಾನೆಯ ಸೊಂಡಿಲಿನ ರಣಕೊಂಬನಾರ್ ಭೋರ್ಗರೆದರೋ,
ಸವೆದು ಸವೆಯದ ಸಾಹಸತ್ವದ ಕ್ಷಾತ್ರಬೇಟೆಯ ಮೆರೆದರೋ-

ಅವರು ಸೋಲ್ ಸಾವರಿಯರು !
ಅವರೆ ಕಡುಕಲಿ ಗಿರಿಯರು !
ಅವರೆ ಕೊಡಗಿನ ಹಿರಿಯರು !

ತಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಕೊರಳು ದಾಸ್ಯದ ನೊಗದ ಭಾರಕ್ಕೆ ಬಗ್ಗದೊಲ್,
ಹೆಮ್ಮೆ ಹಗೆಗಳ ಹೊಡೆದು ಹಿರಿಯರು ಹಸಿದು ಹಾರುವ ಬಗ್ಗದೊಲ್,
ಬೊಮ್ಮ ಗಿರಿಯಿಂ ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ಪರ್ಯಂತ ಬೆಳೆದೀ ದೇಶವು
ಧರ್ಮದಾನದ ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಳೆ ರೀತಿನೀತಿಯ ಕೋಶವು !

ನಮ್ಮ ಕೊಡಗಿದು ಜಮ್ಮದು !
ಜಮ್ಮ ಕೊಡಗಿದು ನಮ್ಮದು !
ನಮ್ಮೊಡಲ್ ಬಿಡಲಮ್ಮದು !

ಇದು ಅಗಸ್ತ್ಯನ ತಪದ ಮನೆ, ಕಾವೇರಿತಾಯ ತವರ್ಮನೆ,
ಕದನ ಸಿರಿಗುಯ್ಯಾಲೆ ತೂಗಿದನಿಲ್ಲಿ ಚಂದರವರ್ಮನೆ !
ಇದಕೊ ಚಿಂಗಾಳ್ವರಸರಾಡಂಬರವು ಕುಣಿದ ಶ್ರೀರಂಗವು !
ಇದೆ ಇದೋ ಇಲ್ಲುರುಳ್ಳ ಹಾಲೇರಿಯರ ಬಲಗಿರಿ ಶೃಂಗವು !

ಬಿದಿಯು ಕೆತ್ತಿದ ಕೊಡಗಿದು !
ಮೊದಲೆ ನಮ್ಮದು; ಕಡೆಗಿದು
ಕದಲದೆಮ್ಮನು! ಬೆಡಗಿದು !

ಒಮ್ಮತವು ಒಗ್ಗಟ್ಟು ಒಂದೇ ಮನವು ಎಲ್ಲಿದೆ? ಹೇಳಿರಿ,
ಸುಮ್ಮನಿತ್ತರೊ ದಟ್ಟಿ ಕುವ್ರಸ? ಹಾಡು ಹುತ್ತರಿಗೇಳಿರಿ !
ಚಿಮ್ಮಿ ಪಾತುರೆ ಕೋಲು ಹೊಯ್ಲಿಗೆ ಕುಣಿವ ಪದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಲಿ !
ಅಮ್ಮೆ ಹರಸಿದ ಸೀಮೆ ನಮಗಿದು; ಇರಲಿ ನಮ್ಮದೆ ನಮ್ಮಲಿ !

“ನೆಮ್ಮದಿಯನಿದು ತಾಳಲಿ”
“ಅಮ್ಮೆಯಾ ಬಲ ತೋಳಲಿ”
“ನಮ್ಮ ಕೊಡಗಿದು ಬಾಳಲಿ!”

(ಕವಿತೆಷ್ಯ)

ಗುಂಡಪ್ಪನ ಹಾಡು

ಜೋ ಜೋ ಜೋ ಜೋ ಜೋ ಜೋ ಗುಂಡಯ್ಯ !
ನೀ ಜಗದೊಳು ಬಹು ವಿಖ್ಯಾತನಯ್ಯಾ !

ಕಣಿಕೆ ಹೂರಣ ದೋಸೆ ಹಿಟ್ಟುಗಳೆಲ್ಲ
ಕ್ಷಣದೊಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿರುವುದ ಬಲ್ಲ;
ಸೆಣಸುತ ಜನನಿಯು ಬಾದಿಪನಲ್ಲ;
ಕುಣಿಸಿದರಾಡುವುದರಿತವನಲ್ಲ.

ಸೊಂಟದ ಮೇಲ್ಗಡೆ ನಿಲ್ಲುವನಲ್ಲ;
ತುಂಟರ ಕಂಡರೆ ಸಹಿಸುವನಲ್ಲ;
ಬಂಟನು ಜಾರುತ ಬಿದ್ದರೆ ಕಾಲ
ಕುಂಟನ ಮಾಡಲು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲ;

ತೊಟ್ಟಿಲು ಬೇಕೆಂದು ಕಾಡುವನಲ್ಲ;
ಹೊಟ್ಟಿನ ಮೂಲೆಯೊಳ್ಳಲಗಲು ಬಲ್ಲ;
ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಬಟ್ಟಿಯ ಕೇಳುವನಲ್ಲ;
ಹುಟ್ಟಿದರಿವನಂತ ಮಗು ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲ.

ಸುಣ್ಣದ ಬೊಟ್ಟುಗಳಿಟ್ಟರೆನ್ನಪ್ಪ
ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವ ಭಯವಿಲ್ಲವಪ್ಪ;
ಸಣ್ಣ ಕೂಸಂದೆತ್ತೆ ದೊಡ್ಡ ಬೂತಪ್ಪ !
ಬಣ್ಣ ಸಲಾರೆನಾ ನಿನ್ನ ಗುಂಡಪ್ಪ !

ಜನನಿಯ ತೊಡೆಯೊಳು ಗುಂಡನನಿಟ್ಟು,
ವನಿತೆಯರೆಲ್ಲರು ಸಡಗರಬಟ್ಟು,
ವನಜಾತನಯನನ ತೊಟ್ಟಿಲೊಳಿಟ್ಟು,
ವಿನಯದಿ ತೂಗಿದರಾನಂದಬಟ್ಟು.

(ಕಡೂರು ರಂಗಶಾಸ್ತ್ರಿ—ಗೀತಕಲ್ಪಾಂಕುರ)

ಅ ಟ್ಟು ಳಿ

ಕದವರದಾರೆನ್ನ
ಮುದ್ದು ಗೂಸಿನ ಕಣ್ಣು
ನಿದ್ದೆಯನ್ನು ಮಲಗಿಸುತಲಾನು ಫೋಗೆ?
ಎದ್ದು ಕಾಲ್ಗೆ ಜ್ಜೆಯಿಂ
ಸದ್ದು ಮಾಡದೆ ಬಂದು
ಮೆದ್ದು ನವನೀತಮಂ ನಗುವನಲ್ಲೆ!
ಏನನೆಸಗಿದೆಯೆಂದು
ನಾನು ಬೆದರಿಸಿ ನುಡಿಯೆ,
ಸಾನುರಾಗದಿ ಬಂದು ಮುತ್ತಿಕ್ಕುವ
ಆ ನೆವದಿ ತರಳನು ಮ
ದಾನನದಿ ನವನೀತ
ವನ್ನು ಹತ್ತಿಸಿ ನೋಡಿ ನಗುವನಲ್ಲೆ!
ನಿದ್ದೆ ಬರುವುದು, ಕಂದ
ಸದ್ದು ಮಾಡಿದರೆಂದು
ಮುದ್ದಿಟ್ಟು ಮಲಗಲ್ಗೆ, ಸುಮ್ಮನಿರದೆ,
ಅದ್ದಿ ನೀರೊಳು ಕೈಯ
ನೊಡ್ಡೆ ಗೈಯ್ಯಂ ತಂದು
ಸದ್ದು ಮಾಡದೆ ಮೊಗದೊಳಿಡುವನಲ್ಲೆ!
ಗುಮ್ಮನಿಗೆ ಕೊಡುವೆನೆಂ
ದೊಮ್ಮೆ ನುಡಿಯಲಾಳನು,
ಗುಮ್ಮನಾಂ ಗುಮ್ಮನಾನೆಂದು ನುಡಿದು,
ನೆಮ್ಮಿ ಮಮದೇಹಮಂ
ಮೇಲುಬದಂ ಮುಸುಕಿಟ್ಟು
ಗುಮ್ಮನೊಲ್ಲು ಕೂಗುವನು ತರಳನಿವನು.

ಕರಿಗೂಸು ನೀನೆಂದು
ಜರಿದು ನುಡಿಯಲೞ್ಯನು
ಕರಿಬಣ್ಣವಂ ನಿನಗೆ ಹತ್ತಿಸುವೆನೆಂ
ದೊರೆದು ಬಲು ಬೇಗದಿಂ
ಪರಿತಂದು ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ
ಹರಿಸುವನು, ಸಿಗದಿರಲ್ಕಳುವನಿವನು,
ಮುಟ್ಟಿದಿರು ನೀನೆಂದು
ಸಿಟ್ಟಿನಿಂ ನುಡಿಯಲ್ಕೆ,
ಪುಟ್ಟ ಕೈಯಿಂ ಮೊಗವ ಮುಚ್ಚಿ ನಿಂದು,
ಕೆಟ್ಟ ದನಿಯಿಂದಳುವ
ಧಿಟ್ಟತೆಯ ಬಾಲನಿವ
ನಟ್ಟಳಿಯ ಸೈರಿಸಲ್ಕಾರ್ತೆ ನಿಲ್ಲ.

(ಎಸ್. ವಿಷ್ಣು ಭಟ್ಟ—ಜಯ ಕರ್ಣಾಟಕ)

ಎನ್ನ ಮುದ್ದಿನ ಗಿಣಿಯೆ!

ಎನ್ನ ಮುದ್ದಿನ ಗಿಣಿಯೆ! ಎನ್ನ ಸೊಬಗಿನ ಕಣಿಯೆ!
ಎನ್ನ ಭಾಗ್ಯದ ಸಿರಿಯೆ! ಚೆಲುವಿನ ಕುವರಿಯೆ!
ನಿನ್ನ ಜನನದ ದಿನಕೆ—(ಚೆನ್ನಾಯ್ತೆಲೆಗೆ! ಮನಕೆ
ಸನ್ನುತವೆ? ತಡೆ ಮಗಳ ಈ ಕಿರುಕುಳಗಳ.)
ಬಾರೆನ್ನ ಮನೆ ಬೆಳಗೆ! ಸಾರು ಬೇಗನೆ ಬಳಿಗೆ;
ತೋರು ನಿನ್ನಯ ಮೊಗವ; ಬೀರನಗೆ ಸೊಗವ.
ವಿಾರಿಹುದು ಸುಖವಿಂದು—(ಯಾರೆ? ಬೇಗನೆ ಬಂದು
ನೀರ ಬಿಂದಿಗೆ ಎಳಕೊ! ಹೊ! ಕವಚಿದಳಕೊ!)
ಕಂದ! ಜನನದ ದಿನದ ಸಂದ ನಿನ್ನಯ ಬಿನದ
ದಿಂದ ನಲವಾಂತುದೆದೆ ಬಂದಪ್ಪು ಮುದದೆ,
ನಿಂದು ನೋಡುವುದೇಕೆ?—(ಮುಂದೋಡಿದಳು! ಜೋಕೆ!
ಸುಂದರಿಯೆ! ಮೋಷೋಗು! ಹಾಕಿದಳು ಲಾಗು!)

ಮಗಳೆ! ಮಾಣಿಕಗೊಂಬೆ! ತೆಗೆದು ತಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಬೆ!
 ನಗುನಗುತ ಬಾರಿನ್ನ ಬಗೆಗೊಳಿಪ ರನ್ನ!
 ಸಿಗಲಾರಿಯಾ ನನಗೆ—(ತೆಗೆದಳಿದೊ ಕಿರುಮನೆಗೆ
 ತೆಗೆದನ್ನ ಮಸಿಕುಡಿಕೆ! ಬೇಗವಳ ಹುಡುಕೆ!)
 ಪುಟ್ಟಮ್ಮ! ನೀ ಮುತ್ತ ಕೊಟ್ಟಿನ್ನನಪುತ್ತ
 ಹುಟ್ಟು ದಿನದುಡುಗೊರಿಯ ಪಡೆಯಬಹುದರಿಯ!
 ತಟ್ಟನಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಾರೆ—(ಬೊಟ್ಟಿಟ್ಟವಳ ಮೋರೆ
 ನಿಟ್ಟಿಸೆಲೆ ಮನದನ್ನೆ! ಮಸಿಗಾಯ್ತು ಸೊನ್ನೆ!)
 ಅಮ್ಮಣ್ಣೆ! ಬಾ, ನಿನ್ನನೊಮ್ಮೆ ತಬ್ಬುವೆ, ಚಿನ್ನ!
 ಸಮ್ಮಾನವಹುದೆಂದು ಜನ್ಮದಿನವೆಂದು.
 ಸಮ್ಮುಖಕೆ ಬಾ, ಪುರುಳೆ!—(ಸುಮ್ಮನಿರಳೇ ತರಳೆ;
 ಗುಮ್ಮನೆಂದಿದೊ ಬಂದಳೇನದರ ಚಂದ!)
 ಕಡುಬೆಡಗನೆಲೆ ಬಾಲೆ! ಇಡುವೆ ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆ
 ಬಿಡೆನಿದಕೊ ಸಿಕ್ಕಿದಳು! ಮುತ್ತನಿಕ್ಕಿದಳು!
 ಒಡನೆ ಮುದ್ದಾಡಿದನು—(ಮಡದಿಮಣೆ, ನೋಡಿದಳು.
 ಬೆಡಗಲ್ಲವೇ ಪೇಳೆ ಮುತ್ತಿನೀ ಮಾಲೆ?)

(ಉ. ಮ. ರಾ)

ಎನ್ನ ಮುದ್ದು ಲಲಿತೆ

ಅರಳಿ ಹೂವಾಗದೆಯೆ, ಪರಿಮಳವ ಬೀರದೆಯೆ,
 ಬರಿಯೆಳೆಯ ಮೊಗ್ಗಾದ ಸಂಪಿಗೆಯು ತಾಂ
 ಬಿರುಗಾಳಿ ಹೊಡೆತದಿಂ ನೆರೆ ಕಳಚಿ ಬೀಳುವಾ
 ತೆರದಿ ಪೋದೆಯೆ? ಎನ್ನ ಮುದ್ದು ಲಲಿತೆ!
 ಗರಿ ಬಲಿಯದಿಹ ಮುನ್ನ ಮರಿಕೋಳಿ ತನ್ನ ತಾ
 ಯ್ನಿರೆಯೊಳೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತಿರಲು,
 ಭರದಿ ಹದದು ಬಂದು ಮರಿಯ ಪಿಡಿದೊಯ್ಯುವಾ
 ಪರಿಯಾಯ್ತೆ? ಹಾ! ಎನ್ನ ಮುದ್ದು ಲಲಿತೆ!

ಕೋಗಲಿಯ ದನಿಯಂತೆ ಕೇಗುಹಾಕುವ ನಿನ್ನ
ರಾಗವಂ ನಾನಿನ್ನು ಕೇಳ್ವದೆಲ್ಲಿ?
ತೂಗುದೊಟ್ಟಲನು ಬರಿದಾಗಿಸಿಯೆ ನೀನಿಂತು
ಪೋಗುವುದೇ? ಹಾ! ಎನ್ನ ಮುದ್ದು ಲಲಿತೆ!

ನಗುಮೊಗವದೆಲ್ಲಿ? ಆ ಬೊಗಸೆಗಣ್ಣುಗಳೆಲ್ಲಿ?
ಚಿಗುರನಣಕಿವ ಮುದ್ದು ತುಟಿಗಳೆಲ್ಲಿ?
ಮಗಳೆ! 'ಲಲಿತಾ' ಎಂದು ಮಿಗೆ ಮುದದೊಳಿನ್ನಾರ
ಜಗದಿ ಕೂಗಲಿ? ಎನ್ನ ಮುದ್ದು ಲಲಿತೆ!

ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯ ಬಿಟ್ಟು ನೀನೆಲ್ಲಿ ತೆರಳಿದೇ?
ನಿನ್ನ ತಾಯಳುತಿಹಳು; ಕಿವಿ ಕೇಳದೆ?
ನಿನ್ನ ತಾಯಿಡುತಿರುವ ಕಣ್ಣೀರು ಹೊಳೆಯಾಯ್ತು!
ಇನ್ನಾದರೂ ಬಾರೆ— ಮುದ್ದು ಲಲಿತೆ!

ಪಾಪಮಯವಾದ ಭೂವ್ಯಾಪಾರವಿದ ನೋಡಿ
ಹೇ ಪುಣ್ಯವತಿ ನಿನಗೆ ಬೇಸರಾಯ್ತೆ?
ತಾಪತ್ರಯಗಳಿಲ್ಲದಾ ಪುಣ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ
ನೀ ಪೋದೆಯಾ? ಎನ್ನ ಮುದ್ದು ಲಲಿತೆ!

ವಾರಿಧಿಯ ನೀರು ತಾಂ ವಾರಿದವು ತಾನಾಗಿ,
ಭೂರಿವರ್ಷವದಾಗಿ, ನದಿಯುಮಾಗಿ,
ವಾರಿಧಿಯನೇ ಸೇರ್ದ ರೀತಿಯೊಳೆ ನೀಂ ಬಂದ
ಊರ ಸೇರ್ದಿಯೆ? ಎನ್ನ ಮುದ್ದು ಲಲಿತೆ!

ಒಂದು ದಿನ ನವುಗಳು ಬಂದವೆವು ಸಂತತಾ
ನಂದದಾಯಕವಾದ ಪುಣ್ಯಭುವಿಗೆ;
ಅಂದು ನೀನೇ ಮುಂದು ಬಂದು ಸುಸ್ವಾಗತವ
ಚಂದದಿಂ ಕೊಡು— ಎನ್ನ ಮುದ್ದು ಲಲಿತೆ!

(ಕೋಲಾರ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿ).

ಚಂ ದ್ರ ಮ ತಿ ವಿ ಲಾ ಪ

ಎವೆನೇವೆನಲೆ ಮಗನೇ ಮಗನೇ!

ಸಾವೇಕಾಯಿತ್ತಲೆ ಚಿನ್ನಿಗನೇ!

ಇರಿದೆಯಲಾ ಎನ್ನನು ಸುಕುಮಾರಾ!

ತೊರೆಯಲಾ ಎನ್ನನು ಚಿತಮಾರಾ!

ಹಾವು ಹಿಡಿಯೆ, ಹಾಯೆಂದೆಯೊ ಕಂದಾ!

ಸಾವಾಗವ್ವಾಯೆಂದೆಯೊ ಕಂದಾ!

ನೊಂದೆನು ಬೆಂದೆನು ಕಂಡಿದೆ ಮಗನೇ!

ಕುಂದಿದೆ ಕುಗ್ಗಿದೆ ಮುಗ್ಗಿದೆ ಮಗನೇ!

ರನ್ನದ ಕನ್ನಡಿಯೊಡೆದುದೊ ದೇವಾ!

ಹೊನ್ನಕಳಸ ಕೆಡೆದುದೊ ಎಲೆ ದೇವಾ!

ಎನ್ನಯ ಕಡವರಂ ಸೂರೆಹೋಯ್ತು;

ಚಿನ್ನದ ಪ್ರತಿಮೆಯುಸಿರು ಹರಿಹೋಯ್ತು.

ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾಗರವರಿಯಿತ್ತು;

ಆಹ! ರತುನಕಂಭವು ಮುರಿಯಿತ್ತು;

ಇನವಂಶದ ಲತೆಗುಡಿ ಮುರಿಯಿತ್ತು;

ಜನವನ ಸುರತರು ಕುಡಿಯುಡಿಯಿತ್ತು.

ಕಾಲ! ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ನೀನೊಯ್ದೆ,

ಬಾಲನನಳದಿಂ ಕೊರಳನು ಕುಯ್ದೆ.

ಆರಿಗೆನ್ನನೊಪ್ಪಯಿಸಿದೆ ಕಂದಾ?

ಆರೈಯೆಬೆ ಹೋಹರೆ ಗುಣವಂದಾ?

ಹೆತ್ತ ಹೊಟ್ಟೆಯುರಿಯುತ್ತಿದೆ ಮಗನೆ;

ಎತ್ತಿದ ತೋಳನನು ಕೆತ್ತಿದೆ ಮಗನೆ.

ಹಾಡುವ ಬಾಯೊಳು ಮಣ್ಣನು ಹೊಯ್ದೆ;

ನೋಡುವ ಕಣ್ಣೊಳು ಸುಣ್ಣವ ಹೊಯ್ದೆ.

ಹೆಚ್ಚಿದ ಹರುಷವ ಕೊಚ್ಚಿದೆ ಮಗನೆ;

ನೆಚ್ಚಿದ ಮನವನು ಚುಚ್ಚಿದೆ ಮಗನೆ.

ಪಾಪಿಯನ್ನೆನೊಯ್ಯನೆ ನೋಡಾ,
ಕೋಪವನುಳಿದೊಯ್ಯನೆ ಮಾತಾಡಾ.
ನುಡಿದರೆ ಪಾಪವೆ ಹೆತ್ತವರೊಡನೆ?
ಕಡು ಮುನಿಸೇಕೆಲೆ ಮಗನೆನ್ನೊಡನೆ?
ಧರೆಯ ಸಿರಿಯ ಸಂಪತ್ತನು ಬಿಟ್ಟು,
ಅರಸಿನ ಸತ್ಯಕ್ಕೇ ವಿಧಿವಟ್ಟು,
ಅನ್ಯರ ಮನೆಯಲಿ ತೊತ್ತಾಗಿರ್ದು,
ನಿನ್ನ ನೋಡಿ ಪರಿಣಾಮದೊಳಿರ್ದು,
ಇರ್ಪೆನ್ನನು ನೀನಿರಿವರೆ ಕಂದಾ?
ತಪ್ಪಿದೆ ಮಗನೇ ವಿಧಿವಶದಿಂದ.
ಬಾರೈ ಬಹಳ ಸಿರಿಯ ಸಿಂಗಾರಾ!
ಬಾರೈ ಸುಜನ ಜನಕ್ಕಾಧಾರಾ!
ಬಾರೈ ಬಳಲಿದೆ ಎಲೆ ಜಿತಮಾರಾ!
ಬಾರಳಲಿಸದೆನ್ನನು ಸುಕುಮಾರಾ!
ಮುದ್ದುತನದ ಮೋಹದ ಮುಂಗುಡಿಯೇ
ಎದ್ದಪ್ಪೆನ್ನನು ಎಳಲತೆಗುಡಿಯೇ!
ಎಳೆನ್ನಾನಂದಾಮೃತಶರಧಿಃ
ಎಳಖಿಳ ಗುಣಾರ್ಣವ ಕಳಾನಿಧಿ!
ದೇಸಿಗನಾಗಿ ನೀನಡವಿಯೊಳಳಿದೆ
ದೇಶಾಧಿಪರ ಮೇಲೆತ್ತಿ ನಡೆಯದೆ.
ಧರೆಯನಾಳ್ವ ಸಿರಿಯಂ ಕಳೆದಿಂದು,
ಉರಗನ ವಿಷದಗ್ನಿಯೊಳುರೆ ಬೆಂದು,
ಅಡವಿಯೊಳಿ ಪರಿ ಕೆಡೆವರೆ ವೀರಾ!
ಪೊಡವಿಯೊಡೆಯನಗ್ಗದ ಸುಕುಮಾರಾ!

(ರಾಘವಾಂಕ-- ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ)

ಎಲ್ಲಿಂದ ಹೇಳಮ್ಮ ನಾನಿಲ್ಲಿ ಬಂದೆ?

ಎಲ್ಲಿಂದ ಹೇಳಮ್ಮ ನಾನಿಲ್ಲಿ ಬಂದೆ?
ಎಲ್ಲಿಂದ ನೀನೆನ್ನ ಕಂಡು ಕರೆತಂದೆ?
ಮೆಲ್ಲು ಲಿಯನಾಲಿಸುತ ಬಾಲಕನ ತೊದಲಾ,
ಸಲ್ಲಲಿತೆ ಪೇಳತೊಡಗಿದಳು ತುದಿಮೊದಲಾ,
ಗಲ್ಲವನು ಸವರಿ, “ಬಯಕೆಯದಾಗಿ ಮುನ್ನಾ,
ಇಲ್ಲಿ ಹೃದಯದೊಳಿದ್ದೆ, ಬಲುಮುದ್ದು ಚಿನ್ನಾ!

“ನೀನಿದ್ದೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಾಟಗಳೊಳೆನ್ನಾ,
ನಃನಾ ಪರಿಯ ಗೊಂಬೆಬೊಂಬೆಯಲಿ, ಮುನ್ನಾ
ಸಾನುರಾಗದಿ ತೊಟ್ಟಿಲನು ತೂಗೆ ನಾನು,
ಆನಂದವನು ತಳೆದ ಪುತ್ತಳಿಯೆ ನೀನು.
ನಾನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರಲು ಕುಲದೇವರನ್ನಾ
ನೀನೆ ಮೂರ್ತಿಯೊಳಿದ್ದೆ, ಬಲುಮುದ್ದು ಚಿನ್ನಾ!

“ಮನಸಿನೊಳಗೆಳ್ಳ ಸವಿಕೋರಿಕೆಯೊಳೆಲ್ಲಾ,
ಅನುಮಾನವೆನ್ನ ಮಹದಾಶೆಯೊಳೆಲ್ಲಾ,
ಜನನಿಜನಕರ ಹಿರಿದು ಲಾಲಸೆಗಳೆಡೆಯೊಳ್,
ಮನೆತನದೊಳಾಳ್ವ ಗೃಹಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಾಯ್ತೊಡೆಯೊಳ್,
ಇನಿಸಿನಿಸು ಕಾಣಿಸದೆ, ಬಹುಕಾಲದಿಂದಾ
ತನುವನಡಗಿಸಿದೆ ನೀಂ, ಬಲುಮುದ್ದು ಕಂದಾ!

“ಸಮನಿಸುತ್ತಿರೆ ನನಗೆ ಯೌವನಾಭ್ಯುದಯಂ,
ಕಮಲದಂತರಳುತಿರೆ ದೇಹದಲಿ ಹೃದಯಂ,
ಸುಮದಿ ಸುಮಧುರ ಸುರಭಿಯಂತಿರ್ದು, ನೀನು
ಮಮ ಯುವತಿರೂಪಾತಿಶಯಗಳಿಗದೇನು
ರಮಣೀಯ ವೃದುಕೋಮಲತೆಯಿತ್ತೆ ನಿನ್ನಾ
ಮಮತೆಯಿಂ; ತಿಳಿಯೆದಲೆ, ಬಲುಮುದ್ದು ಚಿನ್ನಾ!

ಭಾವಿಸಲು, ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಸಾಗರದಿ
 ಭೂವಲಯದಾದಿಯಲೆ ಜನಿಸಿ, ಸಡಗರದಿ
 ಆವಗಂ ಮಮಹೃದಯದೊಡನಾಡೆ ಬಂದಾ
 ಜೀವಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೀಂ, ಬಲುಮುದ್ದು ಕಂದಾ!
 “ವೊಗವ ನೋಡಲು ನಿನ್ನ, ನಿನ್ನಯ ರಹಸ್ಯಂ
 ಮಿಗಲಹುದು, ತಿಳಿಯದೈ; ನೀನೆನಗೆ ವಶ್ಯಂ
 ಸಿಗುವುದೆಂಬಾ ಮಾತು ಸಾರ್ಥಕವು ಹೇಗೆ,
 ಜಗದಿ ಸಕಲರಿಗೆ ಸೇರಿನ ಜೀವನಾಗೆ?
 ಮಗನೆಂದು ಮದ್ದಿಡುವೆ ನಿನ್ನ ಮುದದಿಂದಾ—
 ನಗುನಗುತ ಬಾರಯ್ಯ, ಬಲುಮುದ್ದು ಕಂದಾ!”
 “ಗಳಿಗೆಯುಂ ಪೋಗೆ ತೋರದೆ ನೀಂ ಭವನದಿ,
 ಕಳೆದೆ ನಿನ್ನನ್ನೆಂದು ಕಳವಳಿಸಿ ಮನದಿ,
 ಅಳುತೆದೆಗೆ ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ ಹಿಡುವೆ ನಿನ್ನನ್ನಾ!
 ಇಳೆಯ ದುರ್ಲಭಿ ವಸ್ತುವನು ನಿನ್ನನೆನ್ನಾ
 ಎಳೆತೋಳ್ಳಳಾವ ಮಾಯಾಜಾಲದಿಂದಾ
 ತಿಳಿಯೆ ಸೆರೆಗೊಳಿಸಿದುವು, ಬಲುಮುದ್ದು ಕಂದಾ!”

(ಮಂ. ಅನಂತರಾವ್)

ಡೊಂ ಬ ರಾ ಟಿ

ಶ್ರುತಿಯು ಕೇಳಿಸಲಖಿಲ ಜನರು ಕೂಡಿದರು;
 ಅತಿ ವಿಚಿತ್ರದಿ ಡೊಂಬರಾಟವಾಡಿದರು.
 ಹಿರಿಯ ಡೊಂಬನು ಬಹಳ ಜಾಣನವರೊಳಗೆ,
 ಬೆರಗುಮಾಡಿದನೆಮ್ಮನರಗಳಿಗೆಯೊಳಗೆ.
 ತೋರ ಸರ್ಪವನೊಂದು ಪುಟ್ಟಿಯೊಳಗಿಂದ
 ತೋರಿ, ಕುಣಿದಾಡಿಸುವೆನದನೀಗಳೆಂದ.
 ಓಡಿ ಹೋದರು ದೂರ ಬಾಲಕರು ಕೆಲರು,
 ನೋಡಬೇಕೆನುತ ಬಳಸಾರಿದರು ಹಲರು,

ಬಡಿಯೆ ಡೋಲನು, ಶ್ರುತಿಯನೂದಿದನು ಡೊಂಬಂ:
ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ ಕುಣಿಯಿತದನೀಗಳೆನೆಂಬೆಂ?
ಗೊರಟನೊಂದನು ತೋರಿ ಬೊಂತೆಯೊಳಗಡಲು.
ಹೊರಟಿತಲ್ಲಿಂದ, ಜನರಾಶ್ಯರ್ಯಪಡಲು,
ತಳಿರಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಪ ಪುಟ್ಟಮರವೊಂದು,
ಭಳಿರೆ! ಭಾಪುರೆ: ಎಂದು ಜನರೆಂದರಂದು.
ಭೆತ್ತದಾ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಳೊಬ್ಬನನು ಹುಗಿದು,
ಸುತ್ತಿದನು ಹರಿಹಗ್ಗ ದಿಂದದನು ಬಿಗಿದು;
ಕತ್ತಿಯಿಂ ತಿವಿದು ಜನರಿಗೆ ನೋಡಿರೆಂದಾ;
ಮತ್ತೆ ಕರೆದಾಗ ಸತ್ತವನೋಡಿ ಬಂದಾ.
ಮಗನಿಂತು ಬಣ್ಣಿಸಲು ಡೊಂಬರಾಟವನು—
ತೆಗೆ! ವಿಚಿತ್ರವಿದಲ್ಲ; ದೇವರಾಟವನು
ಕೇಳಿದರೆ ನೀನೇ ವಿಚಿತ್ರತಮವೆಂದು
ಹೇಳುವೆಯೆನುತ್ತ ತಾತನು ಪೇಳ್ವನಂದು.
ದೇವರನು ನಾಗಭೂಷನೆಂದು ಕರೆವರ್.
ಸಾವಿರ ಹೆಡೆಯ ಹಾವೊಳೊರಗುವವನೆಂಬರ್
ಅಂತಿರಲು ಹಲ್ಲೆಲ್ಲದ ಹಾವನಾತಂ
ಮುಂತಂದು ಕುಣಿಸಲ್ಕದೆಂತೋ ವಿಚಿತ್ರಂ?
ಧರೆಯೊಳಗೆ ಕಂಗೊಳಿಪ ವಸ್ತುಗಳನೆಲ್ಲಂ
ವಿರಚಿಸಿದನಾತನೇ! ಡೊಂಬನೇಂ ಬಲ್ಲಂ?
ಮೊದಲೆ ಬಟ್ಟಿಯೊಳಡಗಿಸಿದ ಗಡಪನಾತಂ
ತುದಿಯೊಳೆಮಗದಸೆ ತೋರಿಪನಲ್ಲ ಪೆರತೇಂ?
ಹುಟ್ಟುವೆವು, ಮೆರೆಯುವೆವು, ಬಳಿಕ ಸಾಯುವೆವು,
ಧಟ್ಟಿನಿನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವೆವು;
ಜಗದೊಡೆಯನಾಟವಿದು, ಕೇಳು, ಮನವಿಟ್ಟು,
ಮಗನೆ! ಡೊಂಬರ ಆಟವದು ಕಣ್ಣು ಕಟ್ಟು!

(ಉ. ಮ. ರಾ.)

ನೀತಿ

ಹೊಲೆಯನೆನ್ನುತೆ ದೂರ

ಹಾರಬೇಡ.

ಹೊಲೆಬರದು ಹೊರಗಿಂದೆ,

ಒಳಗಡೆಯೆ ಇಹುದೆಂದು

ತಿಳಿದ ದಾಸರು ಎಲ್ಲ

ಸಾರಿರುವರು—

ಹೊಲೆಯನನು ಹೊಲೆಯೆಂದು

ದೂರಬೇಡ.

ಜಾತಿ ಬರಿ ಹುಟ್ಟಿಂದೆ

ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೇಲಾದ ನಡತೆಯಿಂ

ಮೇಲಹುದು ಜಾತಿಯುಂ,

ಕೀಳು ನಡೆಯಿಂ ಜಾತಿ

ಕಿರಿದವ್ವುದು.

ನೀತಿಯನು ಬಿಡದಿಹುದು

ಹಿರಿಯ ಜಾತಿ.

ಬದುಕಬಾರದೆ ಬಾಳ

ಹಳಿಯ ಬೇಡ.

‘ಈಸಬೇಕು, ಇದ್ದು

ಜೈಸಬೇಕು’ ಎಂದು

ದಾಸರಾಡಿದ ಮಾತ

ತಿಳಿದು ಬದುಕು.

ಎದೆಮಾಡಿ ತಾಮಸವ

ನಳಿದು ಬದುಕು.

ಜನ ಪೊಗಳದೆಂದು ನೀ
ಮರುಗಬೇಡ.

ಪೊಗಸುವುದು ಪಿರಿದಲ್ಲ;
ತೆಗಳುವುದು ಪಿರಿದಲ್ಲ;
ನೆಗಳಲೆಲ್ಲಕೆ ಪಿರಿದು—

ಅರಿದು ನಿಜವ
ಮನದ ಅಭಿಮಾನವನು
ತೊರೆ ಜವದಲಿ.

ದೈವ ಕೊಟ್ಟುದ ಕೊಡದೆ
ಹುಗಿದಿಡದಿರು.

ಮಳೆಯಾಗಿ ಸುರಿದ ಜಲ,
ಹೊಳೆಯಾಗಿ ಸಾಗರಕೆ
ಇಳಿಯೆ ಕರೆಯಲು ಮತ್ತೆ
ಮುಗಿಲಪ್ಪುದು,
ಆವುದಲ್ಲಿಯೆ ನಿಲಲು
ಮಿಗೆ ಕೆಡುವುದು.

(ಮಾ. ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ — ಅರುಣ.)

ನಗುವೊಗವ ತಳೆದಿರಲು ನಗುತ ಬಳಿಗೈದುವರು

ನಗುವೊಗವ ತಳೆದಿರಲು ನಗುತ ಬಳಿಗೈದುವರು;
ದುಗುಡದಿಂದುಳರಲು, ಗಮನಿಸುವರಿಲ್ಲ!
ಸೊಗವ ಹೆರವರ ಬೇಡಿ ತೆಗೆದುಗೊಂಡುಣಬೇಕು,
ಜಗದೊಳಂತೆಯೆ ಸಿಗುವ ದುಃಖವದು ಸಲ್ಲ!
ಹಾಡಿದೊಡೆ, ವಡಿನುಡಿಯ ಕಾಡುಗುಡ್ಡಗಳೆಲ್ಲ
ತೀಡಿ ಸಂತಸದಿ, ಬೀರ್ವುವು ಬೀಗಿ ಕೂಗಿ;
ಕಾಡತಿಹ ಮನದಳಲ ಪೀಡೆಯಾ ನಿಟ್ಟುಸಿರ
ಪಾಡು ಪೋದಪುದಡಗಿ ಗಾಳಿಪಾಲಾಗಿ!

ಸಂತಸಂಬಡೆ, ನಿನ್ನನಂತೆ ಆಶ್ರಯಿಸುವರು;
 ಚಿಂತಿಸಲು, ನಿನ್ನ ತೊರೆದತ್ತ ಸಾರುವರೈ!
 ಸಂತಸದ ಪಾಲು ಬೇಕಂತೆ, ಸಾಲದು! ಚಿಂತೆ
 ಯಾಂತು ಬದುಕುವುದೆಂತು? ಬೇಡವೆನ್ನುವರೈ!
 ಸ್ತ್ರೀಕರಿಸೆ ಮೋದದೊಳನೇಕ ಗೆಳೆಯರು ಬಹರು;
 ಶೋಕದೊಳ್ಳೆಳೆಯರುಂ ವಿಮುಖರೈ ಮಹಿಯೋಳ್!
 ನೀ ಕೊಟ್ಟು ಸಿಹಿ ಸೊಗವ ಬೇಕೆಂದುಣವ
 ರೇಕಾಂತದುಣಬೇಕು ವ್ಯಾಕುಲದ ಕಹಿಯೋಳ್!
 ಪಡೆದ ಸುಗ್ಗಿಯ ದಿನದಿ, ಕೊಡಲೌತಣವ, ನೆರೆದು
 ಸಡಗರದಿ ಬಂದು ಸೇರುವರು ಜನರೆಲ್ಲಾ!
 ದುಡಿಯಲಾರದೆ ಬಳಲುತೊಡಲಿನುಪವಾಸದಿಂ
 ಮಡಿವಂದು ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಳ್ಳರಾರಿಲ್ಲ!
 ಎಂದು ಸಿರಿಮೆರೆದಿಹುದೊ, ಅಂದು ನೆಂಟರಿಮಿಷ್ಟ
 ರೆಂದು ಸಂದಣಿಸಿ ಸುಖಿಸುವರು; ಹೆಚ್ಚೇಕೈ?
 ಬಂದ ಸಂಪದವಾರೆ, ದಂದುಗಂ ಮೀರೆ, ನೀ
 ಸಂದುಗೊಂದಿನೊಳೊಬ್ಬನೇ ನರಳಬೇಕೈ!

(ಮಂ. ಅನಂತರಾವ್)

ಹಿ ತ ವಾ ದ

ಮೊಗದಿಂದಲೊಳ್ಳಿತಾಗಿಯೆ ಸೂಸುತಿರುವ
 ನಗೆಯಿಂದಲೂ ಮಾತಿನಿಂದಲೂ ಜನವ
 ಬಗೆಗೊಳ್ಳದಿರು ಸುಜನನೆಂದು; ಹೊಂಡದೊಳು
 ನಗುವ ತಾವರೆಗಾಗಿ ಹಾರದಿರು, ಕೇಳು!
 ಎರಡು ಕಿವಿಯಂ ಕೇಳೆ, ನಾಲಗೆಯನೊಂದಂ
 ಕರುಣಿಸಿರುವಂ ನುಡಿಯೆ ಬೊಮ್ಮನಿದರಂದಂ,
 ನರನೆ, ತಿಳಿಯದೆ ಕೇಳ್ತದೆಲ್ಲವಂ ಬಿಟ್ಟು,
 ಮರುಗುವೆ ಕಡೆಗೆ, ಸೆರಗಿನೊಳು ಗಂಟುಕಟ್ಟು!

ಮೂಸಿ ಪರಿಮಳವನಾ ಮೇಲೆ ಗಾಳಿಯನು
ಸೂಸುವರು ಹೊರಗೆ; ತಿಳಿಯುತ್ತದನು ನೀನು
ನೋಸ ಹೋಗದಿರು ಸತ್ಯದ ಮಾತಿದೇನುತ
ಸಾಸದಿಂ ಸಿಕ್ಕಿದಾತನ ಕಿವಿಯೊಳಿಡುತ.

ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯನೆ ತುಂಬಿವನನ್ನು ಸೇರಿ,
ಬನ್ನಬಡದಿರು, ಕಡ್ಡಿ ಮುರಿದೆಂಬೆ ಸಾರಿ!
ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೀರುತ್ತೆಂಬಿದೊಟ್ಟಿದೋಣಿಯನು,
ಎನ್ನಯ್ಯ, ಹತ್ತಲಹುದೇ ಹೇಳು ನೀನು?

ಆರುಮಿಲ್ಲದ ಕಾಲದೊಳು ನೀನೆಯರಸು!
ಬೇರೆ ತನ್ನವರು ಸಿಕ್ಕಲು ತುತ್ತನರಸು;
ಈ ರೀತಿಯಿಂದಿರುವನನ್ನೊಡೆಯನೆನುತಂ
ಸೇರದಿರು; ಕಾಲದೊಳು ತಲೆಯೊಡವನಾತಂ

ಒಂದು ಹಲವಿರೆ ಲಕ್ಷವಹುದು, ಲಕ್ಷದೊಳು
ಒಂದೇನು ಲಕ್ಷವಾಗುವುದೆ, ನೀ ಹೇಳು!
ಸಂದ ಹಲವುಂ ಬಡವರಿಂ ಧನಿಕನೆನಿಸಿ,
ಬಂದವಂ ನಿನ್ನನೇಂ ನೋಡುವನೆ ಗಣಿಸಿ?

ಮಾನಧನನಾದರೆನ್ನಂ ಗಣಿಸರೆಂದು
ನೀನು ಚಿಂತಿವುದೆ? ಕುರುಡರು ನೋಡದಂದು
ಹೀನತೆಯೆ ಕನ್ನಡಿಗೆ? ಮಾನವಿಲ್ಲದಿರೆ
ಮೇಣೇನು? ಮೂಲವಿಲ್ಲದೆ ಬಡ್ಡಿ ಹೇಗೆ?

(ಮುಳಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯ)

ವ ನ ಸು ಮ

ವನಸುಮದೊಲೆನ್ನ ಜೀ

ವನವು ವಿಕಸಿಸುವಂತೆ

ಮನವನನುಗೊಳಿಸು ಗುರುವೇ— ಹೇ-ದೇವ

|| ಪಲ್ಲವಿ ||

ಜನಕೆ ಸಂತಸವೀವ

ಘನನು ನಾನೆಂದೆಂಬ

ಎಣಿಕೆ ತೋರದೆ ಜಗದ ಪೊಗಳಿಕೆಗೆ ಬಾಯ್ಪಿಡದೆ

|| ಅ. ಪಲ್ಲವಿ ||

ಶಾನನದಿ ಮಲ್ಲಿಗೆಯು

ಮೌನದಿಂ ಬಿರಿದು ನಿಜ

ಸೌರಭವ ಸೂಸಿ ನಲವಿಂ;

ತಾನೆಲೆಯ ಪಿಂತಿದುರ್

ದೀನತೆಯ ತೋರಿ ಅಭಿ

ಮಾನವನು ತೊರೆದು ಕೃತಕೃತ್ಯತೆಯ ಪಡೆವಂತೆ--

ಉಪಕಾರಿ ನಾನು, ಎ

ನ್ನಪಕೃತಿಯು ಜಗಕೆಂಬ

ವಿಪರೀತ ಮತಿಯನುಳಿದು;

ವಿಪುಲಾಶ್ರಯವನೀವ

ಸುಫಲಸುಮಭರಿತ ಪಾ

ದಪದಂತೆ ನೈಜಮಾದೊಳ್ಳಿನಿಂ ಬಾಳ್ವವೊಲು—

(ಡಿ. ವಿ ಗುಂಡಪ್ಪ—ನಿವೇದನ.)

ದಾ ನ

ಪಡೆದುಂ ಪಣಮಂ, ಪಾತ್ರಂ
ಬಡೆಯದೊಡದು ನಿಷ್ಫಲಂ. ಫಲಾರ್ಥಿಗೆ ಪಾತ್ರಂ
ಬಡೆವುದೆ ಪುಣ್ಯಂ— ಪಣಮಂ
ಪಡೆವುದು ಪುಣ್ಯಮೆ? ಪಣಂ ಮಹಾಹಿಗಮಿಲ್ಲಾ!

ತಡೆಯದೆ ಮುಗಿಲೆ ಕೊಡುವುದು
ಕಡಲಿತರಜನಕ್ಕೆ ಕೈಪೆಯಪ್ಪುದು. ಕುಡಲು
ಳ್ಳೊಡೆ ಪಾತ್ರಮರಿದು ಮಾಣದೆ
ಕುಡುವುದಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟೊಡೇಂ ಪುರುಳುಂಟೆ?

ಸ್ವಾತಿಯ ಮುಗಿಲೆ ತಾನಿ
ತ್ತಾ ತೋಯಂ ರತ್ನಮಾಗೆ ರತ್ನಾಕರಮಾ
ಯ್ಯಾ ತೋಯದಿನೆಡೆಯರಿಯದೆ
ಪಾತಾಳಕ್ಕಿತ್ತ ತೋಯಮೇನಾಯ್ತರಿಯಾ!

ದೇವರ್ಗಲ್ಲದೆ ಕಳೆಯಂ
ಜೈವಾತ್ಮಕನೀಯದಂತಿರುತ್ತಮಪಾತ್ರ
ಕ್ಕೇವುದು ಧನಮಂ, ಸೌಖ್ಯಮ
ನೀವುದದುಂ ತವೆಯದಾ ಯುಗಾಂತಂ ಬರೆಗಂ.

ಕುಡುವಾತನರ್ಥಿಯಪ್ಪಂ,
ತೊಡರದೆ ಕೊಳಾತನ್ನುತ್ತಮ ಪ್ರಭುವಪ್ಪಂ.
ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಧರ್ಮಪಾತ್ರ
ಪಡೆದುನ್ನತಿಯಂ ಸುರಾದ್ರಿಯುಂ ಪಡೆದವುದೆ?

ಓವಿ ಫಲತರುಗೆ ನೀರ್ಗಳ
ನೀವುದುಮಂ, ಜೈತು ಬಿತ್ತನೊಲವಿಂ ಬೆಳೆಗೆ
ಯಿನ್ನಾವುದುಮಂ, ಸತ್ತಾತ್ರ
ಕ್ಕೇವುದುಮಂ, ದಾನಮೆಂಬ ನಾಚಿಕೆಯುಂಟೆ?

ಬಿಡು ಮುತ್ತಂ ಮಾಣಿಕಮಂ
ಪಿಡಿದೊಡ್ಡಿದ ಯತಿಯ ಕೈಯೊಳಿಕ್ಕಿದವೆರೆ? ಒ
ರ್ಪಿಡಿಗೊಳನಿಕ್ಕಿ ಸಗ್ಗಂ
ಬಡೆಯದ ನರನೆಗ್ಗನಲ್ತೆ! ಭುವನಾಭರಣಾ!

(ಕವಿಕುಂಜರ — ನೀಮಿಸಾಧವುರಾಣ)

ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ

ಸಾಂಗವೇದವನೋದಿ, ಸಕಲ ಧರ್ಮಗಳ ತ
ತ್ತ್ವಂಗಳನರಿದಾಚರಿಸಿ,
ತುಂಗಮಹಿಮೆವೆತ್ತು ದೋಷವಳಿದ ಮುನಿ
ಪುಂಗವನೊರ್ವನೆಸೆದನು.

ಮನೆಯೊಳು ಮರುಕವನುಳಿದು, ತಪವ ಗೈವ
ಮನದಿ ವನವನನುಸರಿಸಿ,
ತನುವ ದಂಡಿಸಿ ಘೋರ ತಪವನೆಸಗುತ್ತಲ್ಲಿ
ಮುನಿಮುಖ್ಯನೆಸಿಸಿ ಮೆರೆದನು.

ಆ ಋಷಿವರ್ಯನಂತಿರ್ಪ ವೇಳೆಯೊಳಾ
ಭೂರುಹದಗ್ರಶಾಖೆಯೊಳು
ಸೇರಿದ ಬಿಳುವಕ್ಕಿ ಬೀಳುವ ದನಿ ಮಿಗೆ
ಕೂರವಾಗರೆ ಕೊನರಿದುದು.

ಆ ಪರಿ ದನಿ ಯಾವ ಬಳಿಯೊಳು ಪೊಣ್ಣೆದು
ದಾ ಪರಿಸರವನಾರೈದು,
ಕೋಪವೆರಿಸಿ ನೋಡೆ ಕೂರ್ತು ತಾಪಸನಂ
ದಾ ಪಕ್ಕಿಗಳು ವಡಗಿದುದು.

ಹರಣವಳಿದು ಧರೆಗುರುಳಿದ ಪಕ್ಕಿಯು
ಪರಿಯ ನಿಟ್ಟಿಸಿ ಪರಿತಪಿಸಿ,
ಇರದೆ ತಾನೆಸಗಿದ ತಪಗಳ ಮಹಿಮೆಗೆ
ಸರಿಯಿಲ್ಲವೆಂದೆಣಿಸಿದನು.

ಬಳಿಕ ಪಸಿದು ಪಾರ್ವರ ಬೀದಿಯೊಳಗೊಂದು
ನಿಳಯವ ಪೊಕ್ಕು ನಿಂದಲ್ಲಿ
“ಬಳಲಿದೆನೆನಗುಣ ಬಡಿಸು” ಎಂದಲ್ಲಿದ್ದ
ಕುಲಪಾಲಿಕೆಗುಸುರಿದನು.

ಒಲಿದೇಕೆಪತ್ತಿಯೆಂಬೊಳ್ಳೆಸರೆಸೆವ
ಕುಲಸತಿಯುಳ್ಳರುಗೂಡಿ,
ನಲವಿನಿಂದವನಿಗನ್ನವನೀಯುವೆನೆಂದು
ಕೆಲದೊಳು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದಳು.

ಅನಿತರೊಳಲ್ಲಿಗವಳ ಗಂಡನೈತರೆ,
 ಮನವೊಲಿದಿದಿರಿದ್ದು ನಡೆದು,
 ವಿನಯದಿಂದುಚಿತೋಪಚಾರವೆಸಗಿ ಮಿಗೆ
 ಮನದನ್ನನನು ಮನ್ನಿಸಿದಳು.
 ಪತಿಸೇವೆಯೊಳಗಿಂತು ಪಸಿದ ಪಾರ್ವನ ಮರೆ
 ದತಿ ವಿಳಂಬವನಾಚರಿಸಲು,
 ಸತಿಯರ ಧರ್ಮದ ಸಾರವನರಿಯದೆ
 ಖತಿಗೊಂಡು ಮುನಿ ಗಳಪಿದನು.

“ಅತಿ ಘೋರ ತಪವೆಮ್ಮದದನು ನೀನರಿಯದೆ
 ಮತಿಗೆಟ್ಟು ಮರುಳಾಗದಿರು;
 ಪತಿಶುಶ್ರೂಷೆಯ ಬಲೈ ಫಲಿಸದು ಕೇಳಿಲ್ಲ
 ಯತಿಧರ್ಮದಿರವಿದು ಬೇರೆ”

ಎಂದು ಗರ್ವದಲಿ ಸೊಕ್ಕೇರಿ ನುಡಿದ ಮುನಿ
 ಯಂದವನಾರೈವುತೊಡನೆ,
 ಅಂದು ತನ್ನಾಣ್ಮನೊಳನುಮತಿ ಪಡೆದೈ
 ತಂದು ತಾಂ ನುಡಿದಳಿಂತೆಂದು—

“ಬಳಲಿದೆ ಸಾಕಿನ್ನು ಬಡಸಿದನ್ನವನುಂಡು
 ತಳುವದೆ ತಪವನಾಚರಿಸು.
 ಬಿಳುವಕ್ಕಿಯ ಬೀಳುಗೆಡಹಿದ ಬಿಂಕವೀ
 ಬಳಿಯೊಳು ಬಣ್ಣವಡೆಯದು.

“ಮರಳೆ! ನೀನೀ ಮಾತ ಮರೆ; ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮದೊಂ
 ದಿರವ ನೀನರಿತವನಲ್ಲ.
 ಪರಮಪತಿವ್ರತೆಯರ ಬಗೆ ಬೇರಿದು;
 ಹರಿಹರಾಧ್ಯರ ಹವಣಿಲ್ಲ.

“ಇತರ ಚಿಂತೆಯನುಳಿದೇಕಚಿತ್ತದೊಳಾತ್ಮ
 ಪತಿನಾದಭಕ್ತಿಯೊಳೆಸೆವ
 ಸತಿಯರೊಲಿದು ಪರಸಿದುದೆಯನುಗ್ರಹ,
 ಖತಿಗೊಂಡು ನುಡಿದುದೆ ಶಾಪ್ಪ.

“ಆ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಾ ಮಂತ್ರಿತ ಜಲಸೇಕ
ನೂತ್ರದೆ ಮೈಮೆ ಮೈದೆಗೆದು,
ಅತ್ರಿಯ ವರಸತಿಗನುಸೂಯಾದೇವಿಗೆ
ಪುತ್ರರಾದರು ಪೂರ್ವದೊಳು

“ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದೇಳೈಯನು ಪರಿಕಿಪೆನೆಂ
ದೂತ ರಾಘವನುಸಿದೊಡನೆ,
ಸೀತೆ ಬೆಂಕಿಯ ಪುಗೆ ಶೀತಲವಾದುದು.
ಮಾತಾವುದು ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ?

“ಧರ್ಮಗತಿಯ ತಾರತಮ್ಯವ ತಿಳಿವೊಡೆ
ಪೆರ್ಮೆಯ ಬಿಟ್ಟು, ಬೇಸರದೆ,
ನಿರ್ಮಲಮತಿಯಾಗಿ ನೀಂ ನಡೆ ಮಿಥಿಲೆಗೆ
ಧರ್ಮವ್ಯಾಧನ ಬಳಿಗೆ.”

ಎಂದೇಕವತ್ತಿನುಡಿಯೆ ಕೇಳಿ ಮುನಿ ಮನ
ದಂದವಳಡಿಗಳಿಗೇರಗಿ,
ಅಂದಿನ ಗರ್ವವಳಿದು ಮಿಥಿಲೆಯ ಬಳಿ
ಸಂದನು ಬಲುಸಂತಸದೊಳು.

(ಸಂಚಿಯ ಹೊನ್ನಮ್ಮ—ಹದಿಬಡೆಯ ಧರ್ಮ)

ಮು ದಿ ಯ ರಾ ಮ ಗೌ ಡ

ಕುರಿಗಳೆಲ್ಲಾ ರೊವ್ವದಲ್ಲ, ದನಗಳೆಲ್ಲಾ ತೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ,
ಜನಗಳೆಲ್ಲಾ ಹಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಲಿ ಕೆಡೆದರು ತೆವ್ವಗೆ;
ಗಂಡ ಗೊರಕೆ ಹೊಯ್ಯುತಿಹನು ನಿಡ್ಡೆಕವಿದು ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ—
ನನಗೂ ಹೊಟ್ಟಿಯ ದುಃಖವೆಲ್ಲಾ ಕಣ್ಣುಹನಿಯಲಿ ಸುರಿವುದು.
ಚಿಕ್ಕ ಹರಿಯದ ಚಾಮನೊಲಿದು ಮದುವೆಗೆನ್ನ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ.
ಮಾತನೆತ್ತಲು ರೊಕ್ಕವಿಲ್ಲದೆ ನಾಚಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಇರುವನು.
ದುಡ್ಡುಕಾಸನು ಕೂಡಿಹಾಕಲು ಹೋಗಿ ಹಡಗ ಸೇರಿಕೊಂಡ—
ದುಡ್ಡುಕಾಸನು ನನ್ನ ಸಲುವೇ ಕೂಡಿಹಾಕಲು ಹೋದನು.

ಅವನು ಹೋಗಿ ನೆಟ್ಟಗೆಲ್ಲಾ ಎರಡು ವಾರ ಕಳೆಯಲಿಲ್ಲ,
 ಅಪ್ಪ ಕೈಯ ಮುರಿದುಕೊಂಡ; ಕಳ್ಳರೊಯ್ದರು ದನವನು.
 ಅವ್ವ ನರಳುತ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಳು; ಚಾಮ ಎತ್ತಲೊ ಕಡಲಲಿದ್ದನು.
 ಇತ್ತ ಮುದಿಯ ರಾಮಗೌಡ ನನ್ನ ಬಯಸಿ ಬಂದನು,
 ಅಪ್ಪ ಹೊರಗೆ ಗೆಯ್ಯಲಾರ, ಅವ್ವ ಒಳಗೆ ನೆಯ್ಯಲಾರಳು;
 ಹಗಲು ಇರುಳು ನಾನು ದೂಡಿದೂ ನಮಗೆ ಹಿಟ್ಟು ಹುಟ್ಟಿದು.
 ರಾಮಗೌಡ ಕಷ್ಟಕಾದ; ಕೈಯ ಹಿಡಿದು ಕಣ್ಣು ನೆನಸಿ,
 ಅವರ ಸಲುವಾಗೆನ್ನ, ಚೆನ್ನಿ ಮದುವೆಯಾಗು, ಎಂದನು.
 ನನ್ನ ಮನಸೂ ಒಲ್ಲೆನೆನುವುದು; ಚಾಮ ಬರುವ ನಚ್ಚುಹೋಗದು;
 ಎಲ್ಲಿ ಬರುವನು? ಗಾಳಿ ಬಡಿದು ಹಡಗು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಯಿತು.
 ಹಡಗು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಯಿತಯ್ಯೊ! ಸಾಯದೇತಕೆ ಚಾಮ ಉಳಿದ!
 ಕೊರಗಿ ನಾನೀ ಬೇಗೆಯಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಬದುಕುತ್ತಿರುವೆನು!
 ಅಪ್ಪ ಹೇಳಿದ, ಗದರಿಕೊಂಡ; ಅವ್ವ ಬಾಯಲಿ ಆಡ ಒಲ್ಲಳು,
 ಅವಳು ನೋಡಿದ ನೋಟವೇ ನನ್ನದೆಯನಿರಿಯಿತು, ಮುರಿಯಿತು.
 ಅವನ ಕೈಯಲಿ ಕೈಯನಿಟ್ಟರು; ಮನಸು ಕಡಲಲಿ ನಿಂತುಹೋಯಿತು.
 ಅಂತು ಮುದಿಯ ರಾಮಗೌಡ ನನಗೆ ಗಂಡನಾದನು.
 ಮದುವೆಯಾಗಿ ನೆಟ್ಟಗೆಲ್ಲಾ ನಾಲ್ಕು ವಾರ ಕಳೆಯಲಿಲ್ಲ,
 ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕೊರಗುತ್ತ-ಕಂಡೆನು!
 ಗಾಳಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಚಾಮ ಎಂದುಕೊಂಡೆನು-ಚಾಮ ನಕ್ಕು,
 ತೆರವ ತಂದೆ, ಮದುವೆಯಾಗಲು ಬಂದೆ, ಚೆನ್ನಿ, ಎಂದನು.
 ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ನುಡಿಸಿ ನುಡಿಸಿ, ದುಃಖವೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿಕೊಂಡೆವು,
 ಒಂದು ಮುತ್ತ ಸೆಳೆದುಕೊಡೆವು-ಅಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟಿ, ಆಗಲೆ!
 ಸಾಯ ಒಲ್ಲೆನ ನಾನು ಪಾಪಿ! ಅಯ್ಯೊ! ಪಾಪಿಗೆ ಸಾವುಬಹುದೆ?
 ಹುಟ್ಟಿದೆ ಇರಬಾರದೇ! ಈ ಬೇಗ ಬಾಳನು ತಾಳ್ದೆನೆ!
 ಗಾಳಿಯಾಗಿ ಸುಳಿಯುತ್ತಿರುವೆ-ಮನೆಯ ಕೆಲಸ ಅಕ್ಕರಿಲ್ಲ,
 ಚಾಮನನು ನೆನೆಯುವುದು ಪಾವ; ಎಷ್ಟೊ ತಡೆಯುವೆ ಮನಸನು?
 ಒಳ್ಳೆ ಗರತಿಯಾಗಿ ಬದುಕಲು ಎದೆಯನೆಷ್ಟೊ ಗಟ್ಟಿಮಾಡುವೆ,
 ರಾಮಗೌಡನ ಪ್ರೀತಿ ನಂಬಿಕೆಗೆಂತು ಹೋಹವ ಬಗೆವೆನು!

ಪ್ರಾರಬ್ಧದಳವೆನು ವೀರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ

ಧರಣಿಯೆನ್ನುವ ಪೂರ್ಣಯುವತಿಯ ತಿಲಕದ
ತೆರದಿಂದಲೊಂದು ಪಣ್ಣುಣವು
ಮೆರೆಯುತ್ತಲಿರುವುದು ಬಹುವಿಧ ಭಾಗ್ಯದ
ಭರದಿಂದಲಂದವಾಗುತ್ತ.

ಬಹು ಭಾಗ್ಯವಂತರಾರೋಗ್ಯವಂತರು ಮತ್ತೆ
ಬಹು ವಿದ್ಯೆಗಳ ಕಲಿತವರು,
ಬಹು ವಿಧ ಕೌಶಲ್ಯವಂತರಿರುವರಾ
ಮಹಿಯೊಳು ಬಹುಸುಖದಿಂದ.

ಆ ನಗರದ ನಾಗರಿಕರೊಳಗಿಹಳೊಬ್ಬ
ಮಾನಿನಿ ಮದನನ ಗಿಣಿಯು,
ಕ್ಷೋಣಿಯ ಪುರುಷವರ್ಗವ ಮೋಹಗೊಳಿಸುವ
ಜಾಣತನವ ಪಡೆದಿರುತ್ತ.

ಬಹು ರೂಪವತಿ ಬಹು ಗುಣವತಿ ಸುದತಿಯು
ಬಹು ವಿದ್ಯಾವತಿಯಾಗಹಳು,
ಬಹು ಬೆಡಗುಗಳ ಬಿನ್ನಾಣವ ತೋರುತ್ತ
ಬಹುಮಾನವನು ಪಡೆದಿಹಳು.

ಹುಡುಕೆದೊಡೊಂದಾದರೂ ದೋಷವಿಲ್ಲದ
ನಡೆನುಡಿಯಿಂದ ಶೋಭಿಸಳು,
ಅಡಿಗಡಿಗೀಶ್ವರನಡಿಗಳ ಮನದಲ್ಲ
ಬಿಡದೆ ಭಜಿಸುತ್ತಿರ್ಪಳಾಕೆ.

ಶಿವನ ತಲೆಯನೇರ್ದ ಚಂದ್ರನೊಳಗೆ ಕಳಂ
ಕವನಿಟ್ಟ ಭ್ಯಾಸದಿ ಬ್ರಹ್ಮ
ಬುವಿಯೊಳೆಕೆಗೆ ಚಂಡಾಲರ ಜಾತಿಯೊಳಗೆ ಜ
ನ್ಮವನಿತ್ತನೇನೆಂದು ಪೇಳ್ವೆ?

ಮುನ್ನ ಮಾಡ ಕೆಟ್ಟ ಕರ್ಮದ ಫಲದಿಂದ
ಚೆನ್ನೆ ಚಂಡಾಲಿಯಾದೊಡಮೇಂ?
ಸನ್ನುತ ಸತ್ಯರ್ಮಸಂಚಯ ಬಲದಿಂದ
ತನ್ನುನ್ನತಿಯ ಬಿಡದಿಹಳು.

ಹೊಲತಿಯಾಗಹ ತಾನು ತನಗೆ ತಕ್ಕಂತಿಹ
ಹೊಲೆಯನನೊಲ್ಲದೆ ಮನದಿ
ಬಲು ದೊಡ್ಡತನದೊಳಿರ್ಪವನನೆ ಮದುವೆಯಾ
ಗಲು ಯತ್ನಕಾರಂಭಿಸಿದಳು.

ಇಳೆಯೊಳೆಲ್ಲರು ಜೀ! ಜೀ! ಎಂದು ಸಂರಂಭದಿ
ಇಳೆಯಾಣ್ಣನನು ಸೇವಿಸುವುದ
ತಿಳಿಯುತಾತನ ಮೇಲೆ ಮನಸಿಟ್ಟಾತನ ಚರ್ಮ
ಗಳನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದಳು.

ಮುನಿಯೊಬ್ಬ ಬರುತಿರೆ ದಾರಿಯೊಳಾತಗೆ
ಜನನಾಥನೆರಗಲು ನೋಡಿ,
ಜನನಾಥನಿಂದಲಿ ಮನವನು ತೆಗೆದಳು
ಮುನಿಯೆ ದೊಡ್ಡವನೆಂದು ತಿಳಿದು.

ಅರಸನಿಂದೆರಗಿಸಿಕೊಂಡಿಹ ಮುನಿಯೆ ಈ
ಧರೆಯೊಳು ದೊಡ್ಡವನೆಂದು
ತರುಣಿಯಾ ಮುನಿಯು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಳು ಬಹು
ಪರಿಯೊಳಾತನ ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ.

ಆ ಮುನಿಯಲ್ಲೊಂದು ಶಿವಲಿಂಗವನು ಕಂಡು
ನೇಮನಿಷ್ಠೆಯೊಳೆರಗಿದೊಡೆ.
ಆ ಮುನಿಯಿಂ ಶಿವಲಿಂಗವೇ ಮೇಲೆಂದು
ಕಾಮಿನಿ ನೆನೆದಳು ಮನದಿ.

ಮುನಿಯಿಂದ ವಂದನೆಗೊಂಡಿಹ ಲಿಂಗವೆ
ಘನತರವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ,
ಅನುನಯದಿಂದದರನುವನರಿಯಲೆಂದು
ಮನದೊಳು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದಳು.

ಆಗಲೆ ನಾಯೊಂದು ಬಂದಾ ಲಿಂಗದ ಮೇಲೆ
ಬೀಗಿ ಕುಳ್ಳಿರೆ ದಿಟ್ಟತನದಿ
ನಾಗವೇಣಿಯು ಲಿಂಗಕಿಂತಲೀ ನಾಯೆ ಮೇ
ಲಾಗಿಹುದೆಂದಳು ನೋಡಿ.

ನಾಯನ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡ ಲಿಂಗವು
ನಾಯಿಂದ ಕೀಳೆಂದು ತಿಳಿದು,
ನಾಯೆ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವೆಂದು ನೋಡಿದಳಾಕೆ
ನಾಯೆ ವಿಲಾಸವನಾಗ.

ನಲವಿಂದ ನಾಯ್ಬಂದು ಕೆಲದೊಳೊಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ
ಹೊಲೆಯನ ಕಾಲ್ಕಳ ಮೇಲೆ
ನಲಿದಾಡೆ, ನಾಯ್ಕಿಂತ ಹೊಲೆಯನೆ ಮೇಲೆಂದು
ಲಲನೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳಾಗ.

ಹೊಲೆಯ ಜಾತಿಯನಿತ್ತ ದುಷ್ಕರ್ಮವೇಗದಿ
ಹೊಲತಿಯ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋರೆ,
ಹೊಲೆಯನೆ ಪತಿಯಾದನಿದ ನೋಡೆ, ಪ್ರಾರಬ್ಧ
ದಳವೆ ವಿಾರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

(ಹೊಸಕೆರೆ ಚಿದಂಬರಯ್ಯ)

ಪಾರಿಜಾತದ ಕಥೆ

ಮಳೆ ನಿಂದು ಚಳಿ ಬಂದು ನೋಡವಳಿದಿರುವೆಂದು
ಚಳಿಗಾಳಿ ವನಗಳಲಿ ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿರುವೆಂದು
ಉಳಿದ ಹೂ ಚಳಿಯಿಂದೆ ಬೆರೆತು ಬಾರದೆಯಿರಲು
ತಳಿರ ದಿನಕೆಂದು ವನವಿದರು ನೋಡುತ್ತರಲಿರಲು

ಬಳಿಯ ಉದ್ಯಾನವನದಂತರದೊಳೊಂದು
ಎಳೆಮಲರು ಪಾರಿಜಾತವು ತಾನು ಬಂದು
ಎಲೆಯೆ ಮರೆಯೊಳು ನಂದಿದೆ.

ಅಭ್ರವಿನಿಸಿಲ್ಲದಾ ಅಗಸದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ
ಶುಭ್ರದ್ಯುತಿಯ ಭರದಿ ಲೋಕಗಳನೆಲ್ಲವನು
ವಿಭ್ರಮಣಗೊಳಿಸುತಿಹ ಕಳೆಯ ಸೊಬಗಿಂ
ವಿಭ್ರಾಜಿಸುತ ಚಂದ್ರನೈತಂದು ತನ್ನೊಂದು

ಚೆಂದವನು ಬಹಳ ಸರಳತೆಯಿಂದ ತೋರೆ
ಮಂದಹಾಸದ ಸೊಗವ ವನದೆಡೆಗೆ ಬೀರೆ
ಬಂದಿಯಾಯ್ತಿದಕೆ ಮಲರು.

ಮೆದುನಾದ ಬೆಳ್ಳಿಂದೆ ಮಡಿಲು ಶೋಭಿಸುತ್ತಲಿರೆ
ಪುದುವಾದ ರಾಗಸಂಪದವು ಹೃದಯದೊಳೆಸೆಯೆ
ಮೃದುಹಾಸದಿಂದೆ ಹೂ ಅನುರಾಗವನು ತೋರಿ
ಮುದದಿಂದೆ ಚೇತನದೊಳರಳಿ ಪೆರ್ಮೆಯ ಸಾರಿ

ಎನ್ನ ಮನದನ್ನ ನೀನೇ ಚೆನ್ನ ಎನ್ನ
ನಿನ್ನವಳು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಈಗ ತನ್ನ
ಮನ್ನಿಸೆಂಬಂತಿದುಡು.

ನಿಲದ ಹೂವಾಗಸದ ಹೂವುಗಳೆದಕೆ ಸೋತು
ಕಳೆಯನಾಶಿಸಿ ನಿಂದ ಪರಿಯಾ ನೋಡುತೆ ವನದ
ಉಳಿದ ಚೇತನವೆಲ್ಲ ಇಡಕೆ ಕೊನೆಯೇನೆಂದು
ಎಳೆ ಮಲರಿಗರಿವಿಲ್ಲವೆಂದು ಕನಿಕರದಿಂದ

ಮರುಳುತನ ನಿನಗೇನು ಬಂದಿಹುದು ನೀನು
ಸರಿಯವ್ವುದುಂಟೆ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ನಿನಗೇನು
ಮರುಳುತನ ಬಂತೆಂದುವು.

ವನಚೇತನಗಳಿದನು ನೋಡಿ ನೀರವವಾಗಿ
ಮನದೆ ಮರುಗರೆ ಹೂವ ಗೆಲ್ಲವನು ಬಾಂದಳದೆ
ಇನಿಸು ಕಳವಳವ ತೋರದೆ ಶಾಂತಭಾವದಲಿ
ಘನಿಸಿರುವ ಹಾಸವನು ತೋರುತಿಳಿಯುತಲಿಹನು

ಚಳಿಗಾಳಿಯೊಂದು ಮೃದುಮೃದುವಾಗಿ ಬೀಸಿ
ಮಲರ ಬಳಿಗೈತಂದು ಮಗು ನಿನ್ನ ಆಸೆ
ಒಳಿತಲ್ಲ ಬಿಡುಯೆಂದುದು.

ಕೊಟ್ಟ ಮನವನು ಮರಳಿ ಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಮಲರು
ಇಟ್ಟ ನಾನೆನ್ನ ಮನದನ್ನನಡಿಗಳೊಳಸುವ
ದಿಟ್ಟಿಸಿದನಿವನೆನ್ನನಿದೆ ಎನಗೆ ಪೂರ್ಣಸುಖ
ಮುಟ್ಟಿದನು ತನ್ನ ಕರದಿಂದೆನ್ನ ಬಿಡನಲೆ

ಎನ್ನ ಕೊಳ್ಳುವನಿವನು ದಿಟವೆಂದು ಹೂವು
ತನ್ನ ಪ್ರಿಯನೆಡೆಗೆ ಹಾರುವ ಎಂದು ಕಾವ
ಇನ್ನುಳಿದು ಬಿತ್ತು ನೆಲಕೆ.

ಸಡಯನಾಗಿಹ ಚಂದ್ರನನು ಸೇರೆ ನೋಡಿ ಹೂ
ಉದುರಿ ನೆಲದಲಿ ದೂಳ ಸೇರಿರುವುದನು ನೋಡಿ
ಅದುರಿ ವನವೆಲ್ಲ ಅನುತಪದಿಂ ಮರುಗಿದುದು
ಬದಿಯ ಚಳಿಗಾಳಿ ಕನಿಕರದಿಂದೆಸೆಯುತಿಹುದು.

ಯಾಮಿನಿಯು ಹಂತ ಪ್ರೇರಿಸಿದನೇ ನಾನು
ಕೋಮಲೆಯನಿದಕೆಂದು ಖೇದದಲಿ ತಾನು
ವೋಮದಲಿ ನೆರೆ ಮರುಗತು.

ಎಳೆಮಲರು ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಸೋತು ಕೆಟ್ಟು ಹದನ
ಬಳಿಕ ಬಂದದರ ಸೋದರಿಯರರಿಯುತೆ ಮರುಗಿ

ನೆಲದೆ ಬಿದ್ದಿ ರಲೆಮ್ಮ ಸೋದರಿಯು ನಾವಿಲ್ಲಿ
ಸಲೆ ಮೆರೆಯುವುದು ಚೆಂಡವಲ್ಲೆಂದು ಉರುಳಿದುವು.

ಅದು ಮೊದಲು ಈ ಹೂಗಳೆಲ್ಲ ಈ ವರಿಗು
ಉದಯವಾಗುವ ಮುನ್ನ ಅದ ನೆನೆದು ಮರುಗಿ
ಉದುರಿ ನೆಲವನು ಸೇರ್ವುವು.

ಮಳೆ ನಿಂದು ಚಳಿ ಬಂದು ಮೋಡವಳಿದಿರುವೆಂದು
ಕಳೆದುಂಬಿ ಚಂದ್ರನಾಗಸದಿ ನಂದಿರುವೆಂದು
ಎಳೆಯ ಆ ಪಾರಿಜಾತದ ಗತಿಯ ಯಾಮಿನಿಯು
ಸಲೆ ನೆನೆಯತೊಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮರುಗಿ ಮಸಕಾಗುವಳು
ವನವು ನೆನೆದೊಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಂತೆ ನಡುಗುವುದು
ಘನಿಸಿದಂತಿಹ ಗಾಳಿಯಂತೆ ಸುಯ್ಯುವುದು
ಮನವ ಮರೆದಂತಲೆವುದು.

(ವ್ರಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಷಯ್ಯಂಗಾರ—ಅರುಣ)

ಭರತೇಶ್ವರನ ಒಳವೋಲಗ

ಕಡೆಯಿಲ್ಲದಮೃತಸಂಪದವ ನಿನ್ನೊಳಗಿಟ್ಟು
ಬಡವನಂತಿಳೆಗೆ ಕಾಣಿಸುವ
ಬೆಡಗಿನ ಸಿದ್ಧ ಸನ್ಮತಿದೋರು ಭವ್ಯಾತ್ಮ
ರೊಡೆಯ ನಿರಂಜನಸಿದ್ಧ.

ಮತ್ತೊಂದು ದಿನದುದಯದೊಳೆದ್ದು, ಜಿನಸಿದ್ಧ
ರುತ್ತವಾರಾಧನೆಗೈದು
ಚಿತ್ತಜರೂಪನುಪ್ಪರಿಗೆಯೊಳೋಲಗ
ವಿತ್ತನದೇನ ಬಣ್ಣಪೆನು?

ಕುಂದಣದುಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ನವರತ್ನ
ದಿಂದಾದ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ

ಹೊಂದಾವರೆಯಂತೆ ಹೊಳೆವ ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿ
ಬಂದು ಕುಳಿತನು ರಾಜೇಂದ್ರ.

ತನುಕಾಂತಿ ಭೂಷಣಕಾಂತಿಯಾ ಮಂಟಪ
ದನುಪಮಕಾಂತಿ ಮೆಳೈಸೆ,
ಜನಪತಿ ತಾನೊಬ್ಬ ದಿನಪತಿಯಂತಿದ
ದಿನಪತಿಯುದಯಕಾಲದೊಳು.

ರಾಣಿಯರೆಲ್ಲ ಸಿಂಗರಿಸಿ ಲೀಲೆಯೊಳು ಕೈ
ಗಾಣಿಕೆಗಳನು ಕೈವಿಡಿದು,
ಪ್ರಾಣನಾಥನ ಕಾಣಲುಪ್ಪರಿಗೆಯನು ಬಿ
ನ್ನಾಣದಿಂದಡರಿದರಾಗ.

“ನೋಡಿ ಬಾ ತಂಗಿ” “ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಕ್ಕಾಜಿ” “ಕೈ
ನೀಡಕ್ಕೋ ಹಿಡಿ ತಾಯಿ!”
“ಓಡದಿರಕ್ಕ!” “ಬಾ ಬಾ ತಂಗಿ” ಎಂದು ಮಾ
ತಾಡುತೇರಿದರೊಲವಿನೊಳು.

ಹರಿವೃತ್ತಿದ್ದವಳಿಗೆ “ಹರಿ ಹರಿ ಮುಂದೆ ನಿ
ನ್ನರಸನೀವನು ದೊಡ್ಡ ಮೆಚ್ಚಾ”
“ಬರಲಾರದವರೇನನಾದರೆ”ನುತ ತಾವು
ಸರಸವಾಡುತ ಹತ್ತುತಿಹರು.

“ತವಕಿಸಿ ನಡೆ ನಡೆಯೆನುತಿವ್ವಳಿವಳೆಷ್ಟು
ದಿವಸದಿಂ ಕಾಣಲೊ ಪಳಿಯಾ!”
“ನಿವಗೆ ಹಿತವ ಪೇಳ್ವದೆನ್ನದು ತಪ್ಪು ಮೌ
ನವ ಮಾಳ್ವೆ”ನೆನುತೇರುತಿಹಳು.

“ಮೌನವೀಕೆಗೆ ತನ್ನ ಗಂಡರಿತಾತ್ಮನ
ಜಾನಿಸುತ್ತೈದುವ ಪರಿಯೊ,
ಏನೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದಾ ಹೇಳು ನಿನಗೆ ಸು
ಧ್ಯಾನವ ಕಲಿಸಿದನಾರಿ?”

“ಧ್ಯಾನಗೀನವ ನೀವು ನಿಮ್ಮರಸನು ಬಲ್ಲಿ
ರಾನೇನ ಬಲ್ಲೆನಾ ಸುಗುಣ?

ಈ ನಿಮ್ಮ ಸರಸಸಲ್ಲಾಪಕೆ ಮನದಲ್ಲಿ
ಆನಂದಿಸುತೆ ಬಂದೆನಕ್ಕಾ!”

“ಹಿಂದುಳಿದರೆ, ಮುಂದೆ ನಡೆದರೆ, ಸಮ್ಮನೆ
ಬಂದರೆ, ಮಾತನಾಡಿದರೆ,
ಒಂದೊಂದ ಕಲ್ಪಿಸುವಿರಿ ನಿಮ್ಮನುರೆ ಗೆಲು
ವಂದವನಾ ಚಕ್ರ ಬಲ್ಲಾ.

“ಬಿನದ ಸಾಕಿನ್ನು, ಸಮ್ಮನೆ ಬನ್ನಿ, ಮಂಟಪ
ಸನಿಹವಾದುದು ಹೆಣ್ಣು ಗಳಿರಾ;
ತನುವನೋಸರಿಸಿಕೊಂಡೋಜಿಯೊಳ್ಳೆತನ್ನಿ”
ರೆನುತೇರುತಿಹರಲ್ಲಿ ಕೆಲರು.

ನಡೆವಾಗ ಸವತಿಯ ಕಾಲ ಮೇಲೊಂದು ಕ
ಪ್ರಿಡಿದರೆ ಕಂಡೊರ್ವಳದನು
ತೊಡೆದಳು ಕೈಮುಟ್ಟಿ “ತಂಗಿ ಹಾ! ಹಾ!” ಎಂದು
ಒಡನಾಕೆ ರ್ಪಿಂಕಿಸಿ ಹೋಗಿ.

“ಕಾಲ ಮೇಲದೆ ಕಪ್ಪು ತೊಡೆದುಕೊಳ್ಳೆಂದೊಲ್ಲ
ಹೇಳದೆ ತೊಡೆವರೆ ತಂಗಿ?”
ಓಲಗ ಮುಟ್ಟಲಾದುದು ಸುಮ್ಮನೈದಕ್ಕ
ಕೇಳಬಹುದು ನಮ್ಮ ಮಾತು!”

ಇಂತು ವಿನೋದ ವಿನಯದಿಂದ ಭೂಪನ
ಕಾಂತೆಯರೆಲ್ಲರೊಜಿಯೊಳು
ಅಂತರಿಸದೆ ನಡೆದರು ಮುಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟಲೆಂ
ಬಂತಾಗಲೋಲಗಸಾಲೆ.

ಅರಸಿಯರಾನಂದದಿಂದ ಮಾಡವನೇರಿ
ಬರುತಿಪ್ಪರೆಂಬ ವಾರ್ತೆಯನು
ಚರಣದಂದುಗೆ ಕಟಿಸೂತ್ರದ ದನಿ ಮುಂದೆ
ಹರಿದು ಹೇಳಿದುವರಸನಿಗೆ.

ಅಳುಕುತೋಸರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮೆಲ್ಲನರಸನ
ಬಳಿಗೆ ನಡೆದು ಮುಂದೆ ನಿಂದು,
ನಳಿತೋಳ ನೀಡಿ ಕಾಣಿಕೆಗೊಟ್ಟು ಕೈ ಮುಗಿ
ದೊಳಸಾರಿ ನಿಂದರೋಜಿಯೊಳು.

ಹೊಂಬಣ್ಣ ಮೈಯಳೊವಳು ಕಾಣಿಕೆಗೆ ಹೊಸ
ನಿಂಬೆಯ ಹಣ್ಣು ತಂದಿತ್ತು,
ಕೆಂಬಲ್ಲು ಮಿನುಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂದಳು ಹೊನ್ನ
ಬೊಂಬೆಯಂತರಸನೊತ್ತಿನೊಳು.

ನೀಲಾಂಗಿಯೊವಳು ಬಂದು ಕಾಣಿಕೆಗೊಂದು
ನೀಲಾಂಬುಜವನು ತಂದಿತ್ತು,
ಮೇಲೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂದಳು ಕೆಲದೊಳಗಿಂದ್ರ
ನೀಲದ ಪುತ್ತುಳಿಯಂತೆ.

ರಾಣಿಯೊವಳು ಬಂದು ಹೊಂದಾವರೆಯನು ಕೈ
ಗಾಣಿಕೆಯಿತ್ತು ಕೈಮುಗಿದು,
ಕ್ಷೇಣೀಶನಡದ ಭಾಗವ ಸಾರಿ ನಿಂದಳು
ಮಾಣಿಕಬೊಂಬೆಯೆಂಬಂತೆ.

ಕೆಂಪಿಯೊವಳು ಬಂದು ರಾಯನ ಹಸ್ತಕೆ
ಸಂಪಗೆಹೂಗಳ ನೀಡಿ,
ಪೆಂಪಿಂದ ಕೈಮುಗಿದ ಬಲೆಯರೆಲ್ಲರ
ಗುಂಪಿನೊಳಗೆ ನಿಂದಳೊಡನೆ.

ಕರಿಯಳೊಬ್ಬಳು ಬಂದು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ತನ್ನ
ಕರಕುಶಲದೊಳು ರಚಿಸಿದ
ಸುರಗಯ ಮಾಲೆಯನಿತ್ತಳು ರತಿದೇವಿ
ಸುರಗಯ ಮದನಗೀವಂತೆ.

ಮೈಯೊಡ್ಡಿ ಸಂಮುಖದೊಳು ನಿಲ್ಲದೆಲ್ಲರ
ಮೈಯ ಮರೆಗೆ ಸಾರುವವಳ

ಕೈಯ ಹಿಡಿದು ಕರಿತಂದೊರ್ವಳರಸಗೆ
ಕೈಯ ಕಾಣೈಯ ಕೊಡಿಸಿದಳು.

ಭಾವೆ ಭಾವಗೆ ಕಾಣೈಯಿಕ್ಕೆಂದು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ
ಭಾವಕಿಯರು ಹೇಳಿ ನಗುತ
ಮಾವಿನ ತಳಿರ ತಂದಿತ್ತಲೊರ್ವಳು ತನ್ನ
ಮಾವನ ಮಗನ ಹಸ್ತದೊಳು.

ಕಾವರಾಯಗೆ ಕಾಣೈಯಿಕ್ಕಿ ನಿಂದುರೆ ವನ
ದೇವಿಯರೊಲೈಸುವಂತೆ
ಆ ವನಿತೆಯರು ನಿಂದಿದ್ದರು ಲಲನಾ
ಜೀವನೋಹನನ ಪಕ್ಕದೊಳು.

ಎಲ್ಲರನೀಕ್ಷಿಸಿ ಕಿರಿದು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ
ಮೆಲ್ಲನೆ ಕೈಸನ್ನೆಯಿಂದ
ಕುಳ್ಳಿರವೇಳ್ವನು ಭೂಪಾಲನ ಹೆಂಗ
ಳೆಲ್ಲರು ಕುಳಿತರೊಪ್ಪದೊಳು.

ಸ್ಥೂರನ ಮುಂದತ್ತಿತ್ತಲುರೆ ಹಾರಿ ನಲಿದಾಡು
ವರಸಂಜೆಗಳ ಸಾಲಿನಂತೆ
ತರುಣಿಯರಿಕ್ಕುವ ಚಾಮರಗಳದೊಂದು
ಸಿರಿಯೊಪ್ಪಿತಾ ಸಮಯದೊಳು.

ರಾಯ ನೋಡಿದನು ಗಾಯಕಿಯರ ಮೊಗವನಾ
ಗಾಯಕಿಯರು ನೋಟವರಿದು
ತಾಯೆ ಬಜಾವಣೆ ಗಮಕವೆಸೆಯೆ ಪಾಡ
ಲಾಯತವಾದರು ಕೂಡೆ.

ಅರೆದೆರೆದಬ್ಬದೊಳಿತುತಿದ್ದ ಮರಿದುಂಬಿ
ಸ್ವರನಾಡಿ ಹೊರಮಡುವಂತೆ
ಗರಗರಿಕೆಯೊಳು ಕೆಂಬಾಯ್ದೆರಿದಾಳಾವ
ವಿರಚನೆ ಮಾಡಿದರೊಸೆದು.

ನೋಟ ರಾಯನ ಮೇಲೆ, ನೆನಹು ರಾಗದ ಮೇಲೆ,
ನೀಟತಂತಿಯ ಮೇಲೆ ಬೆರಳು.

ಜಾಟುಗಾತಿಯರು ಛಾಂದಸಿಕೆಯ ನೂಂಕಿ ಸ
ಘಾಟಿಕೆಯಿಂದ ಹಾಡಿದರು.

ರಾಗಿಸಿದರು ಮೊದಲುದಯರಾಗವನನು
ರಾಗಸುವಂತೆ ಚಕ್ರೇಶ;
ಆಗ ಮೇಲಮರೇಂದ್ರ ಸುಳಿದನಾದರೆ ಮುಂದೆ
ಹೋಗದಲ್ಲಿಯೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ.

ನಲಿದು ಸಂಗೀತಸಮುದ್ರವ ಹೊಕ್ಕು ಮು
ಕ್ಕುಳಿಸಿ ಮುತ್ತಗುಳುವಂದೊಳು,
ಗಳ ತುಂಬ ಗಾನದ ತೆಗೆದುಬಾಯ್ಲಿರಿಯೊಳು
ಸುಳುಹುಗಾಣಿಸಿದರೋಜಿಯೊಳು.

ನಾಭಿಯಿಂದೇಳಿಸಿ, ಎದೆಯೊಳೋಲಾಡಿಸಿ
ಶೋಭೆಯ ಮಾಡಿ ಕಂಠದೊಳು,
ಆ ಭೂವ ಮೆಚ್ಚಿರಾಗಿಸಿದರು ಶ್ರೀದೇವಿ
ಶೋಭನವನು ಹಾಡುವಂತೆ.

ತುಂಬಿದ ಸಂಗೀತರಸದ ಬಲ್ಲಿರೆಯೊಂದು
ತೂಂಬನುಚ್ಚಿದರೋ ಎಂಬಂತೆ,
ತುಂಬುರುವೀಣೆಯೊಳೊಲ್ಲ ಪಾಡಿದರಂದು
ತುಂಬಜವ್ವನೆಯರು ಜಿನನಾ.

ಕೊಟ್ಟನವರ ಕರೆದುಡುಗೊರೆಗಳನೆದೆ
ದಟ್ಟಿ ಹಾಡಿಹಿರಿ ಲೇಸೆಂದಾ.
ಪಟ್ಟವರ್ಧನನ ಕಾಲ್ಗಿರಗಿ ಬೀಳ್ಕೊಂಡವ
ರೊಟ್ಟೋಜಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತರು.

ಸರಸಿಜಗಳು ಬಳಸಿರೆ ನಟ್ಟನಡುವೆ ತೋ
ರ್ಪರಸಂಚೆಯಂತೆ ರಾಜೇಂದ್ರ
ಅರಸಿಯರೋಲಗದೊಳಗಿದ್ದು ಹಗಲನು
ಸರಸಸಲ್ಲಾಪದಿ ಕಳೆದಾ.

(ರತ್ನಾಕರ ಸಿದ್ಧ -- ಭರತೇಶ ವೈಭವ)

ಭೀಮನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನು ಸಾರಿದೂರಿದುದು

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ನೀ ಪಡೆದೆ ಹತಭಾಗಿ ಸುತರನ್ನು
ಅತಿ ದುಷ್ಟ ಪೃಥಿವಿಭಾರಕರಿವರನು.
ಸುತರು ನಿನ್ನನುಜ ಪಾಂಡುವಿಗೆ ನಾವಲ್ಲವೆ?
ಹಿತವನೆಸಗೆಯೆ? ನೀನು ದೊಡ್ಡಪ್ಪನು.

ಹುಡುಗಾಟವೆಂದು ಕರಕೊಂಡಡವಿಗೈದುತ್ತ,
ಹಿಡಿದು ಹೊಂಡದಿ ಹಾಕಿ ಕಲ್ಲನಿಟ್ಟು,
ಜಡಿದು ನಿನ್ನಯ ಮಕ್ಕಳೆನ್ನ ಕೊಲೆ ನೋಡಿದರು;
ಕಡೆಗೆ ಕಾಲಿಗೆ ಹೇಳಿದರು ಬುದ್ಧಿಯ.

ಆರು ಅರಿಯದಂತೆ ಕೈಕಾಲುಗಳ ಕಟ್ಟಿ
ನೀರೊಳಗೆ ಮುಳುಗಿಸುತ ಮೂಗನೊತ್ತಿ,
ಭಾರದಹ ಬನ್ನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿರಿಸುತ ಸುಣ್ಣ
ನೀರು ಸಹ ಕ್ಷೀರವೆನುತಲಿ ಕೊಟ್ಟರು.

ವಿಷದ ಲಡ್ಡುಗೆಯ ತಂದೆನಗಿದನು ತಿನ್ನೆಂದು
ಬಿಸಿಬಿಸಿಯೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವರಾ ಖೂಳರು.
ನಿಶಿಯೊಳೊರಗಿರಲು ಹಾವುಗಳ ಕಚ್ಚಿಸಿ, ಕಣ್ಣೆ
ವಸನವನು ಕಟ್ಟಿ ಕಾಡೊಳು ಬಿಟ್ಟರು.

ಮಾಡುವರು ಮನಕೆ ಬಂತೆಂತಂತೆ; ಕೈ ಸೋತು
ಓಡುವರು ಅಜ್ಜನೆಡೆಗೊಂದಕೆರಡು
ಕೂಡುತಂತಿಂತೆಸಗಿದನು ಭೀಮನೆನುತೆನ್ನ
ಚಾಡಿ ಹೇಳಿದರಾ ಸಿತಾಮಹನಲಿ.

ಭೂಸುರಾಗ್ರಣೆ ದ್ರೋಣನಲಿ ಕಲಿವುತಿರಲಂದು
ಆಸನದಿ ಮುಳ್ಳಿಟ್ಟು ಅರಿಯದಂತೆ,
ದೋಷವೆನ್ನಲಿ ಹೊರಿಸುತತಿ ನಮ್ರರೆಂದೆನಿಸಿ
ಮೋಸವೆಸಗಿದರದನು ಮರೆವೆನೆಂತು?

ಮುಂಬದಿಯ ನೋಡುತ್ತಲೋಡುತ್ತಾನಿರಲಂದು
ಹಿಂಬದಿಯೆ ಬಂದು ಕೂದಲನು ಬಗಿದು
ಕಂಬದಲಿ ಬಿಗಿಡೆಲ್ಲರಂತೆ ಕುಳಿತಿರೆ ಕಣ್ಣು
ಗೊಂಬೆಗಳ ತಿರುಗಸುತ ತೋರಿಸಿದರು-

ತಂದೆಯಿಲ್ಲದ ಮಕ್ಕಳೆಮ್ಮನೆಂತಾದರೂ
ಕೊಂದು ರಾಜ್ಯವನೆಲ್ಲವನ್ನು ನುಂಗೆ,
ಅಂಧನೃಪ ನೀ ಮರುಳೆಸಗಿ ನಮ್ಮ ಬರಿಸಿದೈ,
ಅಂದು ತೋರಿದೆ ವಾರಣಾವತನನು

ದ್ರಾಕ್ಷಿಯಂದದಿ ಸವಿನುಡಿಯನು ನುಡಿದೆಮ್ಮನಾ
ಲಾಕ್ಷಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದೆ ಬಳಿಕ;
ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಗೊಳದೆ ನಡುವಿರುಳು ಕಿಚ್ಚೊಟ್ಟಿಸಿದೆ
ಸುಕ್ಷೇಮವಾಯ್ತೆಲ್ಲಗೆಂದು ಬಗೆದೆ

ಪ್ರಾರಬ್ಧವಶದಿಂದಲೂರೂರ ತಿರುತಿರುಗಿ
ನಾರಿ ಪಾಂಚಾಲಿಯನು ವರಿಸಿ ತಿರುಗಿ,
ತೋರಿದಿರಿ ಮತ್ತೆ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥವನು ನಮಗೆ
ಬಾರೆಂದು ಜೂಜಾಡಿಸಿದಿರಿ ತಿರುಗಿ.

ಆರಿದೆವೇ ಕಪಟವೆಂದಾ ನೆತ್ತದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ
ಸರುವಸ್ತವನು ಸೋಲೆ ನಾರಿಯನ್ನು
ವರದೈವರೆಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿ ದಿರನಲಿ ಹಿಡಿತಂದು
ಸೆರೆಗಳೆದು ಜೀವಜೀವವ ಕೊಂದಿರಿ.

ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷ ವನವಾಸವನು ಕಳೆಯೆ ಮು
ತ್ತಿನ್ನೊಂದು ವರುಷವಜ್ಞಾತವಾಸಾ
ತ್ತಿನ್ನಿರೈ ಮಾಡಿರುವ ಕರ್ಮಗಳನೆಂದೊರೆದು
ಬೆನ್ನುಹಿಡಿದಿರಿ ಬೆರಳೊಳೇಡಿಸಿದಿರಿ.

ನಾಚಿಸಲು ಘೋಷಯಾತ್ರೈಗೆನುತ್ತ ಬಂದಲ್ಲಿ
ಬೇಚರನೊಡನೆ ಸಿಲುಕಿ ಬಂದೆಮ್ಮನು
ಯಾಚಿಸಲು, ನಮ್ಮ ಫಲಗುಣನು ನಡೆತಂದು ಆ
ನೀಚ ಕೌರವನ ಬಿಡಿಸಿದನು ಮುನ್ನ.

ಮತ್ಸ್ಯನರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾವವಿತಿರಲು, ನಮ್ಮ
ಗೊತ್ತರಿಯಲೆಂದು ಜೀಮೂತನೆಂಬ
ಕುತ್ತಿನ ಕಳುಹಿದಿರಿ; ಗೋಗ್ರಹಣದಲಿ ನೀವು
ನಿತ್ಯಸಂಕಟವಿತ್ತಿರತ್ತಲಿರಲು.

ಹರಿಯ ಮುಖದಿಂದಲೈದೂರ ಬೇಡಿಸಿ ಹಿಗ್ಗಿ
ಧುರವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಿರಿ ಗರ್ವದಿ.
ದುರುಳರೊಬ್ಬೊಬ್ಬರನೆ ಕಾಲ್ ಹಿಡಿದು ಬಡಿದಾನು
ಪರಿಭವನನೈದಿಸೆನೆ ಕೊಂದುಕೊಂದು.

ನೂರು ಮಕ್ಕಳ ತಂದೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ನೀನು
ನೀರು ಬಾಯಿಲ್ಲದೆಯೆ ಸತ್ತೆಯೆಂದು
ಊರೆಲ್ಲ ಹಳಿದು ಹಾರುವ ತೆರನ ಮಾಡುವೆನು
ಸಾರಿದೆನು ಕಿವಿಚಿಗುಟಿಕೊಳ್ಳೆಂದನು.

(ಮುಳಿಯ ಶಂಕರಭಟ್ಟೆ — ಚಂಡಭೀಮ ಕಾವ್ಯ)

ಹಾಳೂರು

ಹಾಳೂರ ನೋಡು
ಹಾಳು ಗೋಡೆಗಳ,
ಹಾಳಾದ ಹೊಲಮಡಿಯ
ಹಾಳು ಗುಡಿಯ.

ಬೋರೆ ಮರದಲಿ ಹಣ್ಣು
ತುಂಬಿ ಉದುರಿರಲು,
ಆರಿಸುವರಿಲ್ಲ ಅದ
ತಿಂಬರಿಲ್ಲ.

ಅಗಳಿನಲಿ ನೀರಿಲ್ಲ;
ಅದರ ತಳದಲ್ಲಿ
ಮಿಗೆ ಬೆಳೆದ ಮುಳ್ಳುಗಿಡ
ಪೊದೆಯಾಗಿದೆ.

ಅರೆಬಿದ್ದ ಮನೆಗಳು,
ನೆಲಸಮದ ಮನೆಗಳು,
ಮುರಿದ ಬಾಗಿಲ ಕಟ್ಟು,
ಹೊಲದ ಮುಟ್ಟು.

ಹಾದಿ ನಡೆಯುವರಿಲ್ಲ;
ದನಕರುಗಳಿಲ್ಲ;
ಬೀದಿಯಲಿ ಜನವಿಲ್ಲ;
ಮನೆಯೊಳಿಲ್ಲ.

ಮುಂಗಡೆಗಳನು ಗುಡಿಸಿ
ಸಾರಿಸುವರಿಲ್ಲ;
ರಂಗುಕಾರಣೆ ಇಡುವ
ನಾರಿಯಿಲ್ಲ.

ಅಂಗಡಿಯ ಮನೆಯಿಡು,
ಕೊಟ್ಟುಕೊಳಲಿಲ್ಲ;
ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲಿ
ಸೆಟ್ಟಿಯಿಲ್ಲ.

ಸಂಜೆಯಾಗುತ್ತಲಿರಲು
ಬಾಲಕರ ನುಡಿಯು.

ಮಂಜುಳ ನಿನದವಿಲ್ಲ,
ಕೇಳಿಯಿಲ್ಲ.

ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಂಜೆ,
ಮನೆಮನೆಯ ಸೊಡರ
ಹಚ್ಚಿ ಬಾಗಿಲೊಳಿರಿಸೆ
ವನಿತೆಯಿಲ್ಲ.

ಇಂದುವಿಗೆ ಕಳೆಯೆಲ್ಲ
ತುಂಬಿರಲು ನೋಡಿ,
'ಚೆಂದು ಮಾಮ! ಬಾಬ'
ಎಂಬರಿಲ್ಲ.

ತಿಳಿಯ ತಿಂಗಳ ಹೊನಲು
ಹರಿಯುತಿರೆ ನೆಲದಿ,
ಒಲಿದ ಜವ್ವನಿಗರ
ಸರಸವಿಲ್ಲ.

ಅಂದು ನೋಡಿದ ಸೊಬಗು
ಏನಾಯಿತೆಂದು
ಚಂದಿರನು ನೋಡುವನು
ಮ್ಲಾನನಾಗಿ.

ದೇಗುಲದಿ ಸೊಡರಿಲ್ಲ,
ಹೂವು ಕಾಯಿಲ್ಲ,
ಗೂಗೆ ಕೂಗುತಲಿಹುದೆ
ಸೇವೆಯಲಿ.

ನೀಶಿಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನು
ಲಾಲಿಪರ ಬದಲು
ಹಸಿದ ತೋಳವು ನರಿಯು
ಊಳಿಡುವುವು

ಹಿಂದೆ ಬದುಕಿದ ಬದುಕು,
ಚೆಂದವೂ ಸೊಬಗೂ
ಅಂದಿಗೇ ಮುಗಿದುವು
ಇಂದಿಗಿಲ್ಲ.

ಅಂದಿನಾ ಸಂತಸವು,
ಮಂದಹಾಸಗಳು
ಕಂದಗಳ ಲಾಲನೆಯು
ಅಂದಿಗಾಯ್ತು.

(ವಾಸ್ತವ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ—ಅರುಣ).

ಕ ನ ಕಾಂ ಗಿ

೧

ಮೆರೆವ ಕಾಂಚೀಪುರದೊಳರಸುತನ ಗೈಯುತ್ತ
ದೊರೆಯೊರ್ವನಿದನತಿ ಪೂರ್ವಕಾಲದಲಿ.
ಚರಿತೆಯೊಳಗವನ ಕತೆಯಿಲ್ಲವಾದೊಡದೇನು.
ನರಪತಿ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನ ಕೀರ್ತಿ ಕಿರಿದೇ?

ತನ್ನ ಸಿರಿಯಂತಿಳೆಯೊಳಿನ್ನು ಸಿರಿಯಿಲ್ಲವೆಂ
ಬುನ್ನತಿಯೊಳಾ ನೃಪನು ಬಾಳಬೇಕೆಂದು,
ಚೆನ್ನಾದ ಭವನವೊಂದನು ರಚಿಸಿಯದರೊಳಗೆ
ಚಿನ್ನರತ್ನಂಗಳನು ತುಂಬಿದನತುಲ.

ಮನವೊಂದು ಮೆಚ್ಚಲದಕೊಂದು ಗಡಿಯೆಂದುಂಟೆ?
ಕೊನೆಗೂ ತನಗೆ ಬೇಕು ಬೇಕೆಂಬುದಲ್ಲೆ?
ಧನರಾಶಿ ಬೆಳೆದಂತೆ ಧನದಾಶೆ ಹುಚ್ಚುತ್ತಿರೆ
ಕನಕವೊಂದನೆ ಗಳಿಸಲಡಿಯಿಟ್ಟಿನರಸಂ.

ಜನರೆಂತು ಜೀವನವ ಮಾಡಿಕೊಂಬರು? ತಾನು
ಜನಪನೆನ್ನಿಸೆ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೇನು?

ತನಗಷ್ಟು ಧನವೇಕೆ? ನಾಳೆಯ ಗತಿಯದೇನು?
ಮನದೊಳಿವನೆಂದಾದರೂ ಚಿಂತಿಸಿದನೇ?

ಸಿರಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಸಿರಿಯನೆ ಬಯಸುವರಸನಿಗೆ
ಬರಿದಾಗಿ ತೋರಿದವು ಬೇರೆ ವಿಷಯಗಳು;
ಪರಿಯನೇವೇಳ್ವೆ? ತಾನೋರೆಗಣ್ಣಿಂದಲೂ
ಪೆರತೊಂದನಿನಿತಾದರೂ ನೋಡನವನು.

ಬರಿದೆ ದೂರುವುದೇಕೆ? ತನ್ನ ಮಗಳೊರ್ವಳಂ
ಪೊತಿಯುತಿರ್ದಂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲಾ ರಾಜಂ;
ಕರೆಯುತಿರ್ದಂ ಮುದ್ದು ಕನಕಾಂಗಿಯೆಂದವಳ
ಮೆರೆವ ಮೈಗದುವೆ ಚೆನ್ನಾದ ಪೆಸರೆಂದು.

ಬಾಲಕಿಯ ಮೋರೆಯನು ಮುದ್ದಾಡುವನು, ಮೇಣ್ ವಿ
ಶಾಲವಾದವಳ ಕಣ್ಣಳನೀಕ್ಷಿಸುವನು;
ಲೋಲತೆಯನಾನಲವು ಮಗುಳಾಕೆಯಂ ಪಿಡಿದು
ಲೀಲೆಯಿಂದಪ್ಪುವನು 'ಮುದ್ದು ಬಾ'ರೆಂದು,
ಮಗಳ ಮೈಸೊಬಗದು ಸುವರ್ಣ ಕೇಡಗೆಯಿಂದ
ಮಿಗಿಲಾಗೆ ಕನಕಾಂಗಿಯೆಂಬ ಪೆಸರಿತ್ತು,
ಮಿಗೆ ಮಮತೆಯಿಂ ಪೊರೆಯುತಿರ್ದನಾರಂ ಮೆಚ್ಚಿ?
ಮಗಳನೆ? ಮೇಣ್ ಮೈಯ್ಯನೇ? ಪೇಳಲರಿದು.

ಕನಕಾಂಗಿಯಲಿ ಪ್ರೀತಿಯೆನಿತಾದೊಡೇನು? ಕಾಂ
ಚನ ಭವನದೊಳಗಾಕೆಗಂ ಹೋಗಬಿಡನು.

ದಿನರಾತ್ರಿಯೆಂದಿಲ್ಲದಾತನೊರ್ವನೆ ಪೋಗಿ
ಬಿನದಂಗೊಳುವನಲ್ಲಿ ಪುರುಷಾರ್ಥವಿದುವೆ?

'ಪಣವೆ ಬಾಳ್ವೆಯ ಪುರುಳು ಪೆರತೊಂದುಮಿಲ್ಲ' ಎಂ
ದುಣದುಡದೆ ಗಳಿಸಿ ಪೂಜಿಸರದನೆ ಕೆಲರು.

ಎಣಿಸರೇತಕೆ ನಾಳೆ ದೇಹವನೆ ಬಿಟ್ಟು ಧಾ
ರಿಣಿಯೊಳರದೆಲ್ಲರೂ ಪೋಸರೆಂದವರು?

೨

ರವಿ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆಳಿದು ಕೆಂಬಣ್ಣದಿಂ ಪೊಳೆಯೆ,
ತವಕದಿಂ ಕಂಡದನು ಚಿಂತಿಸಿದನರಸಂ—
“ಬುವಿಯೊಳೆನಗಂತಪ್ಪ ಮಣಿಯಿಲ್ಲಮೇಗೈವೆ?
ನವರತ್ನಗಳೊಳಿದುವೆ ನವರತ್ನಮತ್ತೆ!”

ಕರೆಯಾಗಿ ಮುಳುಗುವನಕಂ ತಾನದನೆ ನೋಡಿ,
ಇರಲಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಂಚನಭವನಕ್ಕೆದಿ,
ಬಿರುಸಾದದರ ಬಾಗಿಲನು ತೆರೆದೊಳಗೆ ಪೋಗಿ,
ತಿರಿಗಿ ಮುಚ್ಚಿದನದನು ಸಲೆ ಭದ್ರವಾಗಿ.

ಬೆಳೆಕೊಂದನುರಿಸಿದನು, ಬಳಿಯ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ
ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು, ತಾನು ಪಲಕಾಲದಿಂದ
ಗಳಿಸಿದ ಧನರಾಶಿಯದು ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿಂದೆ
ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರಲಾತನಿಂತು ಚಿಂತಿಸಿದಾ:

“ತನುಮನಂಗಳಸೊಪ್ಪಿಸಿಯುಮಕಟ ನಂ ಪಡೆದ
ಧನಮಿದುವೆ ರತ್ನಾಕರದೊಳೊಂದು ಬಿಂದು!
ಎನಿತು ಸಾಹಸಗೊಂಡರೇನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಳವೆ?
ಮನುಜಗಿಲ್ಲಿರ್ಪ ಕಾಲಂ ಕ್ಷಣಿಕಮತ್ತೆ?”

“ಎಲವೊ, ನಿನ್ನಯ ಮನದ ಬಯಕೆ ತೀರಿದುದಿಲ್ಲ:
ಬಲುಧನಿಕನಾಗಿರುವೆ; ನಿನಗದಿನ್ನೆಂತು
ಸಲೆತ್ಯಪ್ಪಿಯಾಗುವುದು ಹೇಳೆ”ಂದು ದನಿಗೇಳೆ,
ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡಿದನು ಬೆರಗಾಗಿ ರಾಜಂ.

ಮುಂದೆ ನಿಂದಿದರ್ಗಳೋರ್ವಳು ಚೆಲುವೆ ನಸುನಗುತ;
ಹೊಂದಿ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವನು ರಾಜನಂದು
ಸುಂದರಾಂಗಿಯದಾರು ಮೇಣಂತೊಳಗೆ ಬಂದ
ಳೆಂದು ತಿಳಿಯದನಾಗಿ ಮಂಕಾಗಿ ನಿಂದಂ.

ಬೆರಗಾಗಿ ನಿಂದಿರೆ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನು, ತನ್ನ
ಪರಿಚಯವನಾತಂಗೆ ತಾನೆ ಹೇಳಿದಳು;
“ಅರಸ! ಲೋಕದೊಳೆನಗೆ ಸಿರಿಯೆಂಬ ಹೆಸರಹುದು.
ಧರೆಯೊಳೆನ್ನನು ನೋಡಿದವರನಿಬರಲ್ಲ.

“ನಿನ್ನ ಪರಿತಾಪವನು ಕೇಳಿ ಮರುಕಂಗೆೊಂಡು
ಇನ್ನೇನು ಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಲಿದೊ ಬಂದೆ,”
ಎನ್ನಲಾ ನೃಪತಿ ಧನದೇವತೆಯೆ ತಾನೊಲಿದು
ತನ್ನ ಮನೆಗೈತಂದಳೆಂದು ಹರ್ಷಿಸಿದಂ.

“ತಾಯೆ! ನೀನೆಮ್ಮ ಮನೆಗೊಲಿದು ಬಂದುದರಿಂದ
ವಾಯವಾದುದುಯೆನ್ನ ದುರದೃಷ್ಟವೆಲ್ಲ;
ಶ್ರೀಯೆ! ನೀನೇ ಕೇಳದಿರಿಂ ಬೇಡುವೆನು ವರವ
ನೀಯೆನಗೆ ಮುಟ್ಟಿದುದು ಹೊನ್ನಾಗಲೆಂದು.

“ಇದರೊಳಾಂ ತೃಪ್ತಿ ಬಡುವೆನು ಮೇಲೆನಗೆ ಬೇಡ;
ಪದೆನೆನಗೆ ವರವಿತ್ತು ಕರುಣಿಸೆನ”ಲಾಕೆ
ಮುದವಾಂತು “ರಾಜ ನಿನಗದು ಬಂದಪುದು ನಾಳಿ
ನುದ ಕಾಲಕ್ಕೆ”ಂದು ತಾಂ ವಾಯವಾದಳಾ.

೩

ಬೆಳಗಾಯ್ತು! ನಿದ್ದೆಯಿಲ್ಲದೆ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲವಂ
ಕಳೆದ ರಾಜಂ ಜಗ್ಗನೆದ್ದು ನೋಡಿದನು
ತಳೆದುಕೊಂಡಿದರ್ ಕಂಬಳಿ ಕನಕಮಯವಾಗಿ
ಹೊಳೆಯುತಿರ್ದುದು ಸಿರಿಯ ವರದ ಬಲದಿಂದ!

ಮಿಗೆ ಹರುಷದಿಂ ರಾಜನಾಗ ಕುಣಿಕುಣಿದಾಡಿ,
ಜಗಜಗಿಸ ಹೊಂಗಂಬಳಿಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು,
ಬಗೆಬಗೆಯೊಳದನು ನೆರೆ ನೋಡಿ ಸಂತಸಗೂಡಿ
ಹೊಗಳಿದನು ತನ್ನ ಭಾಗ್ಯೋದಯವನಂದು.

ಪರಿಕಿಸಲು ಮಂಚವನು ಮುಟ್ಟದನು; ಹೊನ್ನಾಯ್ತು!
ಅರಸನಾನಂದದಿಂದುಕ್ಕಿ ಹಾರಿದನು.
ಕರವು ಸೋಂಕಿದುದೆಲ್ಲ ಕನಕವಾಗುವುದೆಂದು
ಮರುಳನಂತೋಡಾಡಿದನು ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ;

ಸಿಕ್ಕಿದುದನೆಲ್ಲ ಹೊನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನೆಂದು
ಗಕ್ಕನಲ್ಲಿಂದಿಳಿದು ಬಂದಾನಾ ರಾಜಂ
ಇಕ್ಕಡೆಯೊಳಿದುರ್ದೆಲ್ಲವನು ಮುಟ್ಟಿಲೈ ಮಿರು
ಗಿಕ್ಕಿದಂತೆಸೆದುದಾಗಲೆ ಚಿನ್ನವಾಗಿ.

ಬಂದು ಹೊಕ್ಕನು ತನ್ನ ಹೂಡೋಟವನು ನೋಡ
ಲಂದವಾಗಿದ್ದುದು ತನ್ನ ಸೊಬಗಿಂದ;
ಮಂದಾರ ಪಾರಿಜಾತಾದಿ ಪುಷ್ಪಗಳರಳಿ
ಗಂಧವುಂ ಬೀರುತ್ತಲೆಸೆದಿದ್ದವಲ್ಲ.

ತರತರದ ಪುಷ್ಪಗಳು ಬೀಸುತ್ತಿಹ ತಂಗಾಳಿ
ಗುರೆ ನಲಿಯುತ್ತಿದ್ದವತಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ;
ಪರಮಾತ್ಮನಿತ್ತ ಸೌಂದರ್ಯಮಿವಕಿದೊಡಂ
ನರನೀ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನಿಗೊಪ್ಪದಾಯ್ತು!

ಗಿಡದಿಂದ ಗಿಡಕೋಡಿ ಮೊಗ್ಗು ಹೂಗಳನೆಲ್ಲ
ಪಿಡಿದು ಸೌವರ್ಣಸುಮಗಳನಾಗಿ ರಚಿಸಿ
ಪೊಡವಿಪತಿ ತಾನೆಸಗಿದದ್ದು, ತಂಗಳನಾಗ
ಕಡು ಮೊದದಿಂದ ನಿಡಿದಾಗಿ ನೋಡಿದನು.

ನರಪತಿ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನಿಗಾದ ತೋಷವನು
ಬರೆದು ತಿಳಿಸಲ್ಪರಿದು; ಸಿರಿಯೆ ವರಿಸಿರಲು
ಧರೆಯೊಳಾತನ ಸರಿಸಮಾನರಿರುವರೆ? ತಾನೆ
ಸಿರಿವಂತನೆಂದು ಬಲು ಹಿಗ್ಗಿದನು ರಾಜಂ.

ಪಣವೆ ಬಾಳೈಯ ಪುರುಳು, ಪೆರತೊಂದುಮಿಲ್ಲವೆಂ
ದೆಣಿಸಿದೀತನಿಗೆ ಧನದಮಲು ತಲೆಗೆರೆ,
ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದನು ಧನಸಮಸ್ತಿತನು ತಾನಾಗಿ
ಉಣುವನೆಷ್ಟೆಂದು ನೋಡಲ್ಕಿಹುದು ಮುಂದೆ.

ಈ ಪರಿಯೊಳೆಂದು ಹೊನ್ನಿನ ತೋಟವನು ಗೈದು
ಭೂಪನಾತನ ಕಣ್ಣೆ ಹಬ್ಬವನು ಮಾಡಿ,
ಆ ಪೂಗಳಲ್ಲ ಕೆಲವನು ಕೊಂಡು ಮನೆಗಿನ್ನು
ಪೋಪೆನೆಂದಲ್ಲಿಂದ ತಾನು ತೆರಳಿದನು.

೪

“ಮಗಳೆ! ಕನಕಾಂಗಿ! ಏಳೇಳು, ಬೆಳಗಾಯ್ತು! ಹಾ
ಸಿಗೆಯೊಳಿನ್ನೆಷ್ಟು ಮಲಗುವೆ? ಬೇಗನೇಳು!
ಇಗೊ! ನೋಡು ನಿನಗೊಂದು ವಸ್ತುವನು ತಂದಿಹೆನು,
ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲವೆ ನಿನ್ನ ನಿದ್ದೆಯೇನಿಂದು?”

ಮಲಗಿದ ಮಗಳ ಮೈದಡವುತಾಕೆಯನೆಬ್ಬ
 ಸಲು ಯತ್ನಿಸಲೆ ತಾನಲುಗಾಡದಿರಲು.
 ಸಲೆ ನಿಡ್ಡೆಯಲಿ? ಕೂಡಿರುವಳೆಂದರಿತು ರಾಜ
 ನಲರ್ಗಲನು ಬಳಿಯೊಳಿಟ್ಟಲ್ಲಿಂದ ಪೋದಂ.

ಅನಿತರೊಳು ಚಾರನು ಫಲಾಹಾರಕಾಯ್ತೆಂದು
 ವಿನಯದಿಂ ಬಿನ್ನವಿಸೆ, ಭೋಜನಾಲಯಕೆ
 ಜನಪನನುಚರರೊಡನೆ ಹೋಗಿ, ಮಡಗದ ಹೊ
 ನಿನ್ನ ಮಣೆಯೊಳನುವಾಗಿ ತಾಂ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಂ.

ಒಂದು ಹರಿವಾಣದಲ್ಲಿ ತನಿವಣ್ಣಳಿದುರ್ವಿ
 ನೊಂದು ಹರಿವಾಣದಲಿ ತುಪ್ಪದಲಿ ಹುರಿದ
 ಬೂಂದಿ ಲಾಡುಗಳಿದುರ್ವಿನ್ನು ದೋಸೆಗಳು ಬೇ
 ರೊಂದರಲ್ಲಿದುರ್ವರಸನಿಗೇನು ಕಡಿಮೆ?

ಮಿಸುನಿತಂಬಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆವರಸಿದ ಬಿಸಿ
 ಬಿಸಿ ಹಾಲುಮಿತ್ತದನು ತಣಿಸಲೆ ಬೇರೆ
 ಎಸೆವೆರಡು ಪಾತ್ರೆಗಳನಿಟ್ಟಿದರ್ಲ್ಲಿ; ಸಲೆ
 ಹಸಿದಿದರ್ವರಸನೊಡನೆ ಕೈಯನಿಕ್ಕಿದನು.

ದೊಸೆಯನು ಮುಟ್ಟಲದು, ಭಂಗಾರದಾಯ್ತು! ಪೊಡ
 ವೀಶನಾಶ್ಚರ್ಯದಿಂ ಲಾಡು ತೆಗೆಯಲೆ,
 ಭಾಸುರ ಸುವರ್ಣದಾಯ್ತಾಗ ಬೆರಗಾಗಿ ತಾಂ
 ಮೋಸಹೋದೆನದೆಂತು ತಿಂಬೆನಿದನೆಂದಂ.

ನರಪತಿ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭವೇ ಭಾಗ್ಯ!
 ಅರಸರೊಳಗವನೆ ಬಿಲು ಸಿರಿವಂತನು, ಕಣಾ!
 ತರತರದಮೂಲ್ಯಭಕ್ತಗಳಿಂತು ಧರೆಯೊಳಗೆ
 ಪರರಿಗೊದಗುವುವೆ ಲೋಕೈಕ ಧನಿಕನವಂ!

ಕೊರತೆಯೊಂದೇ ಬಾಯ್ಗೆ ರುಚಿಯಾಗದಾಸೆಯಿಂ
 ತುರುಕಿಸಿದೊಡಂ ಗಂಟಲೊಳಗಿಳಿಯದಕಟಾ!
 ಅರಸನುಣಲಾರದತಿಕಷ್ಟಬಡುತಿರ್ದನಾ
 ಪರಿಯನೆವೇಳ್ವೆನೊಹಿಪುದೆ ಸುಲಭವಲಾ!

“ಮುಟ್ಟಿಮುಡು ಹೊನ್ನಾಗಬೇಕೆಂಬ ವರವನ್ನಾ
 ಕೊಟ್ಟು ಕರುಣಿಪುದೆಂದು ಬೇಡುವವಸರದೊಳೆ”

ಕಟ್ಟಕಡೆಗೇನಾಗಬಹುದೆಂದು ಯೋಚಿಸದೆ
ಕಟ್ಟಿನನ್ನೇಗೈವೆ”ನೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದಂ.

“ಶಿವಶಿವಾ! ಸಂದೇಹವಾಗುವುದೆನಗೆ ಮುದ್ದು
ಗುವರಿಯಂ ಮುಟ್ಟಿದೆನಯ್ಯೊ ಕನಕಾಂಗಿ!
ಜವದೆ ಬರುವವಳೇಕೆ ಬಾರದಾದೆಯೋ?” ಎಂದು
ತವಕದಿಂದೋಡಿದನು ತಳಮಳಂಗೆೊಳುತ.

೫

“ಕನಕಾಂಗಿ! ಮಗಳೆ! ಮಾತಾಡೆನ್ನೊಳೇಕಿಂತು
ಮುನಿದಿರುವೆ? ಶಿವಶಿವಾಃ ಸಿರಿಗಾಸೆವಟ್ಟು,
ತನುಜೆಯನು ಕೊಂದೆನೆ? ವರವನೇಕೆ ಬೇಡಿದೆಯೋ?
ಎನಗೆ ಲೋಕದೊಳಿನ್ನು ತಂದೆಯೆನ್ನುವರಾರ್?”

“ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ಬಹಳ ಚಿಂತೆಯಿಂದಿದ್ದೆನಗೆ
ಸಿಕ್ಕಿದುದು ಹೆಣ್ಣಾದೊಡದನು ಮಗನೆಂದೇ
ಅಕ್ಕರದಿ ಪೊರೆದು ನಾನೇ ಮೃತ್ಯುವೆನಿಸಿದೆನೆ?
ಅಕ್ಕಟಾ! ಎನ್ನವೊಲ್ ಪಾಪಿಯೆನ್ನಿಹನೇ!

“ಧನವೊಂದರಾಸೆಯಿಂದನಿತಾದುದೆನ್ನ ಮಗ
ಳನು ಕೊಂದೆನಕಟ! ಇನ್ನು ಣಲಾರದಾನೂ
ಕೊನೆಗಾಣಲಹುದು; ಮತ್ತಾರಿಗೀ ಧನವು? ಸು
ಮ್ಮನೆ ಕಳೆದನೀ ಬಾಳ್ವೆಯನು ಮೂರ್ಖನಾಗಿ!”

“ಅರರೇ! ಇದೇನು? ನಿನಗೇನಾದುದೀಗ? ಭೂ
ವರನೆ, ವರವಿತಾಯ್ತು; ದುಗುಡವೇಕಿನ್ನು?
ಪರಿಯಿದೇನಂದು ಸಲೆ ತೃಪ್ತಿಬಡುವೆನು, ಬೇರೆ
ವರವೆನಗೆ ಬೇಡವೆಂದೂರೆದಿದೆಯಲ್ಲೆ?”

ಮರಳಿ ಸಿರಿ ಬಂದು ಮಾತಾಡಿಸುತ್ತಿರಲು, ತಾ
ನರಸನಾಕೆಯ ಕಾಲ್ಗೆರಗಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡಂ;
“ವರದೆ! ಸಾಕೆನಗೆ ಧನದಾಸೆಯಿನ್ನಿಲ್ಲ. ನೀಂ
ಕರುಣಿಸೆನ್ನಯ ಮಗಳನೆನಗೆ ಕೊಡು, ತಾಯೆ!”

“ಜನಪ ಪೇಳಾವುದು ನಿನಗೆ ಬೇಕು, ಧನವೂ ಭೋಜನವೂ? ಈ ಕನಕಾಂಗಿಯೋ? ನಿನ್ನನಪ್ಪ ಎನುತಪ್ಪಿಕೊಳುತಿರ್ದ ಕನಕಾಂಗಿಯೋ? ಪೇಳು” ಎನಲು ನೃಪನಂದು ಕಣ್ಣೀರಿಡಿದು ನುಡಿದಂ.

“ಬೇಡವೆನಗೇ ಧನವು; ಕೊಟ್ಟ ವರದಿಂದ ದಯಮಾಡಿ ಬಿಡಿಸೆನ್ನನಮ್ಮಾ ಸಿರಿಯೆ! ನಿನ್ನಂ ಬೇಡುವೆನು, ಮುದ್ದು ಕನಕಾಂಗಿಯನೆ ಮಗುಳೆನಗೆ ನೀಡಿ ಕಾಪಾಡೆನ್ನ”ನೆಂದು ವಂದಿಸಿದಂ.

“ಏಳು ವತ್ಸನೆ! ಏಳು! ತಿರ್ಥಮಂ ತಂದವಳ ಮೇಲೆ ಚಿಮುಕಿಸು; ನಿನ್ನ ಮಗಳೇಳ್ಳಳಾಗ; ಕೇಳು, ನೀನೋರಂತೆ ತೋಟವನು ಸರಿಗೈದು ಬಾಳು ಪಲಕಾಲವಿನ್ನಾಳು ಸುಖದಿಂದ.”

ಅರಸನೆದ್ದಾಗ ಸಿರಿ ಮಾಯವಾಗಿದ್ದಳವ ಸರದೆ ನಾನೇ ಹೋಗಿ ತೀರ್ಥವನು ತಂದು ಎರಚಿದನು; ಮಗಳೆದ್ದು “ಅಪ್ಪಾ! ಇದೇನ”ಂದು ಬೆರಗಾಗಿ ಕೇಳಲರುಹಿದನು ಸಕಲವನು.

ಬಳಿಕ ತೋಟಕ್ಕೆದ್ದಿ ತೀರ್ಥವನು ಚಿಮುಕಿಸಲು ನಳನಳಿಪ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಮಗುಳಾದುವಲ್ಲಿ; ಇಳೆಯಾಣ್ಣುನಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಧನಲೋಭವ ನ್ನುಳಿದು ಸತ್ಕಾರ್ಯದಿಂ ಕೀರ್ತಿಯುತನಾದಂ.

(ಉ. ಮ. ರಾ.)

ಸಾ ವಿ ತ್ರೀ ಜ ನ ನ

ಕೇಳು ಧರ್ಮಜ! ಮದ್ರದೇಶವ
 ನಾಳುತಿರ್ದ ನದೊರ್ವ ನವನೀ
 ಪಾಲಪುಂಗವನಶ್ವಪತಿಯೆಂಬ ಪಾರ್ಥಿವನು.
 ಹೇಳಲೇನವನಖಿಳಸದ್ಗುಣ
 ಶಾಲಿ; ನೀತಿವಿಶಾರದನು, ಸುವಿ
 ಶಾಲಕೀರ್ತಿ. ಪರೇಂಗಿತಜ್ಞನುದಾರಮತಿಯುತನು.

ಕೇಳು ಜನಪತಿ! ತನ್ನಪನ ಸತಿ
 ಮಾಳವೀನಾಮದಲಿ ಮೆರೆವಳು,
 ಹೋಲಿಸಲು ಸೌಂದರ್ಯದೊಳು ರತಿದೇವಿಗೇಣೆಯಹಳು;
 ಹೇಳಲಸದಳವವಳ ಗುಣವ, ಸು
 ಶೀಲೆ, ಪತಿಗನುಕೂಲೆಯಾಶ್ರಿತ
 ಪಾಲೆ, ಗುಣಮಣಿಮಾಲೆ, ಕರುಣಾವಾಲೆಯಾ ಲೋಲೆ.

ಜನಪ! ಕೇಳಾ ಕಾಂತೆ ಮಕ್ಕಳು
 ತನಗುದಿಸಲಿಲ್ಲೆಂಬ ಚಿಂತಾ
 ವನಧಿಯೊಳು ಮಿಗೆ ಮುಳುಗಿಹುದನರಿದವನಿಪತಿ ತಾನು
 ಇನಿಯಳನು ಬೆಸಗೊಂಡನೇತಕೆ
 ಮನದ ದುಗುಡವಿದೆಂದು, ಬಳಿಕಾ
 ವನಿತೆ ಕಂಬನಿದುಂಬಿ ನುಡಿದಳು ತನ್ನ ಪತಿಯೊಡದೆ.

“ಭೂವದೂವಲ್ಲಭನೆ, ನಿನ್ನನು
 ಕೈವಿಡದ ನನಗೇನು ಕೊರತೆ? ಮ
 ಹಾವಿಭವದೊಳು ಬಾಳ್ವೆನಾದೊಡಮೇನನುಸಿದ್ಧಪೆನು?
 ಭೂವಿನುತನಹ ಸುತನ ಪಡೆದು ಮ
 ನೋವಿನೋದನನಾಂಪ ಪುಣ್ಯವ
 ನಾವು ತರಲಿಲ್ಲೆ”ನುತ ಕಂಬನಿದುಂಬಿದಳು ಕಾಂತೆ.

“ತೂಗುದೊಟ್ಟಿಲೊಳಿಟ್ಟು ಮಗುವನು,
ಜೋಗುಳವ ಪಾಡುತ್ತೆ ಪುಲಗಿಸಿ,
ರಾಗದಿಂ ಮನೆಗೆಲಸಗಳ ಮಾಳ್ವನಿತರೊಳಗೆದ್ದು,
ಕೋಗಲೆಯ ದನಿಯಣುಗನಳಲೊಡ
ನಾಗ ಬಂದೆದೆಯೂಡಿ ನೇಹದಿ
ಸೋಗಲೊಳಗಿಟ್ಟುಡಿಸುವಳೇಂ ಧನ್ಯಳೋ ಜಗದಿ!”

“ವನಜಗಂಧಿಯೆ ನಿನ್ನ ನುಡಿ ನಿಜ,
ವಿನಯಹೀನನ ವಿದ್ಯೆಯೂ ನಂ
ದನನ ಪಡೆಯದ ನರನ ಸಿರಿಯೂ ಜಗದಿ ನಿಷ್ಫಲವು.
ವನಿತೆ ‘ನಾಪುತ್ರಸ್ಯಗತಿ’ ಎಂ
ದೆನುತೊರೆವುದಾಮ್ನಾಯವದರಿಂ
ತನುಜರುದಿಸಲದೊಂದುಪಾಯವ ಪೇಳ್ಳೆ ಕೇಳೆ”ಂದಾ.

“ಪರಮಸಾವಿತ್ರೀವ್ರತವನಾ
ಚರಿಸಿದರೆ ಸಂತಾನಲಾಭವು
ದೊರಕುವುದು ನಿಜವೆಂದು ಕೇಳ್ವಿಹೆ ನಾನು ಗುರುಮುಖದಿ-
ವಿರಚಿಸುವೆನದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೆ
ತೆರುಣೆ, ಕೇಳ್ ಸಾವಿತ್ರಿಯೆ ತಾಂ
ಕರುಣೆಪಳು ಸಂತತಿಯ ನೀಂ ಸಂತೈಸಿಕೊಳ್ಳೆ”ಂದಾ.

ಆ ಮಹೀಪತಿ ತಪ್ಪದೀ ಪರಿ
ನೇಮದಿಂದಾಚರಿಸುತ್ತಿರೆ, ಕೇಳ್
ಸೋಮಕುಲಜನೆ, ಕಳೆದುವೈ ಹದಿನೆಂಟು ವರುಷಗಳು.
ಆ ಮಹಾ ಸಾವಿತ್ರಿ ಮೆಚ್ಚುತ
ಹೋಮಕುಂಡಾಂತರದೆ ತನ್ನಯ
ರಾಮಣೀಯ ಕವಾಂತ ರೂಪವ ತೋರಿದಳು ನೃಪಗೆ.

ಮೆಚ್ಚಿದೆನು ನೃಪತಿಲಕ ನಿನ್ನಯ
ಸಚ್ಚರಿತ ಸುಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಕೆ,
ನಿಚ್ಚಲೂ ನೀಂ ನಡೆಸಿದೀ ಜಪಹೋಮದಾನಕ್ಕೆ

ಮೆಚ್ಚಿದೆನು; ಬೇಕಾದ ವರಗಳ
ನುಚ್ಚರಿಸು ನಾಂ ಕೊಡುವೆನೆನೆ ಕೇ
ಳ್ಳುಚ್ಚರಿಯ ತಾಳುತ್ತಲಾ ನೃಪನೆರಗಿದನು ಪದಕೆ.

“ತಾಯೆ, ಸಂತಾನವೆ ಮನುಷ್ಯನಿ
ಕಾಯಕಿಹವರಗಳಲಿ ವಿಪುಲ
ಶ್ರೀಯವನ. ಮಾಡುವುದೆನುತ ಮುನಿವರರು ನುಡಿವುದರಿಂ
ಈಯಬೇಕೌ ಬಹು ಸುತರ, ಮುನಿ
ಗೇಯೆ, ನೀಂ ದಯದಿಂದಲೆನ್ನನು
ಕಾಯಬೇಕೆ”ಂದೆರಗಿದನು ಸಾವಿತ್ರಿಯಡಿಗಳಿಗೆ.

“ಎಲೆ ನೃಪತಿ, ನಿನ್ನಿಷ್ಟವನು ನಾಂ
ತಿಳಿದಿರುವೆನೈ ಕೇಳು ನಿನ್ನಯ
ಲಲನೆಯುದರದೊಳೊಂದು ಕನ್ಯಾರತ್ನವುದಿಸುವುದು;
ಸಲಿಸಿರುವೆನೀ ವರವ ಮನದೊಳು
ಕಳಪಳಿಸಬೇಡೆ”ಂದು ನುಡಿದಾ
ಬಳಿಕಲಂತರ್ಧಾನವನು ಹೊಂದಿದಳು ಸಾವಿತ್ರಿ.

ಧರಿಸಿದಳು ಗರ್ವವನು ತದ್ಭಿ
ವರನ ಸತಿ; ಸಿತಪಕ್ಷಚಂದ್ರನ
ತೆರದಿ ಗರ್ಭವು ದಿನದಿನಕ್ಕಭಿವೃದ್ಧಿಯನು ಪಡೆಯೆ,
ಹರಿಸಮಿಗೆ ನವಮಾಸ ತುಂಬಲು
ಶರಧಿಯೊಳು ಸಿರಿ ಜನಿಸಿದಂತಾ
ಅರಸಿಯುದರದಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಗು ಹುಟ್ಟಿತು ಸುಲಗ್ನದಲಿ.

ಎಲೆ ನೃಪತಿ, ಕೇಳಶ್ವಪತಿಯಾ
ಬಳಿಕ ಸಾವಿತ್ರಿಯ ವರದಿ ನಿಜ
ಕುಲದೊಳುದಿಸಿದ ಪುಣ್ಯಲಕ್ಷಣಕನ್ಯಕಾಮಣಿಗೆ
ಬಳೆಸಿ ಮುದದಿಂ ಜಾತಕರ್ಮವ
ನಲವಿನಿಂ ಸಾವಿತ್ರಿಯೆಂದೇ
ಲಲನೆಯಿಂದೊಡಗೊಡಗೈದನು ನಾಮಕರಣವನು.

ನಗೆಮೊಗದ, ತೊಳಗುವ ಕಪೋಲದ,
ಚಿಗುರನಣಕಿಪ ಕರತಳದ, ಸಂ
ವಗೆಯ ಪೋಲುವ ನಾಸಿಕದ, ಪೊಗರುಗುವ ಚೆಂದುಟಿಯ,
ಬೊಗಸೆಗಣ್ಣಿನ, ತುಂಬಿಗುರುಳಿನ,
ಮಗಳ ಜೆಲುವಿಕೆಯನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ
ಬಗೆಯೊಳಾನಂದಿಪರು ಜನನೀಜನಕರಡಿಗಡಿ

ನೋಡಿ ತಣಿಯರು, ಮಗಳ ಸಿಂಗರ
ಮಾಡಿ ತಣಿಯರು, ನೇಹ ಮಿಗೆ ಮು
ದ್ದಾಡಿ ತಣಿಯರು, ಮನದೊಳಡಿಗಡಿಗಣುಗಿ ಬೇಡಿದುದ
ನೀಡಿ ತಣಿಯರು, ನಿಚ್ಚಲವಳೊಡ
ನಾಡಿ ತಣಿಯರು, ಹರುಷಗಡಲೊಳು
ಮೂಡಿ ಮುಳುಗುವರವಳ ಜನನೀಜನಕರನವರತ.

(ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿ—ಸಾವಿತ್ರಿ)

ಇಂ ದು ಮ ತಿ ರ ಸ್ವ ಯಂ ವ ರ

ಮಂಗಳಾನಕ ಮೊಳಗುತಿರೆ, ಹೊಸ
ಹೊಂಗೆಲಸದಂದಣದಿ ಮದುವೆಯ
ಸಿಂಗರದೊಳೆಸೆವಿಂದುಮತಿ ಮಂಡಿಸುತ ಪೊರಮಟ್ಟು
ಅಂಗನೆಯರೊಡವರಲು, ಮದುವೆಯ
ರಂಗದೆಡೆಯನು ಹೊಕ್ಕು ಮಂಚದ
ಸಿಂಗರದ ಕೇರಿಯೊಳು ವರನನು ವರಿಸಲ್ಪೆದಿದಳು.
ಮಡಿದಿಯಾ ಪರಿ ನಡೆಯೆ, ಕಂಚಿಯ
ಪಡಿಯರಿತಿ ನಡೆತಂದು ಕಾಂತೆಯ
ನೊಡನೆ ಕರೆದೈದಿದಳು ನೃಪನೆಡೆಯಿಂದ ನೃಪನೆಡೆಗೆ;
ಜಡರುಹದ ಬಳಿಯಿಂದ ಜಡರುಹ
ದೆಡೆಗೆ ಮಾನಸರಾಜಹಂಸಿಯ
ನೊಡನೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯನಿಲಜನಿತತರಂಗಮಾಲೆವೊಲು.

“ತಂಗಿ, ನೋಡೀ ತುಂಗಬಾಹುವ
 ನಂಗನೃಪನಿವನಂಗವಟ್ಟದ
 ಭಂಗಿಗಮರಾಂಗನೆಯರೇ ಕಣ್ಣೋತು ಕಾಡಿದರು;
 ಅಂಗವರಿದವರಿಂದ ತುಂಗಮ
 ತಂಗಜಂಗಳನೊಲಿಸಬಲ್ಲನಿ
 ವಂಗಿ ಸುರಪುಂಗವನ ಸಂಪದವಿಲ್ಲ ಸಲ್ಲವುದು”

ಎಂದ ನುಡಿಯನು ಕೇಳಿ, ನೃಪಸುತ
 ನಿಂದ ನಯವನ ಸೆಳೆದು, ಮೆಲ್ಲನೆ
 “ಮುಂದೆ ನಡೆ” ಯೆಂದಾ ಸುನಂದೆಗೆ ಬೆಸಸಿದಳು ಕೂಡೆ.
 ಸುಂದರನು ತಾನಲ್ಲದಿಲ್ಲವ
 ನೆಂಡವರಿದವೆಲ್ಲದಿಲ್ಲವ
 ಳೆಂದೊಡೇಂ ಮೆಚ್ಚಿದಳೆ? ಲೋಕವೆ ಭಿನ್ನ ರುಚಿಯಲ್ಲೆ!

“ಇವನವಂತೀಶ್ವರನು, ನಿಡದೋ
 ಳವನು, ಹೇರುರದವನು, ತೆಳ್ಳಡು
 ವವನು, ಮುಂಗಡೆ ಸಂಗಳಿಸುವನು ಕಣ್ಣೆ ಕೌತುಕವಾ,
 ರವಿಯನಂದಾ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು
 ಜವದೆ ತಿರುಗುವ ಸಾಣೆವಾಯೊಳು
 ಸವೆಯೆ ಕೀಳುವ ಪದದೊಳುದಯಂಬಡೆದ ಪಾಂಗಿನಲಿ

“ಈತನನು ಕೈಮಿಗುವ ಜವ್ವನ
 ದಾತನನು ಕೈವಿಡಿದು ಶಿಪ್ರೆಯ
 ಶೀತಳದತೆಳ್ಳೆರೆಯ ತನಿಸೋಂಕಿನಲಿ ತಂಪಾಂತ
 ವಾತಪೋತದ ಲಲಿತವಲವಕೆ
 ಸೋತು ಮೆಲ್ಲನೆ ತಲೆಯ ನೊಲೆವ ಕು
 ಜಾತಕೋಟಿಯ ಬನದಿ ಬಿನದಿಪ ಬಯಕೆ ನಿನಗುಂಟೆ?

ಎಂದೆನುತ ಪಡಿಯರಿತಿ ನುಡಿದೊಡ
 ಮಿಂದುಮತಿಯಾ ಬಂಧುಪದ್ಮಾ
 ನಂದನನು ವಿಕ್ರಮವಿಶೋಷಿತತತ್ಪ್ರಪಂಕನನು

ಒಂದುವೊಡೆ ಬಗೆದಂದಳ್ಳಿಲ
 ವಿಂದಬಂಧುವಿನಲ್ಲಿ ಭಾವವ
 ನೊಂದಿಸದೆ ಪಿಂಡೆಗೆವ ಕೋಮಲ ಕುಮುದಿನಿಯ ತೆತದಿ,

“ಕದನದೆಡೆಯೊಳು ತೋಳ ಸಾಸಿರ
 ವುದಿಸಿದವೊಲರಿಗಳನು ಭಂಗಿಸಿ,
 ಪದಪಿನಿಂ ಪದಿನೆಂಟು ಕುರುವದಿ ಯೂವಗಳ ನಿಲಿಸಿ,
 ಪುದುವೆನಿಸಿದಾ ರಾಜಶಬ್ದ ಕೆ
 ಪದವೆನಿಸುತನೆ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾ
 ಭಿಧೆಯ ಯೋಗಿಯದೊರ್ವನೊಪ್ಪಿದನಲ್ತೆ ಪೂರ್ವದಲಿ!

“ಆತನನ್ವಯದಲ್ಲ ಜನಿಸಿದ
 ನೀತನಾಗಮವೃದ್ಧಸೇವಾ
 ಖ್ಯಾತನೊಪ್ಪುವನಾ ಪ್ರತೀಪನೆನಿಪ್ಪ ಪೆಸರಿನಲಿ;
 ಈತನಲೆ ಕರ್ಚಿದನು ಸಾಗರ
 ಜಾತೆಗಾಶ್ರಯದೋಷದಿಂ ಸಂ
 ಜಾತವಾದತಿತರಳೆಯೆಂಬವನಾದಪಂಕವನು.

“ತಂಗಿ, ನೀಂ ಮಾಹಿಷ್ಮತೀನಗ
 ವಾಂಗನೆಯ ನವಕಾಂಚಿಯಂದದಿ
 ಕಂಗೊಳಿವ ನರ್ಮದೆಯ ನಿರ್ಮಲಜಲದ ವೇಣಿಯನು
 ತುಂಗಹರ್ಮ್ಯಾಳಿಯೊಳು ನಿಂದು ಕ
 ಡಂಗಿ ನೋಡುವ ಬಯಕೆವಡೆಯೊಡೆ
 ತುಂಗಭುಜನುತ್ಸಂಗದೊಳು ಸಿರಿಯಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸು.”

ಗಾಡಿಕಾತಿಯ ನಯನಕಾತನ
 ಗಾಡಿಸವಿಯ ಸೂಸಿದೊಡವೊಡ
 ಗೊಡಿಸಿದುದಿಲ್ಲವಳ ಹೃದಯದಿ ವರಿಸುವಾಸೆಯನು;
 ಮೂಡಿದಾ ಶರದದೊಳು ಮುಗಲುಗ
 ಳೊಡಿ ನಿರ್ಮಲವಾದ ನಭದೊಳು
 ಗಾಡಿನಡೆದೆಸೆವಿಂದು ನಳಿನಿಗೆ ರುಚಿಸದಂದದಲಿ.

“ಆ ನೆಗಳ್ಲ ರಘುಭೂಮಿಜಾನಿಗೆ
ಸೂನುವೆನಿಸಿದನಜನ್ಮಪಾಲನು
ಸುನುವಾದಂತಾ ಜಯಂತನು ದೇವರಾಜನಿಗೆ.

* * * *

“ಕುಲದ ಕಾಂತಿಯ ವಯದ ವಿನಯದಿ
ಕಲಿತ ಗುಣಗವದೈಸಿರಿಗೆ ತಾ
ಯ್ಕೆಲೆಯೆನಿಸಿ ಬೆಲೆವತ್ತು ನಿನ್ನೊಳಗೋರಗೆಯ ಪಡೆವ
ಚೆಲುವುವಡೆದೀ ನೃಪಕುಮಾರಕ
ತಿಲಕನನು ಕೈವಿಡಿದು ಕರುಣಿಸಿ
ಸಲಿಸು ರತ್ನಕೆ ಚಿನ್ನದೊಡನೊಡವೆರೆವ ಸಂಪದವಾ”
ಎಂದು ತನಗೆ ಸುನಂದೆಯೊರೆದುದ
ನಿಂದುಮತಿಯಾಲಿಸುತ ಮಿಗುವೊಲ
ವಿಂದ ಲಜ್ಜೆಯನಿಸಡಂಗಿಸಿ, ನಗುವ ನಯನಗಳ,
ಕಂದದಿಂದೀವರದ ಮಾಲೆಯ
ನಂದಮಿಗೆ, ನೃಪನಂದನನ ಗೆರೆ
ಯಿಂದ ರಾಜಿಪ ಕಂಧರದಿ ಕೈಗೊಳಿಸಿ ವರಿಸಿದಳು.
ಕೊಂಕುಗುರುಳಿನ ಕಾಂತೆ ಕಾಮನ
ಸಂಕಲೆಗೆ ಸಿಲುಕಿದೊಡಮೊಡನೊಡ
ನೌಂಕುತಿಹ ಲಜ್ಜೆಯೊಳು ನುಡಿಯನೆ ಮೋನದಿಂದಿರಲು,
ನೂಂಕಿ ನೆಗೆತಹ ನಿಬಿಡಿತರ ಪುಳ
ಕಾಂಕುರಂಗಳು ಹೊಮ್ಮಿ ಹೊರಗ
ಣ್ಣಾಂಕಿ ಹಿಸುಣಾಡಿದುವು ತನ್ನಯ ಹೃದಯಭಾವವನು.
ಆಂತವಳು ಮನಸೋತು ನೃಪತಿಯ
ಮುಂತೆ ನಿಲೆ, ನಗೆನೊಗದ ಸೊಬಗಿನ
ಸಂತಸದಿ ಪಡಿಯರಿತಿ ನೃಪತನುಭವೆಯನೀಕ್ಷಿಸುತ,
“ಅಂತರಂಗಳೆ ಸೊಗಸದಿದೊಡೆ
ಮುಂತೆ ನಡೆದವೆ”ವೆಂದೆನಲು, ನಯ
ನಾಂತಕುಟಿಲವಿಲೋಕನದಿ ನೃಪತನುಜೆ ನೋಡಿದಳು.

ಮಂಗಳದ ಪರಿಮಳದ ಪುಡಿಯೊಳು
ಸಂಗಳಿಸಿ ಕೆಂಗುಡಿಯ ಕಳೆದಳೆ
ದಂಗಳದೇನುಡಾಗವೆನೆ ಕಂಗೊಳಿಪ ಮಾಲೆಯನು
ಅಂಗಳಿಂದಾ ತುಂಗಭುಜನ ಮ
ನಂಗೊಳಿಪ ಕಂಠದಲಿ ಸಿಂಗರಗೊಳಿಸಿದಳು ಬಳಿಕ.

“ಮುಗಲ ಮುಸುಕನು ಬಿಸುಟ ಶಶಿಯನು
ತೆಗೆದು ತಳ್ಳಿಸಿದಿದುಕಾಂತಿಯೋ?
“ಬಗೆವುಗುವ ತೊರೆಯೆರೆಯನೊಡವೆರೆದೆಸೆವ ಸುರನದಿಯೋ?
“ಸೊಗಸುವೀ ಸಮಗುಣರ ಯೋಗದ
ಬಗೆಯ ಬಣ್ಣಿಸಲರಿದೆ”ನುತ ನಾ
ಡುಗರೊರೆವ ನುಡಿಯಿರಿದುದವನೀಧರರ ಕಿವಿಗಳನು.

ಒಂದು ಕಡೆಯೊಳು ವರನ ಪಕ್ಕದ
ಮಂದಹಾಸದ ಮೊಗದ ಮಂದಿಗ
ಳೊಂದುಕಡೆಯೊಳು ಕಂದುಮೋರೆಯ ನೃಪರ ಮಂದಿಗಳು
ಸಂವಣಿಸೆ, ಸಭೆ ಸೊಗಸಿತುಷದೊಳ
ಗೊಂದು ಕಡೆಯೊಳು ನಗುವ ಕಮಲಗ
ಳೊಂದು ಕಡೆಯೊಳು ಮುಗಿವ ನಳಿನಗಳೆಸೆವ ಕೊಳದಂತೆ.

(ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ—ಅಜ್ಞಾನಚರಿತೆ.)

ಉ ದ ಯ ಕಾ ಲ

ಮನೆಯ ಹೆಂಗಸರೆದ್ದು ಕೆಲಸವನು ಮಾಡುತ್ತಿರೆ,
ದಿನಕರನು ಪೂರ್ವದಲಿ ತಾನೆದ್ದನೆಂದು
ಮನದೊಳಾಂ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾಗಲೆ ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದೆದ್ದು.
ಪನನಿಧಿ*ಗೆ ಬಂದೆನಾಂ ವಿಯಾಲೆನುತಂದು.

ಸಾಲುಮರಗಳ ನೆಳಲು ಮಾರ್ಗದೊಳೆ ಮಲಗಿರಲು
ಏಳದಿರೆ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಗೂಡಿನಿಂದಂದು,
ಮೇಲೆ ನೀಲಾಂಬರದೊಳೆಸೆವ ತಾರಾಧಿಪನ
ಓಲಗಂ ಮೆರೆದಿರಲು ತಿಳಿದೆನಿರುಳೆಂದು.

ನೆನಪಾದುದಾಗ ನೆರೆಮನೆಯ ಬಸುರಿಗೆಯೆಮ್ಮ
ಮನೆಗೆ ಭೋಜನಕಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ,
ಅನಿತು ಬೇಗನೆಯೆದ್ದು ಕೆಲಸಕಾರಂಭಿಸಿದ
ರೆನಗೆ ತಿಳಿಯದೆಯೆದ್ದು ಬಂದೆ ಜವದಿಂದ.

ಬಂದಾದುದಿನ್ನು ಮನೆಗೆಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಲೆಂ
ದೊಂದು ಬಂಡೆಯ ಕಲ್ಲೊಳೊರಗಿದೆನು; ಮುಂದು
ಚಂದಮಾಗೊಪ್ಪುತ್ತಿದುದು ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲಿ
ಚಂದ್ರಕಾಂತಿಯಲಿ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಮಂದು.

ಏವೇಳೆನದರ ಸೊಬಗಂ? ಮೊದಲೆ ನುಣ್ಣುಗಿ
ದಾರ್ವೆಟ್ಟವಂದು ಹಿಮದಿಂದ ಚೆಲ್ವಾಗಿ
ತೀವಿದಾ ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸಿದದು;
ಭಾವಿಸಲ್ಪರಿದದರ ಶೋಭೆ ನಿಜವಾಗಿ.

ತಿಳಿನೀರಿನಲಿ ಚಂದ್ರಕಿರಣಗಳು ನಿಶಿಯೆಲ್ಲ
ಮುಳುಗಿ ಮಿಂಡುದರಿಂದ ನೀರು ಸುಧೆಯಂತ
ಹೊಳೆಯಲಡನುಂಡು ಮಿಾಂಗಳು ಕುಣಿಯುತ್ತಿದುವಾ
ಗಳೆ ಕಲ್ಲಿನಿಂದಿಳಿದು ಬಂದೆ ನಾಂ ಮುಂದೆ.

ಮುಖಮಜ್ಜನಾದಿಗಳನಾಗ ತೀರಿಸೆ ತೋರ್ಪ
ಶಿಖರದೊಳು ಮೆರೆಯಲೆಳೆಗೆಂಪು ತಾಂ ಕಮಲ
ಸಖನೈತರಲ್ಕಿನ್ನು ದೂರವಿಲ್ಲೆಂದು ಸಂ
ಮುಖನಾಗಿ ನಿಂದು ವಂದನೆಗೈದೆನಮಲ.

ಒಡನೆ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳು ನಾಲ್ದಿಸೆಗೆ ಬೀರ
ಲುಡುಪತಿಗೆ ನಿಲ್ಲಲೆಡೆಯಿಲ್ಲವಾಯ್ತಾಗ;
ಪಡೆಯೆಲ್ಲವಂ ಕಳುಹಿ ಪೋದನವಸರದೆ ತಾಂ
ಸಡಗರದ ಬರ್ಪ ದಿನರಾಜನಿಗೆ ಮಣಿದು.

ತಿಳಿನೀರಿನಿಂ ಪೊಳೆವ ರಾವಾಂಬುದಿಯಲಿ ತೊಳ
ತೊಳಗಿ ಬೆಳಗುವ ರವಿಯ ಕಿರಣಗಳು ಬೀಳೆ,
ತಳೆದು ಹೊಂಬಣ್ಣವನು ನೋಡಲತಿ ಚೆಲುವಾಯ್ತು
ತಿಳಿಯದೆನಗದರ ಸೊಬಗನು ಬಣ್ಣಿಸಲ್ಕೆ.

ನಡೆದೆ ನಾಂ ಮುಂದೆ; ರಾಮಸಮುದ್ರದಿನ್ನೊಂದು
ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ ಬೆಳ್ಳಾವರೆಗಳು
ಮುಡಿಡಡವಿ ಮಾತನಾಡಿಸಲರಿವುತಿನನೆಂದು
ಸಡಗರದೊಳೆದ್ದು ನಕ್ಕುವು ಸಂತಸದೊಳು.

ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದ ತಾವರೆಗಳೆದ್ದು ನಗುತಿರಲು,
ಪಕ್ಕದೊಳೆ ನಿಂದಿದ್ ನಾಂ ಮೋಹಗೊಂಡು,
ಗಕ್ಕನೊಂದನು ಪಿಡಿದು ಮೊಗಕೆತ್ತಿ ಮುದ್ದಾಡ
ಲಕ್ಕರದಿ ತಾನುರಿದನಿನನದಂ ಕಂಡು-

ತೆಗೆದ ಪೂವಂ ಕೊಂಡು ಮನೆಗೈತರಲ್ಕಾಗ,
ನಗೆಗಣ್ಣಿನಿಂದಲೀಕ್ಷಿಸುತೆ ನಿಂದಿರಲು,
ಇಗೊ, ನಿನಗೆಯೆಂದಾಕೆಗಿತ್ತೆನಾ ತಾವರೆಯ;
ನಗುತಾಕೆ ಕೊಂಡಳದನಧಿಕಹರ್ಷದೊಳು.

(ಉ. ಮ. ರಾ.)

ಕಾರ್ಕಳ ಗೋಮಟೇಶ್ವರ

ಉನ್ನತ ಶೈಲಶೃಂಗದಲ್ಲಿ, ಕಾರ್ಕಳದಲ್ಲಿ, ಶಿಲಾಶರೀರಸಂ
ವನ್ನತೆಯಿಂದ ನಿಂದ ಜನವಿಶ್ರುತವಾವನಕೀರ್ತಿಯಾದ ತೆಂ
ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಂದಿನಿತಿಹಾಸದ ಶಾಶ್ವತರೂಪನಾದ ನಿ
ನ್ನನೊಲಿದೊಮ್ಮೆ ಕಂಡವರೆ ಧನ್ಯರು, ಕಾರ್ಕಳ ಗೋಮಟೇಶ್ವರಾ!

ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಚಳಿಗಾಳಿಗಳೆನ್ನದೆ ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ನಿಂ
ದಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂದು, ಕಣ್ಣನರೆ ಮುಚ್ಚಿ, ದಿಗಂಬರ ಮೌನಿಯಾಗಿ, ತ
ನ್ನಲ್ಲಿಯೆ ತನ್ನ ಚಿಂತಿಸಿದ ನಿನ್ನ ಸುರೂಪವ ಸಾರಭವ್ಯರೀ
ಕಲ್ಲಿನ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಸಿಟ್ಟರು, ಕಾರ್ಕಳ ಗೋಮಟೇಶ್ವರಾ!

ಕ್ರಮದಿಂ ಷಷ್ಟಿ ಸಹಸ್ರವರ್ಷವರವಿಾ ಭೂಚಕ್ರಮಂ ಗೆಲ್ಲ ವಿ
ಕ್ರಮದಿಂ ಚಕ್ರದ ದರ್ಪದಿಂದೆ ಭರತಂ ಕಂದರ್ಪನೊಳ್, ನಿನ್ನೊಳೆ,
ಸಮರಕ್ಕೆತರೆ ತೋರ್ದೆ ಬಾಹುಬಲಮಂ ನಾಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮ
ತ್ತಮಲಜ್ಞಾನವ ಕೊಂಡು ಮುಕ್ತಿವಡೆದೈ, ಶ್ರೀ ಗೋಮಟಾಧೀಶ್ವರಾ!

ಭವವಿದು ಸಾರವೆಂದರುಣಲಾರೆವಸಾತವಿದೆಂದರಂತೆಯೇ
ಸವಿದುಣಲಿಚ್ಛೆಯನ್ನು ಬಿಡಲಾರೆವು ನಾವಿದೊ ಪಾಪಜನ್ಮರು
ಭವಸುಖಸಾರವನ್ನು ಸುರಿದುಂಡಿದು ನಶ್ವರವೆಂದು ನಿತ್ಯನಿ
ರ್ಭವಸುಖವನ್ನು ನಿನ್ನವೊಲು ಹೊಂದಿದನಾರೆಲೆ ಗೋಮಟೇಶ್ವರಾ!

ರಾಗಿಗಳಾಗಿ ಭೋಗವನು ಭೋಗಿಸಲಾರೆವು ನಾವು; ಮತ್ತೆ ನೀ
ರಾಗಿಗಳಾಗಿ ಯೋಗವನು ಯೋಗಿಸಲಾರೆವು ನಿನ್ನ ಹಾಗೆಯೊ
ರಾಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೋಗದನು ಭೋಗಿಯು ನೀನೆಲೆ ಕಮದೇವನೇ!
ತ್ಯಾಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗದನು ಯೋಗಿಯು ನೀನೆಲೆ ಗೋಮಟೇಶ್ವರಾ!

ಸುಖಮಿನಿತಿಲ್ಲದೀ ಭವವ ಬಿಟ್ಟಘರಾಶಿಯ ಸುಟ್ಟು ಸಂತಪಃ
ಶಿಖಿಯನು ಭುಗ್ಗನೆಬ್ಬಿಸಿದ ನಿನ್ನ ಮಹಾದ್ಭುತದೃಶ್ಯಮಂ ಚತು
ರ್ಮುಖನವಲೋಕಿಸುತ್ತೆ ಬೆರಗಿಂದುರೆ ಮೈಮರೆತಿರ್ಪನೀ ಚತು
ರ್ಮುಖಬಸದಿ ಸ್ಥಿರಾಶ್ರಯದಿ ನಿನ್ನಿದಿರಲ್ಲಿದೊ ಗೋಮಟೇಶ್ವರಾ!

(ಕೆ. ಶಂಬುಶರ್ಮಾ—ಕಾರ್ಕಳ ಗೋಮಟೇಶ್ವರಸ್ತವ)

ಕೋಗಿಲೆ

“ಕೂ! ಹೂ! ಕೂ! ಹೂ!” ಎನ್ನುತ ಹಾಡುವ
ಕಿನ್ನರಕಂಠದ ಕೋಗಿಲೆಯೆ,
ವಾವಿನ ತಳಿರೊಳು ದೇವತೆಯಂದದಿ
ನೀನಡಗೇನನು ಹಾಡುತಿಹೆ?

ಹುಲ್ಲೆಯ ತರದಲಿ ನಲಿಯುತ ಹಸುರಲಿ
ಮೆಲ್ಲನೆ ಬನದಲಿ ಬರುವಾಗ,
“ಕೂ! ಹೂ! ಕೂ! ಹೂ!” ಮೋಹದ ಗಾನದಿ
ದೇಹದಿ ಬಾಲ್ಯವ ನೀ ತರುವೆ!

ಲೋಕಕೆ ಬಂದಿಹ ನಾಕದ ದೂತನೆ
ಅಭಿನವ ಮಧುವನ ವೈಣಿಕನೆ,
ಎಚ್ಚರಿಸೆಚ್ಚರಿಸೊರಗದ ಜಡರನು,
ನೆಚ್ಚನು ನೆಡು ವೈತಾಳಿಕನೆ!

ಮಿತ್ರನು ಗಗನದಿ ಚಿತ್ರದಿ ಮುಳುಗಲು,
ಭತ್ತಿಯ ಕತ್ತಲೆ ಹಿಡಿಯುವಾಗ;
ಕುಂಭಿನಿ ಕೂಹೂ ಅಂಬರಕೇರುತ
ಕಂಬನಿಕರೆವುದು ಕೋಗಿಲೆಯೆ.

“ತೊಲಗಿತು ಮಾಗ” ಎನ್ನುತ ಕೂಗಿ
ಮುಕ್ತಿಯ ಸಾರೈ ಸ್ವರಯೋಗಿ!
“ಬಂದಿತು ಸುಗ್ಗಿ” ಎನ್ನುತ ಹಿಗ್ಗಿ,
ಬಗ್ಗಿಸು! ಬಗ್ಗಿಸು ರಸಯೋಗಿ!

(ಕೆ. ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ—ಕೂಳಲು).

ವ ಸ ಠ

ಶಿರದೇಸಕವ ಕಳೆದು ಮೆಲ್ಲನೆ
ಬಿಸಿಲು ಬಲಿದುದು, ಗಾಳಿ ತೆಂಕಣ
ದೆಸೆಯೊಳೊಗೆದದು, ಜಿನಮುದಿಗಳಾದವು ಮಹೀಜಗಳು,
ಶಶಿರುಚಿಗೆ ಸೊಬಗೇರಿದುದು, ರೂ
ಧಿಸಿತು ಕೋಕಿಲಗಾನ, ಪರಿಪೂ
ರಿಸಿದುದಂಕುರನಿಕತ ಪಾವನವಿಟಪಿ ನಿವಹದಲಿ.

ತರುಲತಾನಿವಹಕ್ಕೆ ಯೌವನ
ಮರಳಿ ಬರುತಿಹುದಮಮ! ಮನಸಿಜ
ಧರಣಿವನ ಸೌಭಾಗ್ಯ! ವಿರಹಿವ್ರಾತದೆದೆಗಿಚ್ಚು!
ಕೊರಳಕತ್ತರಿ ಇದು ಜಿತಾಕ್ಷರಿ
ಗರರೆ! ಸೌಖ್ಯನಿಧಾನಗಳು ಗೋ
ಚರಿಸುವಂಜನಸಿದ್ಧಿಯನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಮಧುಸಮಯಾ.

ಕಳಿಕೆಗಳು ಕೊನರಾಗಿ, ಕೊನೆಯೊಡೆ
ದಲೆಗಳೊಂದೆರಡಾಗಿ, ರಾಗಿಸಿ
ತಳಿತು ಸೆಳೆಗೊಂಬಾಗಿ, ನನೆವೊನೆದೋರಿ ಮುಗುಳಾಗಿ,
ಆಲರು ಮಾಮಿಡಿ ಬಲ್ಮಿಡಿಯಲ
ಗ್ಗಳಿಸಿ ಕಾಯ್ಲೆ ದೋರೆಗಳ ಪ
ಣ್ಣಳ ಸೊಬಗಿನಿಮ್ಮಾವು ಮೆರೆದುದು ಜರೆದು ಸುರಕುಜವಾ

ಕೊನರುಗಳನರೆಗಚ್ಚಿ, ಕಂಗಳ
ಕೊನೆಗೆ ನಸುಗಿಂಪೇರೆ, ತೀವಿದ
ಸೊನೆ ವದನದಿಂದಿಳಿದದು ತೊಟ್ಟಿಡೆ, ಕೋಡುಗರಿಗಳಲಿ
ತನೆಸೊಗಸಿ ಪಾಡಿದುವು ಮನ್ಮಥ
ಜನಪತಿಯ ಕರವಂಚಕದ ಸಂ
ಜನಿತೆವಿಮಲಸುಪಂಚಮಸ್ವರದಿಂದ ಪಿಕನಿವಹಾ

ನಲಿದು ವನಸಿರಿ ಭೃಂಗನಾನಂ
ಗಳ ಲತಾಂಗದೊಳನುಗೊಳಿಸಿ, ಕೋ
ಮಲಿತವಲ್ಲವಹಸ್ತದಿಂದಭಿನಯಿಸಿ, ಯಲರ್ಗಣ್ಣ
ಚೆಲುವಿನಲಿ ಬಹುಭಾವ, ಹಂಸೆಯ
ಲಲಿತಗತಿಯಲಿ ತಾಳವಿರೆ, ತ
ಣ್ಣೆಲರ ನಟದಿಂದಾಡಿ ಮೆಚ್ಚಿಸಿದಳು ಮನೋಭವನಾ.

(ನಾರಾಯಣ—ಉತ್ತರ ರಾಮಕಥೆ)

ಸುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿದೆ

ಅಡಿಯ ಗೆಜ್ಜೆ ನಡುಗೆ, ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ ಸುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿದೆ!

ಸುಗ್ಗಿ ಬರೆ ಹಿಗ್ಗಿ ತಿರೆ ಸಗ್ಗ ಸೊಗವ ತರುತ್ತಿದೆ!

ಕಣಿರೆಯಿಳಿದು ತಮರನೇರಿ,

ತರುಗಳಲ್ಲಿ ತಳಿರ ಹೇರಿ,

ಹೊಸತು ಜೀವಕಳೆಯ ಬೀರಿ

ಸುಗ್ಗಿ ಮೂಡುತ್ತಿರುವುದು!

ಬನದ ಬಿನದದನಿದು ನಿನದ ಮನದೊಳಾಡುತ್ತಿರುವುದು!

ಬಂಡನುಂಡು ದುಂಬಿವಿಂಡು ಹಾಡುತ್ತಿಹವು ಹಾರುತ;

ಮತ್ತಮಧುಮಾಸವಿದು ಬನ್ನಿರೆಂದು ಸಾರುತ

ಜಾರುತ್ತಿಹುದು ಮಾಗಿ ಚಳಿ,

ಕುಸುಮಿಸಿರುವ ಲತೆಗಳಲಿ

ಮೊರೆಯುತ್ತಿಹವು ಸೊಕ್ಕಿದಳಿ

ಮುಕ್ತಜೀವರಂದದಿ!

ಉಲಿಯೆ ಪಿಕ, ಗಳಪೆ ಶುಕ, ಸುಗ್ಗಿ ಬಂದಿತಂದದಿ!

ಮಾಮರಂಗಳಲಿ ವಿಹಂಗತತಿಯ ನಿಸ್ಸನಂಗಳಿಂ,
 ತಳಿರ ಸೊಂಪನಲರ ಜೊಂಪನಾಂತ ಬನಬನಂಗಳಿಂ,
 ನಲಿವ ಪಚ್ಚೆಯುಡೆಯನುಟ್ಟು,
 ಅರಳಿದರಳುಗಳನು ತೊಟ್ಟು,
 ಹಿಮದ ಮಣಿಯ ಮಾಲೆಯಿಟ್ಟು
 ತಣಿದು ಸೋಲೆ ಕಣ್ಣನಂ

ಕರೆವಳೋವಿ ಬನದದೇವಿ ತನ್ನ ಸುಗ್ಗಿಯಾಣ್ಣನಂ!

ಹಾರಿ ವೊರೆವ ಜಾರಿ ಹರಿವ ತೊರೆಯ ತಂಪು ದಡದೊಳು
 ಮೇಲೆ ಭಾನು ತೇಲೆ, ನಾನು ಕುಳಿತು ಮರದ ಬುಡದೊಳು
 ತಿರೆಯ ಸಿರಿಯ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆ;
 ಕುರಿತು ಹಾಡ ಹಾಡುತ್ತಿರುವೆ;
 ಸೊಲಗಿನೊಡನೆ ಕೂಡುತ್ತಿರುವೆ
 ಕರಗಿ ಮುಳುಗಿ ತೇಲುತ್ತ!

ತೊರೆದ ಗಂಡನೆದುರುಗೊಂಡ ಕೋಮಲೆಯನು ಹೋಲುತ್ತ!

ತರುಗಳೆಲ್ಲ ಮೇಯೆ, ಗೊಲ್ಲ ಬಸಿರಿಮರದ ನೆಳಲಲಿ
 ಮಲಗಿಸಿಹನು ಮಧುವನವನು ಮುದವನುಲಿವ ಕೊಳಲಲಿ!
 ನಿಂತು ಮೇವ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟು,
 ಕಿವಿಯನೆರಡ ನೆಟ್ಟಗಿಟ್ಟು,
 ಗೊಲ್ಲ ನಡೆಗೆ ದಿಟ್ಟಿಯಿಟ್ಟು
 ಬರೆದ ಚಿತ್ರದಂದದಿ

ಗವಿಗಳೆಲ್ಲ ಸವಿಯ ಸೂಲನಾಲಿಸಿಹವು ಚಂದದಿ!

ಗರಿಗಳಿರಾ, ತೊರೆಗಳಿರಾ, ಎಲೆ ವಿಹಂಗಮಗಳಿರಾ,
 ತರುಗಳಿರಾ, ಬನಗಳಿರಾ, ಮಗಮಗಿಪ ಸಮಗಳಿರಾ,
 ಸೊಬಗೆ ನನ್ನಿ ಎಂದು ಸಾರಿ;
 ನನ್ನಿಯೆ ಸೊಬಗೆಂದು ತೋರಿ;
 ಸೊಗದ ಸೊದೆಯ ತಿರೆಗೆ ಬೇರಿ;
 ಒಲೈ, ಸೊಬಗು, ಸೋಗದಲಿ
 ವರಮಪುರುಷನಮಲ ಹರುಷವಿಹುದು ಸಾರಿ ಜಗದಲಿ.

ಮಧುವೆ ಬಾರ! ಮುದವ ತಾರ! ನೀನೆ ದೇವದೂತನು!
ಪರದ ಚಿಂತೆ ಮರೆಯದಂತೆ ಕುಳುಹುವನು ವಿಧಾತನು!
ಬುವಿಯ ಸಿಂಗರಿಸುತ ಬಾರ!
ಪರದ ಬೆಳಕನಿಳಿಗೆ ತಾರ!
ಸೊಬಗೆ ಶಿವನು ಎಂದು ಸಾರ!
ಬಾರ ಶಕ್ತಿದಾಯಕ!
ಹಳಿತ ಕೂಡಿ ಹೊಸತು ಮಾಡಿ ಬಾರೆಲೆ ಋತುನಾಯಕ!

(ಕೆ. ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ—ಕೊಳಲು)

ಭಾವನೆ

ಮದುಮಾಸದಾನಂದ ಹೂಗಳೊಡನಳಿಯವುದು.
ವಿಧುಕಿರಣಗಳ ಸೊಬಗು ಮುಗಿಲುಗಳಲಡಗುವುದು.
ನೋಡಿದುದ ನೋಡಿದರೆ ಮೋಹಿಸುವ ಕಣ್ಣೆಲ್ಲಿ?
ಬಾಡದಂತಹ ಕದಪು ದಂತಾಮೌಕ್ತಿಕವೆಲ್ಲಿ?
ಕೇಳಿದುದ ಕೇಳಿದರೆ ಸವಿಮಾತಿಗಿಂಪೆಲ್ಲಿ?
ಹೇಳಿದುದ ಹೇಳಿದರೆ ಕಥೆಗೆ ರಂಜನವೆಲ್ಲಿ?
ಆವ ಸುಖವೃಷ್ಟಿಯಲಿ ಬುದ್ಧದ ಪರಿಯಿಲ್ಲ!
ಭಾವನೆಯ ಹಾರಗೊಡು; ವಿರತಿಯಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲ.
ಅದರ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವೆನಿತೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸಬಹುದು?
ಒದಗಿದ ಶಿಶಿರದೊಳಗೆ ಜೈತ್ರವನು ಬರಿಸುವುದು.
ಕವಿದ ಕಾರ್ಮುಗಿಲನೋಡಿಸಿ, ನೀಲ ನಭದೊಳಗೆ
ರವಿಯ ಮೂಡಿಸಿ ಮುದವ ನೀಡುವುದು ತಾವರೆಗೆ;
ಸೇವಂತಿಗೆಯ ಸೊಬಗು, ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ನರುಗಂಪು,
ಆವಾಗಲೂ ತಪ್ಪದದಕೆ ಮಾವಿನ ಸೊಂಪು.
ಅನುಭವಕೆ ವಿಧಿಬದ್ಧ ಹರ್ಷಗಳು ದೊರೆಯದಿರೆ,
ಅನಿರುದ್ಧ ಭಾವನೆಗೆ ಮನದ ಪಂಜರವ ತೆರೆ.

(ಎನ್. ನಾರಾಯಣರಾವ್—ಆಂಗ್ಲ ಕವಿತಾವಳಿ)

ಕ ಲಾ ಮ ಹಿ ಮೆ

ನೀರನೀರಿಯಂದು ಬೇರಾಗಲಿಹುದೆಂದು
ಸಾರಿ ಮನದಣಿಯೆ ಮುದ್ದಾಡುತ್ತಗಲಿದರು—
ದೂರದಲಿ ನಿಂದ ಕವಿಯೆದೆಯೊಳಿದು ಸೇರಿ, ನಿಲ
ಲಾರದೊಡನೊಂದು ಹಾಡಾಗಿ ರಂಜಿಸಿತು.

ತರಣ ಪಡುವಣಕಿಳಿದು, ಕೆಂಬಣ್ಣದಿಂ ಪೊಳೆದು,
ಕಿರಣಗಳ ಸಿರಿಯ ಕಡಲೊಳು ಕರೆದು ಮೆರೆದಂ,—
ನೆರೆದ ಸಂಜೆಯ ಸೊಬಗೆ ನೋಡಿ ಸಂತಸಗೂಡಿ
ಬರೆದನದರೊಂದು ಚಿತ್ರಕನು ಚಿತ್ರವನು.

ಅಳುವ ಮಗುವನು ಪಿಡಿದು ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ ಲಾಲಿಸುತ್ತ,
ಕಳೆಕಂಲೆ ಮನಕೆ ಬಂದಂತೆ ಹಾಡಿದಳು.—
ಬಳಿಯೊಳಿದೊರ್ವ ಗಾಯಕನದರ ಸವಿಗೊಲಿದು
ಕಳೆದುಂಬಿ ನುಡಿಗಳಿಗೆ ರಾಗಗಟ್ಟಿದನು.

ಅಡಿಯಿಂದ ಮುಡಿಯನಕ ಕಡು ಚೆಲುವೆಯಹ ಮಡದಿ
ನುಡಿಯುತ್ತಿದಳು ತನ್ನ ಕೈಯ ಗಣಿಯೊಡನೆ—
ನಡೆ ನೋಡಿಯವಳ ಚೆಲುವಿಗೆ ಸೋತ ವರಶಿಲ್ಪಿ
ವದಿಯೊಡಲನೊಂದು ಶಿಲೆಗಡಿದು ಮಾಡಿದನು.

ರಸಿಕರೆದೆಗೊಡಿ ಹಸನಾಗಿ ನೆಲಸಿತು ಹಾಡು;
ಕಿಸುಸಂಜೆ ಸೊಬಗು ಚಿತ್ರದೊಳೆಸೆದುನನಿಶಂ;
ಬಿಸಜಾಕ್ಶಿಯರ ಬಾಯೊಳುಳಿದಿಹುದು ರಾಗವದು;
ನಸುಗೆಡದೆ ನಿಂದಿತರೆಯೊಳು ಪೆಣ್ಣು ಚೆಲುವು.
ನೀರನೀರಿಯರ, ಕವಿರವಿವರ್ಣಗಳ, ಚಿತ್ರ
ಕಾರಗಾಯಕರರಾಗರೂಪಶಿಲ್ಪಿಗಳ,
ಧಾರಣೆಯನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಶಿಲ್ಪವರ್ಯನವ
ನಾರಯಿದು ನೋಡಿ ಮನಮೆಚ್ಚಿ ಹರಸಿದನು.

ಲೋಕವಿದು ದಃಖಮಯವೆಂಬುದದು ನಿಜವಹುದು.
ನಾಕಸುಖವಿದರೊಳಿರಬೇಕೆಂದರಹುದೇ?
ಶೋಕಿಸದೆ, ಸುಖಬಿಂದುಗಳ ಚೆಲ್ಲಗೊಡದೆ, ಸುವಿ,
ವೇಕದಿಂದಿಂತು ಕಲೆಯೊಳಗೆ ಚಿರಗೊಳಿಸೈ.

(ಉ. ಮ. ರಾ.)

ಕಾವೇರಿ

ಗಿರಿಯ ಕೆಲದಿ ಬನದಿ ನಡುವೆ, ಝಿರಿಯ ತೆರದಿ ಸುಳಿದು ಬರುತೆ,
ತಲದ ಶಿಲೆಯನಿರಿದು ಕೊರೆದು, ಕೆಲದ ನೆಲವನರೆದು ಮುರಿದು,
ವಿಮಲಜಲದ ವಿಪುಲಧಾರೆಯಮೃತಲಹರಿಯಂತೆ ತೋರೆ,
ದಣಿವ ಕಳೆಯುವೆಲರ ಬೀರಿ, ಮೃದುಲರವದಿ ಮುಂದೆ ಸಾರಿ,
ಅತ್ತಲತ್ತ ಸುಳಿದು ಸುತ್ತಿ, ಇತ್ತಲಿತ್ತ ಮೆಲ್ಲನೊತ್ತಿ,
ಅಲ್ಲಿ ಬಳಕುತ್ತಿಲ್ಲಿ ಬಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಿಲ್ಲಿ ಸಾಗಿ,
ನೊರೆಯ ಸೇಸೆಗಳನು ಸೂಸಿ, ತೆರೆಯ ಚವರಗಳನೆ ಬೀಸಿ,
ಬಾಲೆಯಂತೆ ನಲಿದು ಕುಣಿದು, ಕಾಳಿಯಂತೆ ಕನಲಿ ಮೊರೆದು,
ಉರಗಿಯಂತೆಯುರುಗಿ ತಿರುಗಿ, ಛಲದ ಭರದಿ ಸರಿದು ಮಸಗಿ,
ಬೆಟ್ಟದಿಂದಲುರುಳಿ ಹೊರಳಿ, ದಿಟ್ಟತನದಿ ತೊಳಗಿ ಮೊಳಗಿ,
ಘೋರವೇಗದಿಂದೆ ನೆಗೆದು, ಭೋರೆನುತ್ತೆ ಮಂಜನೆಸೆದು,
ಪನಿಯ ಮುಗಿಲ ಕವಿಸಿ ಸರಿದು, ಮನುಜಸೇವೆಯಿಂದಲೊಲಿದು.
ಬಲವ ಬೆಳಕ ನೀಡುತುಂ, ನೆಗೆದು ಪಾರುತೋಡುತುಂ,
ನುಗ್ಗಿ ಬೀಳುತೇಲುತುಂ, ನೆಗೆದು ಪಾರುತೋಡುತುಂ,
ಭುವನರಚನೆಯೆನಿತು ಕುತುಕಮೆನುತ ಜನಕೆ ಸಾರುತುಂ
ಭುವನಜನನಿಯೆನಿತು ಚತುರಳೆನುತ ಕಣ್ಣೆ ತೋರುತುಂ,
ಪುರುಷಬಲವ ಬೆಳಗಿರೆನುತ ಜಡರ ಪಳಿದು ಮೊಳಗುತುಂ
ಪರಿವಳಿ ಕವೇರತನಯೆ ಧೀರ ಜನನಿಯೆನಿಸುತುಂ.

(ಡಿ. ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ—ನಿವೇದನ)

ಕೃಷ್ಣಲೀಲೆ

ನೆನೆಯದೆ ಗೋಪಿ ಪಾಲ್ಗಡೆವುತಂ ಮನೆವಾರ್ತಿಗೆ ಪೋಗೆ ಗೆಜ್ಜೆಯಿಂ
ದನಿ ನಸು ಪೊಣ್ಣುದಂತು ಪರಿತಂದೆಡಗೈಯೊಳೆ ತೋಡಿ ಬೆಣ್ಣೆಯಂ
ತಿನುತಿರೆ ಗೋಪಿ ಕಂಡೆಲೆಲೆ ಕಳ್ಳತನಂಗಳನಣ್ಣ ಕಂಡೆವಾ
ವೆನೆ, ಕಡೆವಾಯ ಬೆಣ್ಣೆವೆರಸೊಯ್ಯನೆ ಪಿಂಗುವ ಕೃಷ್ಣನೊಪ್ಪಿದಂ.

ಶಕಟವಿಮರ್ದಿ! ನೀಂ ಮುಸಲಿ ಬಾರದ ಮುನ್ನಮೆ, ನಮ್ಮ ಹೇಮಘಂ
ಟಿಕೆ ಫಣಿಲೆಂಬ ನಂದಿನಿಯ ಪಾಲಿದು ನೀಂ ಕುಡಿಯಲ್ಪೆ ನಿನ್ನ ಚೆಂ
ಡಿಕೆ ಬೆಳೆದವುದೆಂಬಲೆ ನಂಬಿಸೆ, ಪಾಲ್ಗುಡಿ ದೀಗಲಿಂಬ ಚೆಂ
ಡಿಕೆಯೆನಿತುದ್ದವಾದುದೆನುತಂ ಬೆಳಗೊಳ್ಳ ಮುಕುಂದನೊಪ್ಪಿದಂ.

ಕತೆಯಂ ಕೇಳೆಲೆ ಕಂದ, 'ಹುಂ!' ರಘುಜನೆಂಬಂ, ಹುಂ! ಸಕಾಂತಂ ವನ
ಸ್ಥಿತನಾದಂ ಗುರು ಪೇಳೆ, ಹುಂ! ದಶಶಿರಂ ಕೊಂಡೊಯ್ದನಾ ರಾಮನಾ
ಸತಿಯಂ ತಾನೆನೆ, ಪೂರ್ವಮಂ ನೆನೆದು, ಹುಂಹುಂ ಕೊಳ್ಳದುತ್ಕೋಪಹೂಂ
ಕೃತಿಯಂ ಮಾಡುತಲಾಡುಗಚ್ಚಿ ಕಿಸುಗಣ್ಣಿಟ್ಟಚ್ಯುತಂ ರಂಜಿಕುಂ

“ಹರಿ ನೀಂ ಮಣ್ಣಿಂದೆ;” “ತಿನ್ನೆಂ, ಜನನಿ, ಹುಸಿದನೆಮ್ಮಗ್ರಜಂ;”
“ತೋರು ವಕ್ತ್ರಾಂ
ತರಮಂ;” “ನೋಡೆ”ಂದು ಬಾಯಂ ತೆರೆವುದುಮದರೊಳ್ ವಾರ್ಧಿ
ಯೇಳುಂ, ಕುಲೋರ್ವೀ
ಧರವೇಳು, ದ್ವೀಪವೇಳುಂಬೆರಸು ಜಗಮನೀರೇಳುಮಂ ಕೂಡೆ ಕಂಡ
“ಚ್ಚರಿವಟ್ಟಂ, ಮುಚ್ಚು ಮುಚ್ಚಾನನ” ಮೆನುತಮಾ ಕಾಂತೆ ವಿಭ್ರಾಂತೆ
ಯಾದಳಾ

(ರುದ್ರಭಟ್ಟ—ಜಗನ್ನಾಥ ವಿಜಯ)

ರತ್ನಾಕರ ಪಂಚಕ

ತನುವಂ ಸಂಘದ ಸೇವೆಯೊಳ್, ಮನಮನಾತ್ಮಧ್ಯಾನದಭ್ಯಾಸದೊಳ್,
ಧನಮಂ ದಾನಸುಪೂಜೆಯೊಳ್, ದಿನಮನಹರ್ಷಮರ್ಕಾಯಪ್ರವ
ರ್ತನೆಯೊಳ್ ಪರೈವನೊಲ್ಲ ನೋಂಪಿಗಳೊಳಿದಾರ್ಯುಷ್ಯಮಂ

ಮೋಕ್ಷ ಚಿಂ

ತನೆಯೊಳ್, ತೀರ್ಚುವ ಸದ್ಭುಹಸ್ಥನನಗಂ, ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಾ!

ಪರಸಂತೋಷಮೆ ಸೌಖ್ಯಮೆಂಬ, ಪರದುಃಖಂ ತನ್ನ ನೋವೆಂಬ, ತಾಂ
ಪರನೆಂಬಂದಮನಿತುಜಂಬ, ಪರಲೋಕಂ ತನ್ನ ನಾಡೆಂಬ, ತಾಂ
ಜರಮಜ್ಜಾನಿ ಜಗದ್ಗುರುಂ ಮಮಗುರುಂ ದೇವೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿವ್ರತೀ
ಶ್ವರನಾತಂ; ಪೆರನಲ್ತು, ನೀನೆ; ಪೆರನೇಂ? ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಾ!

ನಿನ್ನಂ ಚಿಂತಿಸುತಿರ್ಣವಂಗೆ ಪರದೇಶಂ ತನ್ನ ದೇಶಂ ಪರರ
ಕನ್ನಿಷ್ಟರಾ, ಪಗೆಗಳ ಭಟರಾ, ದೊರೆಗಳಾತ್ಮಸ್ನೇಹಿತರಾ, ಕಿಚ್ಚು ಬಾ
ವನ್ನಂ, ವ್ಯಾಧಿ ಸುಖಂ, ವಿಷಂ ಸುಧೆಯೆ, ನಿಕ್ಕುಂ ನೆಲೆಡೆ ನೀನಿದುರ್ಮಾ
ನನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಳಿಸಿರ್ಪೆನೇಕೆಯಕಟಾ! ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಾ!

ನೀನಾನೆಂಬರಿವಾಗೆ ಸಾಕು; ಸಿರಿಯೇಂ, ದಾರಿದ್ರ್ಯಮೇಂ? ಗ್ರಾಮಮೇಂ,
ತಾನೇಂ? ಪಾಲುಣಿಸೇಂ, ಕದನ್ನ ದುಣಿಸೇಂ? ನಿರ್ಬಂಧಮೇಂ, ರಾಜ್ಯಮೇಂ?
ಈ ನಾನಾ ವಿಧಿಯೆಲ್ಲವುಂ ಕನಸಿವಂ ಕೊಂಪೀನೋ ನೀನೆನ್ನ ಸಂ
ಧಾನಂ, ನಿತ್ಯಸುಖೈಕವಿನ್ನುಳಿದುವೇಂ? ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಾ!

ನಡೆದೆಂ ಚಿತ್ತಕೆ ಬಂದವೋಲಾ, ನುಡಿದೆ ನಾಂ ಬಾಯ್ಲಿಚ್ಚೆ ಬಂದಂತೆ, ಸೈ
ಗೆಡೆದೆಂ ದುಃಖಸಮುದ್ರದೊಳ್, ವಡೆದೆನಂಧಂ ಕಣ್ಣಳಂ ಪೆತ್ತವೋಲಾ
ಬಿಡೆ ನಿಮ್ಮಂಭ್ರಗಳಂ ಬಿಡೆಂ ಬಿಡೆನುದಾರಂ ನೀನಹೋ, ಬಲ್ಲೆನೆ
ನೊಡೆಯಾ! ರಕ್ಷಿಸು, ರಕ್ಷಿಸಾ ತಳುವಿದೇಂ? ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಾ!

ರತ್ನಾಕರಸಿದ್ಧ — ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರ ಶತಕ

ಅ ಪ ರಾ ಜಿ ತಾ ಮ್ಪ ಕ

ನಿನ್ನ ಪದಾಬ್ಜಭಕ್ತಿ, ವಿಷಯಾರ್ಥವಿರಕ್ತಿ, ತಪೋಭರಕ್ಕೆ ಸಂ
ಪನ್ನತೆವೆತ್ತ ಶಕ್ತಿ, ತನುವಂ ಸಲಿ-ಭೇದಿಸಿ ತನ್ನ ರೂಪನ
ಚೈನ್ನದೆ ಕಾಣ್ಣು ಯುಕ್ತಿ, ಗುಣದಲ್ಲನುರಕ್ತಿ, ಯಿವಾಗೆ ಮುಕ್ತಿ, ಜೀ
ವನ್ನರನಾಗಿನಂ ಪೆಡೆಯನಿದೊಡದೇಕಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ?

ನಿನ್ನನೆ ನಂಬು, ನಂಬಿದೊಡೆ ನನ್ನನೆ ನಂಬಿದೆ, ಶುದ್ಧ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂ
ನಿನ್ನನೆ ನೋಡು, ನೋಡಿದೊಡೆ ನನ್ನನೆ ನೋಡಿವಂ, ಸುಚಿತ್ತದಿಂ
ನಿನ್ನೊಳಗೈಕ್ಯವಾಗದುವೆ ನನ್ನೊಳಗೇಕತೆಯಾದುದೆಂದು, ರ
ತ್ತೋನ್ನತಿಯಂತುಟೆಂದೊರೆದೆ ನೀನೆ ಬುಧಂಗಳಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ!

ಆವನುಮಕ್ಕೆ ನಿನ್ನಡಿಗಳಂ ನೆನೆವಾತನೆಯನ್ನ ಬಂಧು, ಸ
ದ್ಭಾವದೆ ಪೂಜಿಪಾತನೆ ಸಖಂ, ಶ್ರುತಯೋಗಸಮೃದ್ಧನೆನ್ನ ಸಂ
ಜೀವನನೆಂಬೆನೇಕಿನಿತು ಪಕ್ಷವಿದೆಂದೊಡೆ ನನ್ನ ಮುಚ್ಚಿನಾ
ದೇವನ ನಚ್ಚಿದಾತನೆನಗನ್ಯನೆ ಪೇಳಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ!

ರವಿ ನಡೆದತ್ತಲೆಲ್ಲ ಬೆಳಕಲ್ಲದೆ ಕತ್ತಲೆಯುಂಟೆ? ಆತ್ಮತ
ತ್ತವೆ ಮನದಲ್ಲಿ ನಟ್ಟು ನುಡಿವಾತನ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಮೋಕ್ಷಮಾ
ರ್ಗವೆ! ಅವನೆಲ್ಲಿ ನಿಂದನದು ತೀರ್ಥ! ಅವಂ ನಡೆದತ್ತ ಸರ್ವರು
ತ್ಸವಮಿದು ನಿಮ್ಮಮಾರ್ಗದ ರಹಸ್ಯವಲಾ, ಆಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ!

ಇತ್ತೊಡೆ ಬರ್ಪುದೇ ಬಡತನಂ? ಕುಡದಿದೊಡೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಿಲ್ವುದೇ
ಸತ್ತೊಡೆ ಜೀವನಂತೆ ಲಯವಾದನೆ? ಜೀವಿಸುತಿದೊಡಿದರ್ಥನೆ?
ಎತ್ತಣ ಮಾತಿವೆಲ್ಲ? ಬರುಶುಂ ಬಯಲಾಗುತುಮಿರ್ಪುವೈಸೆ! ನಿ
ಮ್ಮತ್ತಣ ಭಕ್ತಿಯೊಂದೆ ನಿಜಸಿದ್ಧಿಯಲಾ, ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ!

ಚೆಲುವರ ಚೆಲ್ವ! ಚೆನ್ನಿಗರ ಚೆನ್ನ! ಸುವೀರರ ವೀರ! ಸತ್ಕಲಾ
ಬಲರ ಬಲಾಡ್ಯ! ಬಲ್ಲಿದರ ಬಲ್ಲಹ! ದೇವ! ನೀತಿ ನಿ
ರ್ಮಲರ ನಿಧಾನ! ನಿಚ್ಚು ಮದುಮಕ್ಕಳ ಮಾಣಿಕ ಕಾಂತಿ! ಶಾಂತಿ ಶೀ
ತಲರ ಶಿರೋಮಣೀ! ನಿನಗೆ ಪಾಸಟಿಯಾರಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ?

ಜಡಮತಿಯೈಸೆ ನಾಂ ಪರಮ, ನಿಮ್ಮ ಗುಣಂಗಳನೆಲ್ಲಮಂ ಮನಂ
ಬಿಡಿಯೆ ನಮರ್ಥನಲ್ಲಿ ನದರಿಂ ಕಿರಿದಂ ಪಿಡಿಡಿರ್ಪೆನೆಂತೆನಲ್,
ಕೊಡದೊಳಗೆಷ್ಟು ನಿಲ್ವಮು ಸಮುದ್ರಜಲಂ? ವರಕಾಂಚನಾದ್ರಿ ಕ
ನ್ನಡಿಯೊಳಗೆಷ್ಟು ತೋರ್ಪುದವಧಾರಿಸು ನೀನಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ

ಬಂದೊಲವಿದೆ, ನಿನ್ನಿರೊಳೊಪ್ಪದಿ ನಿಂದು, ಕರಂಗಳಂ ನೊಸ
ಲೊಂದಿಸಿ, ದೇವ! ದೇವ! ಕರುಣಾಕರ! ಬಿನ್ನಪವಾತ್ಮಸಿದ್ಧಿಯಿ
ನ್ನೆಂದೆನಗಪ್ಪುದೆಂದೊಡೆಲೆ ಕಂದ, ಕಡಂಗದಿಂದು ನಾಳೆ ನ
ಮ್ಮಂದನೆಯಪ್ಪೆಯೆಂಬ ನುಡಿಗೇಳೈನದೆಂದಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ?

(ರತ್ನಾಕರಸಿದ್ಧ—ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರ ಶತಕ)

ಮಕ್ಕಳ ಕಥೆಗಳು

ಅಗರ್ಜಿ ಮುದ್ದೆ
 ಗಾಳಿಯ ಕೋಳಿ, ಪುಕ್ಕದ ಕಪ್ಪು
 ಬಿಟ್ಟೇ ಬಸವಯ್ಯ
 *ಅಂಗಳದುಗ್ಗು
 ಜೋಡು ನಕ್ಷತ್ರ
 ಕೊ ಕ್ಯೊ ಕ್ಯೋ ಕೋಳಿ
 *ಮೆಣಸಿನ ಕಾಳಪ್ಪು
 ಮೂರು ಕರಡಿಗಳು
 *ಸಿಗಡಿ ಯಾಕೆ ಒಣಗಲಿಲ್ಲ?
 *ಗುಡುಗುಡು ಗುಮ್ಮಟ ದೇವರು
 ಒಡ್ಡನ ಓಟ
 ಗೋವಿಂದಾ! ಗೋವಿಂದಾ!
 ಬಿಕ್ಕಿನ ಬಿಡಾರ ಬೇರೆ
 *ಇಲಿಗಳ ಧಕ್ಕಪ್ಪೆ
 *ಹೇನು ಸತ್ತು ಕಾಗೆ ಬಡವಾಯಿತು
 ಮಾತಾಡೋ ರಾಮಪ್ಪ
 ಗೋಣಿತಟ್ಟಿನ ಪಟ್ಟಿಹುಲಿ
 ಒಂದನೆ ಎರಡನೆ ದರ್ಜಿಗಳು
೧, ೨, ೩ ಭಾಗ
 ಏಕ್ ರೋಜ್ ಕಾ ಖಲೀಫ್
 ಬೊಕ್ಕೆ ಬಾಯಿ ಕೊಕ್ಕೆ ರಾಜ
 *ತಟಪಟೆ ಹನಿಯಪ್ಪ
 ಮೂರನೆ ದರ್ಜಿಯ ಕಥೆಗಳು
 *ಅರಬಸ್ಥಾನ
 *ಚೀನ
 ಡಂ ಡಂ ಡೋಲು
 ಸಿಂದಬಾದ ನಾವಿಕ
 ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನ ವಿಚಿತ್ರ ದೀಪ
 ಹಾಲಿರಾಯ
 ಹೊಸ ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ೧ನೇ ಭಾಗ
೨ನೇ ಭಾಗ
 ಸಾಕಿದ ಮಗು
 ಮಂಜಣ

ಕಾಣಿಕೆ
 ಮಂಥರೆಯ ಮಾಟ
 ಶತಿಕಾಂಠನ ವೀಲು
 ಚಂಡಕಾಶಿಕ
 ಬಾರಕೂರಿನ ಗತವೈಭವ
 ಕೃಷ್ಣ ಸಂಧಾನ
 ಐದನೆ ದರ್ಜಿಯ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಕಥೆಗಳು
 ಅಜಿತ ಕುಮಾರ
 ಚಾಣಕ್ಯತಂತ್ರ ಭಾಗ ೧
 ಸಮಾಜದ್ರೋಹಿ
 ಕೋಟಿಚೆನ್ನಯ
 ರಮಾ ಮಾಧವ
 ಸೀತಾರಾಮ
 ಯಾದವ ಕೃಷ್ಣ
 ಭೀಷ್ಮನ ಕಥೆ
 ಕಾವ್ಯರತ್ನಾಕರ
 ಪದ್ಮಕಥಾವಳಿ — I ಭಾಗ
 ಹಾವು
 ಹಸಿವು
 ಕಲಿಯುಗದ ಭೀಷ್ಮ
 ಹಿಡಿಂಬೆ
 ಚಾಣಕ್ಯತಂತ್ರ ಭಾಗ ೨
 ಪದ್ಮಸಂಗದ
 ಪದ್ಮಕಥಾವಳಿ — II ಭಾಗ
 ಹಳಿಯ ರಾಣಿ
 ನಾಟಕ ಕಲೆ
 ಸುಭದ್ರಾನಿಜಯ ನಾಟಕಂ
 ಕೃಷ್ಣಾಕುಮಾರಿ
 ಶೂದ್ರಕ
 ಯಜ್ಞಕುಂಠ
 ತಿಕ್ಷಣ
 ವಿಧಿಯ ವೈಚಿತ್ರ್ಯ
 ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಚರಿತಾಮೃತ
 ಚಾಣಕ್ಯತಂತ್ರ (ಇದೀ)

